

Voruta

... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai,
bet pasitraukė į pilį, vardu Voruta...

Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Nr. 1 (643)

2008 m. sausio 12 d.

Lietuvos istorijos laikraštis

ISSN 1392-0677

Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

8-9 Kun. Pranas
BIELIAUSKAS

**Vilniaus
dienoraštis**

7-14
Lietuviškas baras
Nr 15 (23)

PRENUMERUOKITE !!!

2008 METAMS

„Vorutą“

1 mėn.	–	3.00 Lt
3 mėn.	–	9.00 Lt
6 mėn.	–	18.00 Lt
9 mėn.	–	27.00 Lt
12 mėn.	–	36.00 Lt

Indeksas 0135

„Vorutą“ galima prenumeruoti internetu, adresu: www.post.lt skyrelyje „prenumerata“ pasirinkti laikraštį „Voruta“

Gyventi buvo sunku, o numirti – lengva

Antanas SEIKALIS, Stasio LOZORAČIO premijos laureatas

Vilniuje, T. Kosciuškos gatvėje, ten, kur dabar Muzikos akademija, buvusiuose Sluškų rūmuose, buvo įrengtas persiuntimo kalėjimas. Po karo čia buvo kalinami vokiečiai – karo belaisviai. Kai belaisviai išmirė, į šį kalėjimą vežė pasmerktuosius iš visos Lietuvos. Čia kalinius rūšiavo, skirstė ir siuntė į Maskvą jau kaip vergus darbams Sibiro šachtose, taigoje ir akmens skaldyklose. Iš čia dundėjo ešelonai sesių, ešelonai brolių...

Po tardymų šis persiuntimo kalėjimas buvo tarsi „rojus“. Dieną kameras atrakinavo ir išleisdavo kalinius į bendrą kiemą pavaikštinėti. Čia susirasdavome pažįstamus ir netgi bendrabylius. Aš atsitiktinai čia sutikau savo brolių Povilą, kuris kalinių sukilimo metu Kengyre žuvo.

Nors šio kalėjimo režimas buvo švelnesnis, mus labai atidžiai saugojo sargybos bokšteliai, storos tarsi tvirtovės mūro sienos. Bet pro langus galėjai pažiūrėti į saulę ir debesis, pamatyti Neries smėlėtą krantą. Ant langų nebuvo „antsnukių“ kaip kituose kalėjimuose. Šiuose mūruose, kaip niekur kitur, gaudė partizaniškos dainos ir giesmės, o po vakarinės maldos skambėjo himnas „Lietuva, Tėvyne mūsų“. Mes buvome jau nebepavojingi, tačiau čekistai ir čia turėjo savo akis bei ausis.

Kameroje kalinių būdavo apšvietimas, todėl susiburdavome į grupes pagal amžių ir interesus. Mūsų grupelėje buvo šešetas jaunų vyrų, įsikūrusių didelės kameros kampe. Po signalo otboj susėsdavome rateliu taip, kad iš dešinės galėtume vienas kitą girdėti. Visų mūsų šešeto kairės ausys tardytojų buvo sužalotos. Pašnibždomis tardavomės, kaip iš čia pabėgti. Tokius planus rezgė Vytautas Jurgaitis, jau kartą bėgęs iš Šiaulių kalėjimo, bet nesėkmingai – buvo sugautas ir labai suspardytas. Vytautas vėl ruošėsi ištrukti jau nebe vienas, bet iš čia pabėgti nebuvo jokios vilties. Kitą laiką skirdavome prisiminimams gyvenimo už tvoros, taip pajavairindami savo būtį. Vienam iš mūsų šešetuko, Antanui Rimkui, pasisekė „užverbuoti“ senyvą kalėjimo prižiūrėtoją, ir šis išnešdavo Antano laiškelius nurodytu adresu. Antanas laiškelius rašydavo ir perduodavo taip, kad niekas iš kalinių nepastebėtų. Tam seniui, matyt, buvo labai naudinga būti „paštininku“, o gal jis tai darė jo viršininkams žinant, tačiau laišškai adresatą pasiekdavo, nes pra-

Antanas SEIKALIS

dėjome gauti iš ten siuntinių su maistu ir baltiniais. Antanas per laišką suplanavo pasimatymą su žmona. Pro mūsų kameros grotuotą langą matėsi Neries krantas ir kažkokie sandėliai. Prie tų sandėlių dirbdavo kareiviai. Pas kareivius ateidavo mergučė-

Nukelta į 12 p.

Kaip sutiksime mums reikšmingus 2009 metus?

Kiekvienas žmogus turi savo gimimo datą, vardo dieną. Kuo jis vyresnis, senesnis – turi daugiau gyvenimiškos patirties, išmintingesnis, daugiau gerbiamas. Tai visų tautų bruožas. Panašiai ir valstybė. Daugelis jų turi tikslią savo įsikūrimo datą, pavadinimą, kitos, tarp jų ir Lietuva, savo vardo ieško istoriniuose šaltiniuose. Jų yra nemažai, bet vienas svarbiausių XI amžiaus pradžioje vokiečių rašytinis šaltinis – Kvedlindburgo (miestas prie Magdeburgo) analai. Juose apie 1009 metus yra toks įrašas: „Šventasis Brunonas, dar vadinamas Bonifacu, arkivyskupas ir vienuolis, vienuoliktaisiais savo atsivertimo metais Rusios ir Lietuvos pasienyje pagonių užmuštas su aštuoniolika saviškių kovo 9 dieną nukeliavo į dangų“. Čia pirmą kartą paminėtas Lietuvos vardas. Potekstė apie pasienį su Rusia leidžia galvoti ir apie tuomet jau buvusią valstybę. Tad metai beliko iki mūsų valstybės – Lietuvos vardo paminėjimo garbingo jubiliejaus – tūkstantmečio.

Kaip mes ruošiamės sutikti šią svarbią datą, ką dar galime padaryti per tik ką prasidėjusius metus? Visi žinome, kad yra Lietuvos Prezidento vadovaujama Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio komisija,

Gediminas Paviržis

Kaip vienas svarbiausių motyvų šis jubiliejus padėjo apsispręsti ir tam, kad mūsų senasis Vilnius tais metais taptų Europos kultūros sostine. Tai įvykiai, reikšmingi ne tik Europai.

Savo kalbose Prezidentas V.Adamkus yra pažymėjęs, kad Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetis neturi tapti tik Vilniuje vykstančiu renginiu, bet privalo apimti visą Lietuvą.

Savaime aišku, kad tai svarbu vienodai Skuodui ar Šalčininkams, Kupiškiui ar Lazdijams, tačiau tegu neįsiseidžia kitų rajonų

Nukelta į 4 p.

Atvažiavau padaryti dar vieną darbelį...

„Vorutos“ pokalbis su režisieriumi Antanu NARAŠKEVIČIUMI, kuris atvyko į Trakus, į Karališkąjį teatrą statyti spektaklio pagal Prospero Merimė „Šv. Antano gundymas“, ir kuris bus skiriamas Trakų Karališkojo rūmų teatro dešimties metų jubiliejui.

Juozo Vercinkevičiaus nuotr. Antanas Naraškevičius ir Vitalijus Klėvickis

Tekstą skaitykite 5 p.

Lankėmės Vilniuje ir Kaune

Emilija Algaudė BUKONTIENĖ

Kraupiškio (Uljanovo) vidurinės mokyklos mokytoja

Baigiantis metams Karaliaučiaus krašto lietuvių kalbos ir etnokultūros mokytojai dalyvavo seminare Vilniuje ir Kaune. Jo tema „Karaliaučiaus krašto lituanistinių mokyklų veikla ugdant lietuvių kalbą, tradicijas. Bendradarbiavimas su Lietuvos mokyklomis.“ Seminarą organizavo Švietimo ir mokslo ministerijos Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė Danutė Kolesnikova, Pedagogų profesinės raidos centro suaugusiųjų ugdymo skyriaus vedėja Rasa Šavareikaitė ir Karaliaučiaus krašto lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmininkas Aleksas Bartnikas.

Asociacijos pirmininkas A. Bartnikas kalbėjo apie mokytojų asociacijos veiklą, palietė savitas šio krašto lietuviško ugdymo problemas ir artimiausius uždavinius.

Pirmieji lietuvių kalbos židinėliai krašte sužibo 1987 m. Tai buvo lietuvių kalbos būreliai. 1990 metais pradėjo veikti pirmieji fakultatyvai, lietuviškos klasės Ragainės (Nemano) 2-oje vidurinėje mokykloje, Tilžės 8-toje, Karaliaučiaus 35-ajame licejuje. Dabar Karaliaučiaus Krašte lietuvių kalba ir etnokultūra dėstoma 24-iose mokyklose, kurias lanko 920 mokinių. P. Aleksas akcentavo, kad labai reikalinga lietuviška mokykla, kurios steigimu neprieštarauja Rusijos Federacijos valdžia. Svarbu,

eivijos departamentas prie LR Vyriausybės, Mažosios Lietuvos fondas, Mažosios Lietuvos lietuvių draugija Čikagoje, kurios pirmininkas Vilius Trumpjonas netik teikia finansinę paramą, bet ir domisi asociacijos veikla. Šią veiklą remia ir Karaliaučiaus krašto lietuvių bendruomenės pirmininkas Sigitas Šamborskis. Tikrųjų lietuvių krašte mažėja, todėl turime padaryti viską, kad lietuvių kalba ten neišnyktų.

Mažosios Lietuvos fondo atstovė Rūta Mačiūnienė kalbėjo, kad fondas remia lietuvišką švietimą Karaliaučiaus krašte nuo 1991 metų, apmoka mokytojų kelionės išlaidas į organizuojamus seminarus, apmokėjo ir už kelionę į šį seminarą. Mažosios Lietuvos lietuvių draugija Čikagoje skiria lėšas moksleivių ekskursijoms, šventėms, kitiems jaunimo renginiams.

Apie lietuvių kultūros populiarinimą krašte kalbėjo Karaliaučiaus krašto 35-ojo licejaus muzikos ir etnokultūros mokytojas metodininkas Algirdas Karmilavičius. Lietuviška veikla licejuje prasidėjo 1998 metais. Lietuviškas vaikų folkloro ansamblis „Gintarėlis“ dalyvauja įvairiuose mokyklos, krašto renginiuose. Mokytojas pasidžiaugė, kad krašto lietuviški ansambliai „Šešupė“ (vadovė A. Strojėva), „Gintarėlis“ (vadovas A. Karmilavičius), „Nadru-

Susitikimas Švietimo ir mokslo ministerijoje

terialinę bazę padeda Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, Švietimo ir mokslo ministerija, Mažosios Lietuvos lietuvių draugija Čikagoje, Mažosios Lietuvos fondas. Mokytojas kalbėjo ir apie problemas, su kuriomis susiduriama kertant Rusijos valstybinę sieną, kuri iki šiol neišspręsta.

Seminaro vadovė D. Kolesnikova pabrėžė, kad Karaliaučiaus krašto mokytojai irgi dirba Lietuvai, sakė, kad reikia daugiau bendradarbiauti su Lietuvos mokyklomis, ieškoti naujų darbo formų. P. Danutė kalbėjo apie paramą užsienio lituanistinėms mokykloms, numatomas išleisti mokymo priemones, Švietimo ir mokslo ministerijos organizuojamus kvalifikacijos tobulinimo seminarus.

Henrika Prosnikova, Švietimo plėtotos centro kalbų ir meninio ugdymo skyriaus vyresnioji specialistė, vadovėlių autorė, pristatė integruotos lietuvių kalbos, istorijos, etnokultūros programos lituanistinėms mokykloms projektą. Ši programa parengta remiantis seminarais Londone, Dubline, Maskvoje, jos tikslas – padėti lituanistinėms mokykloms, į kurias susirenka labai skirtingo lygio moksleiviai, pažinti Lietuvos istoriją, tradicijas, papročius, ugdyti patriotinius jausmus, įtraukti moksleivius į bendruomenės gyvenimą.

Švietimo ir mokslo ministerijos ikimokyklinio ir pradinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė Laimutė Jankauskienė supažindino su mokymosi stilių įvairove ir jų taikymu skirtingų gebėjimų mokiniams daugiakultūrinėje aplinkoje, priminė, ką turi žinoti mokytojas, ateidamas į pamokas.

Kauno prezidentūroje

kad šias mokymo įstaigas lankyti daugiau lietuvių šeimų vaikai, kad jie suvoktų, jog jų gimtoji kalba – lietuvių.

Kasmet darbui Karaliaučiaus krašte trūksta 4-5 mokytojų. Reiktų, kad į šias mokymo įstaigas ateitų daugiau jaunų žmonių, kurie tęstų pradėtą lituanistinio švietimo darbą ir jo tradicijas. Priskviesti mokytojų iš Lietuvos sunku, nes reikia darbinės vizos, sutarties, laimėti konkursą. Nepensijinio amžiaus mokytojai, dirbantys Karaliaučiaus krašte praranda socialines garantijas, nu-trūksta darbo stažas, nes turime ne mokytojo, bet paslaugų tiekėjo statusą. Todėl reikia Karaliaučiaus universitete, kuris dabar vadinasi Rusijos valstybiniu I. Kanto universitetu, steigti Lituanistinę katedrą ir ruošti lietuvių kalbos mokytojus šiam kraštui.

P. Aleksas pažymėjo, kad lietuvių kalbos mokytojų asociacija yra vienintelė šiame krašte, nėra nei rusų, nei anglų kalbos mokytojų asociacijų. Per asociacijos gyvavimo metus susiklostė darbo tradicijos: kasmet organizuojamos lietuvių kalbos olimpiados, vaikų festivaliai „Skambėk, skambėk, lietuviška dainele“, seminarai, konferencijos mokytojams, moksleivių ekskursijos į Lietuvą ir po Karaliaučiaus kraštą, moksleivių vasaros stovyklos. A. Bartnikas išskėlė mintį, kad tokia stovykla turėtų veikti Karaliaučiaus krašte, kur moksleiviai galėtų pabendrauti lietuvių kalba.

Asociacijos pirmininkas minėjo organizacinius sunkumus, kaip sienos kirtimas, padėkotojų Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui už tarpininkavimą gaunant vizas, apmokėtą sveikatos draudimą. Asociacijos veikla, kaip sakė p. Aleksas, būtų neįmanoma be gerųjų rėmėjų. Tai Švietimo ir mokslo ministerija, Tautinių mažumų ir iš-

vėlė“ (vadovė I. Triūba), „Beržynėlis“ (vadovė Loreta Makaraitė-Litvinova) dalyvavo pasaulio lietuvių dainų šventėje Vilniuje. Jungtinis Karaliaučiaus krašto etnografinių ansamblių kolektyvas atliko bendrą Mažosios Lietuvos programą. Iš viso Dainų šventėje dalyvavo keturiasdešimt moksleivių ir trisdešimt suaugusiųjų. Į lietuviškos dainos festivalį Gumbinėje susirinko 200 moksleivių.

Kaliningrado (Karaliaučiaus) regioninio socialinio pedagoginio koledžo lietuvių kalbos dėstytojos metodininkės Irenos Kiudulienės pranešimo tema – Mažosios Lietuvos kalba, literatūra ir istorija per lietuvių kalbos pamokas. Kalba, -sakė dėstytoja, - tai tautos savitumo bruožas, ji neaprepiama ir nepamatuojama. P. Irena pasidalino darbo patirtimi. Lietuvių kalbos mokytojai pamini 1-ąją lietuvišką knygą M. Mažvydo „Katekizmą“, kuriai šiemet suka-ko 460 metų. Dėstytoja kalbėjo apie baltus ir prūsus, jų gyvenimo būdą, papročius, kalbą, apie Mažosios Lietuvos žemę, įkvėpusią K. Donelaitį sukurti nuostabią poemą „Mėtai“, kuri išversta į 26 pasaulio kalbas.

Apie lietuviško ugdymo organizavimą, jo problemas ir pasiekimus darbo patirti-mi dalijosi Ragainės antros vidurinės mokyklos mokytojas Jonas Glinskis. Mokyk-loje dirba keturi lietuvių kalbos mokytojai ir muzikos vadovas, kiekvienas mokytojas dirba su dviem klasėmis. Lietuvių kalbos mokosi gausus būrys moksleivių – net 127. Lietuvių kalbos mokyti sudarytos geros darbo sąlygos, įrengti du lietuvių kalbos ka-binetai, kuriuose sukaupia nemažai vado-vėlių, grožinės literatūros, metodinės me-džiagos lietuvių kalbos mokymui, muzikos instrumentų. (Vestibulyje.....)Turtinti ma-

Kauno prezidentūros kiemelyje

Danutė Čiornij, Lietuvių grįžimo į Tėvynę informacijos centro direktoriaus pavaduotoja, sakė, kad dabartiniai lietuviai, išvykę į Angliją, Ispaniją, Airiją, Skandinavijos šalis, gerai ten išikūrę, susirūpino savo vaikais, norėdami jiems suteikti lietuvišką išsilavinimą. Komisija grįžusiems lietuvių vaikams nustato lietuvių kalbos mokėjimo lygį. Pranešėja supažindino su leidiniu „Grįžtu į Tėvynę“.

Lietuvių liaudies kultūros centro Folkloro poskyrio vadovės Jūratės Šemetaitės pranešimo tema – „Vaikų folkloro ypatumai. Advento ir Kalėdų laikotarpio liaudies kūryba.“ Tema aktuali, nes visi gyvename Šv. Kalėdų laukimu. Liaudies kūrybos centre yra ekspozicija apie lietuvių tautinius kostiumus. Centras kuruoja visų meno mėgėjų veiklą.

Sankt Peterburgą, kur bus paminėtos Maironio 145 - osios gimimo metinės.

Nepastebimai prabėgo trys seminaro dienos. Nuoširdžiai dėkojame organizatoriams už turiningą seminaro programą, galimybę sužinoti, pamatyti, patirti. Dėkojame už susitikimo džiaugsmą, malonias bendradarbiavimo akimirkas. Mokytojai, dirbantys Karaliaučiaus krašte, – tarsi giminės, nes mus jungia Mažoji Lietuva. Dėkojame Švietimo ir mokslo ministerijai, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui, p. Sigitui už knygą, kitas dovanėles. Dėkojame Lietuvai už dėmesį ir paramą Karaliaučiaus kraštui. Džiaugiamės, kad yra Mokytojų asociacija, kurios pirmininkas Aleksas Bartnikas mus suburia, pakviečia į renginius, rūpinasi mokytojų tobulėjimu.

J. Glinskio nuotr.

Seniai seniai Tilžės mieste...

Astrida PETRAITYTĖ

Bent jau šių eilučių autorė savame sovietinio išsilavinimo „bagaže“ Tilžės taikos nesuranda... Gal šiandienos moksleivių žvilgsniams atveriamas platesnė ir „stereoskopiškesnė“ panorama, kurioje išryškėja ne tik mitologizuotos (teigiama prasme) Mažosios Lietuvos su iškiliaisiais Mažvydo, Donelaičio, Bretkūno vardais kontūrai, bet ir daugiasluoksniai, daugiauriauniai, vokiškosios lemties pažėklinti Rytprūsiai? O mums, vyresniajai kartai, telieka džiaugtis vis dar ištinkančiais atradimo džiaugsmais...

Jubiliejai „išplukdo“ praeities gėlmės panirusius, iš akiračio dingusius įvykius – taip ir Tilžės taika „išniro“, praėjus 200-ams metų po to, kai šiame Prūsijos pakraščio miestelyje Europos „užkariautojas“ Napoleonas padiktavo savasias sąlygas priešininkams: dar oriai besilaikantiems, pagarbiam traktuojamam Rusijos carui Aleksandrui I bei kur kas labiau suniekintam kazeriui Friedrichui Wilhelmui III. Aktualizuodami šį faktą, galime jį įtraukti į bet kurį pageidaujamą „kontekstą“ – tarkim, strateginį (brėždami pasikeitusius valstybių kontūrus, susirašydami Prancūzijos įgytus, o Prūsijos prarastus kvadratinis kilometrus) ar romantinį (piešdami jaudinantį gražiosios karalienės Luizės žygdarbį, vardan Tėvynės pasiryžus susitikti akis į akį su tuoju pasaulio baubu). O galima šį tolimą istorinį įvykį panaudoti nelyg plaustelį (prisiminkim: pirmasis Prancūzijos imperatoriaus ir Rusijos caro susitikimas – kazerių palikus „ant kranto“ – įvyko būtent „neutralioje teritorijoje“ – ant specialiai įrengto Nemune plausto) ir nuo jo apžvelgti lopinėlių „šiandienos“. Taip ir sumanė du Vokietijos menininkai (tyrinėtojai) – fotografas Martinas Rosswogas bei mums gerai žinoma rašytoja („Rojaus kelio“ bei „Rytprūsiškų likimų“ autorė) Ulla Lachauer, parengę fotografijų bei „paralelinių“ tekstų parodą „Tilžės taika. Gyvenimas šiaupis ir anapus Nemuno“. Sumanymas realizuotas dviejų „ekspedicijų“ metu – 2006-ųjų rugsėjį bei 2007-ųjų pavasarį – aplankant Bitėnus bei kitame Nemuno krante esantį „užsienį“. Paroda, startavusi Tilžėje/Soviet-ske, stabtelėjusi Karaliaučiuje/Kaliningrade bei Klaipėdoje, paskutinę spalio dieną buvo atidaryta ir Vilniuje, „Prospekto“ galerijoje. Kaip nurodoma skrajutėje, čia „prieštatomi žmonės, kurie gyvena netoli šios istorinės vietos- šiaupis ir anapus Nemuno, lietuviškame kaime ir Sovietske“. Tad gau-siai į ne itin erdvią galeriją sugužėję lankytojai turėjo progos patirti ir atradimo, ir atpažinimo jausmą (pastarojo žodžio neapib-rėžtumu keičiu tarsi savaime besibraunanti „džiaugsmą“ – nebūtinai jausmas, atpa-žinus sovietinėje plynaikštėje išlikusį „vokiš-ką“ statinį, vadinasi taip). Bet kiekviena nuotrauka byloja dramatišką istoriją, tuo labiau, kad galime ne tik perskaityti kon-densuotą rašytojos žodį, bet ir išmegzti sa-vąją asociacijų giją... Štai mokytojų Žem-gulių pora, matyt, daugeliui siejasi su senų-jų lietuviškumo tradicijų puoselėjimu; jauno ūkininko Mindaugo Kardelio šeimos portre-tas suvirpina „sentimentaliąsias“ stygas – gi spalvingosios Lenos Grigoleit, „Rojaus ke-lio“ herojės vaikaitis, perėmęs senolių ūkį...; Počių – vokiečio Horsto, jo lietuvių žmonos Danutės bei kitapus Nemuno gyvenančios dukters Rūtos – istorija įgyja egzistencinio tragizmo spalvų: dukra norėtų ir galėtų vykti Vokietijon, bet du jos vaikai pageidauja likti Rusijoje, savoj tėvynėje... Žmogiškųjų likimų paslaptis tyliai šnabždena ir „tuščių“ interje-rų fotografijos (beje, M.Rosswogas garsėja bū-tent interjero nuotraukų meistras), o dar glo-balesnes – kaimų, regionų, tautų – dramas – peizažiniai ir urbanistiniai buvusių Rytprū-sių vaizdai: vien Luizės tiltas kiek mena ir kiek (norintiems) byloja!..

Atidarant parodą „Prospekto“ galerijoje, dalyvavo fotografas M.Rosswogas – tar-si perėmęs estafetę iš U.Lachauer, dalyva-vusios parodos Klaipėdoje uždaryme; au-torių sveikino, renginiu džiaugėsi Goethes instituto (vieno iš parodos organizatorių) direktorė Irmtraut Hubatsch bei „šeimi-ninkai“ – Fotografų sąjungos pirmininkas Antanas Sutkus ir atsakingasis sekretorius Stanislovas Žvirgždas.

Šaltinis: www.mazoji-lietuva.lt

Parodos atidarymas Vilniuje. Kairėje pirmas – Antanas Sutkus, dešinėje – Stasys Žvirgždas

Parodos nuotraukos

Bitėniskiai Birutė ir Kazimieras Žemguliai

Horstas Pučys ir Danutė Pučienė

Mindaugo Kardelio šeima

Horstas «Willi» Počys
ir
Danutė Počienė

76 metai,
buvęs statybos
darbininkas ir
namų šeimininkė

«Nereikia kalbų, darbas, meilė einasi ir taip» – mano Horstas Počys – vadinamas «Willi», nes jo vardo niekas nemoka ištarti. Tik Gerbačiovo laikais jis jau galėjo pasakyti: aš vokietis, gimes

Muziejaus eksponatai laikraštyje

Trakų istorijos muziejus ir UAB „Trakų žemė“ pasirašė bendradarbiavimo sutartį, kurios pagrindinis tikslas pristatyti įdomiausius, unikaliausius eksponatus, saugomus muziejaus rinkiniuose. Manome, kad tai padėtų visuomenei plačiau susipažinti su muziejinėmis vertybėmis.

Kiekvieną savaitę laikraščiuose „Trakų žemė“, „Voruta“ ir internetinėse svetainėse www.voruta.lt/trakuzeme bei www.trakaimuziejus.lt muziejininkai pateiks eksponatą arba kelis eksponatus su trumpu aprašymu ir iliustracija. Per metus bus galima susipažinti su 50 eksponatų. Tai bus pirmas žingsnis visuomenei plačiau pristatant Trakų istorijos muziejų, kuris 2008 metų liepos 28 d. minės savo veiklos šešiasdešimtmetį.

Eksponatai bus publikuojami spaudoje, o kiekvieną penktadienį rodomi atskiroje vitrinoje „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio 4 (Trakų pusiasalio pilis).

Muziejininkai atrinks įdomiausius eksponatus iš archeologijos, istorijos, raštinijos, karaimikos, numizmatikos, taikomosios dailės rinkinių, kuriuos muziejus kaupia, saugoja ir tyrinėja jau 60 metų. Pirmieji eksponatai (rasti Trakuose) bus iš archeologijos rinkinio.

Primename, kad kiekvieną penktadienį vis nauja muziejinė vertybė bus eksponuojama „Sakralinio meno“ ekspozicijoje.

Virgilijus POVILIŪNAS

zicijoje, kuri veikia Trakų pusiasalio pilyje, buvusioje Dominikonų vienuolyno koplyčioje, Kęstučio 4. Darbo laikas 10-18 val., pirmadienis ir antradienis – išeiginės.

Visi lankytojai, atėję susipažinti su nauju eksponatu, ir atsinešę laikraščio iškarpą su eksponato aprašymu, parodą lankys su 50% nuolaida, t.y. 2 ir 1 Lt.

Laukiame Jūsų ir tikimės, kad ši naujovė patiks.

Virgilijus POVILIŪNAS

Trakų istorijos muziejaus direktorius

Kaip sutiksime mums reikšmingus 2009 metus?

Atkelta iš 1 p.

žmonės, dar didesnė pasiruošimo atsakomybė gula ant savivaldybių, besiribojančių su Vilniaus miestu ar esančių netoli jo.

Tais metais sulauksime daug svečių, oficialių valstybių vadovų, menininkų, mokslininkų, tiesiog turistų, kurie neapsiribos sostinės apžiūra, joje vykstančiais renginiais, bet gyvens ir kartu domėsis greta Vilniaus esančiomis garsiomis istorinėmis vietovėmis, vaizdingu gamtovaizdžiu, kitais paminklais. Vilniaus kraštas tuo garsus, bet kartais trūksta paprastos tvarkos, priežiūros, tiesiog kiekvieno žmogaus elementarios kultūros: juk ne aitvaras prineša šiukšlių į pamiškes, sulaužo pakelių suolelius, kelių ženklus. Argi visada tinkamai prižiūrima savo valdas, žemes, miškus, nors dažnai tam tereikia tik noro gyventi švariai ir tvarkingai? Tad ne tik gyventojams, bet ir seniūnijoms tenka didelė atsakomybė, kad svečiai, pagaliau mes patys, pasijustume gyvenantys tikrai aukštos kultūros šalyje.

Neabejoju, visos savivaldybės šalyje turi savo planus, kaip sutikti Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį, neretai numato savo planuose ir Vilniaus (juk tai mūsų visų sostinė), kaip Europos kultūros sostinės, paminėjimą, siekia kuo geriau pasirodyti savo svečiams ir, žinoma, sau. Kiekviena savivaldybė savo galimybėmis, sugebėjimais ir išmone siekia paminėti mums

taip brangias datas ir jubiliejų. Prieš akis 2008 metai, tad, pasidomėjus kitų savivaldybių siekiais, naujais pastebėjimais, dar įmanoma papildyti savus planus, juolab dažnai nereikalaujančius didesnių investicijų. Vis tik neabejotina pagrindinė dėmesio ir veiksmų koncentracija tenka 2009 metams, kurie parodys mūsų brandą ir vietą tarp pasaulio tautų.

Tikiu, kad savivaldybės padarys viską, kas nuo jų priklauso. Be to, vien norų ir entuziazmo nepakanka – reikia ir valstybės lėšų. Daug svečių gyvens aplinkiniuose Vilniaus, Trakų rajonuose, gėrėsis greta esančių rajonų išymybėmis, bet, deja, kelių būklė aplink Vilnių nėra tokia, kad būtų me ramūs. Čia jau būtinas Susisiekimo ministerijos, Automobilių kelių direkcijos, pagaliau ir Vyriausybės, koordinuojančios pasiruošimą minėtiems renginiams, dėmesys. Noriu tikėti, kad šių institucijų vadovai padarys viską, kas nuo jų priklauso, kad minėtų savivaldybių tarybų minimalūs prašymai būtų maksimaliai patenkinti.

Lietuva turi garbingą istoriją, todėl nuo mūsų, dabarties žmonių, naujai atkūrusių valstybę, priklauso, kaip mes atrodysime viso pasaulio tautų bendrijoje.

Gediminas PAVIRŽIS

2007-12-29

Muziejus laikraštyje

Sidabrinė žirgo antkaklė (foto V. Neliubinas)

Sidabrinė žirgo antkaklė

Lietuvoje sidabriniai dirbiniai didele prabanga laikyti ne tik priešistoriniais laikais, tačiau ir viduramžiais. Ne išimtis ir papuošalai. Todėl sidabro papuošalai kapinynuose, lobiuose aptinkami pakankamai retai.

Ne atsitiktinai dėmesį patraukia vytinė antkaklė, kuri nuo 2006 metų saugoma Trakų istorijos muziejaus fonduose. Sidabrinis papuošalas yra vytas iš 3 sidabro vielų, profiliuotais plokšteliniais galais, kurie puošti įdomiu geometrinio ornamentu. Plokštelės yra dvigubo rombo formos, į pabaigą siaurėjančiais galais. Jų storis ties viduriu 3 mm. Galima atkreipti dėmesį, kad abejuose galuose esančiose plokštelėse, ornamentas nevienodas. Taip yra dėl to, kad ornamentas gautas kalimo būdu. Vyrauja trikampių, kuriais apvesti plokštelių pakraščiai, taškelių bei brūkšnelių, greičiausiai simbolizuojančių spindulius, forma.

Šiam papuošalui unikalumo suteikia tiek forma, tiek metrologiniai duomenys. Specialistai teigia, kad ištiesintos sidabro vielos galėtų siekti daugiau nei 170 cm. Na, o antkaklė sveria 2053 g. Manoma, kad už maždaug 100 g sidabro galima buvo nusipirkti žirgą. Tai atitiko vieną pusapvalės lazdelės formos sidabro lydinį, kuris Lietuvoje, kaimyniniuose kraštuose XII-XIV a. naudotas kaip atsiskaitymo priemonė. Trūkstam duomenų tiksliau nei XII-XIV a. laikotarpiu, antkaklę datuoti negalima.

Deja, pastarojo papuošalo radimo aplinkybės nėra žinomos. Kelios tokios masyvios antkalės rastos Likėnuose, Gražuose, Gailušuose. Taip pat aptikta ne tik vidurio, bet ir vakarų, rytų Lietuvoje bei šiaurės Latvijoje. Tačiau bendrame baltų kraštų kontekste tai, neabejotinai, labai reti ir unikalūs radiniai. Pasak archeologų, antkaklė yra vietinių Lietuvos amatininkų darbo.

Kyla klausimas, kodėl minėtos antkalės tokio svorio. Juk paprastai kapinynuose ir lobiuose aptikti papuošalai yra žymiai mažesnio svorio. Ar masyvumas turi kažkokią simbolinę prasmę? Gal tai valdžios ir kilmingumo vienas iš simbolių? Kitaip tariant, norisi paklausti, kam tokios antkalės skirtos. Neturint tikslesnių duomenų, sunku atsakyti. Veikiausiai, tokiomis antkaklėmis puošti didikų žirgai.

Neatmestina prielaida, kad ilgainiui Lietuvos teritorijoje nykstant tradicijai laidoti pagal pagoniškus papročius, tokia sidabrinė antkaklė vertintina kaip kapitalas.

Kviečiame apsilankyti ir susipažinti su unikalia antkakle.

Medininkų pilies skyriaus vedėjas D. Žukauskas

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Muziejus laikraštyje

Akmeninės galvos (foto V. Neliubinas)

Galvės ežero akmeninės galvos

Bandant paaiškinti priešistorinių ar net istorinių laikų tam tikrus dvasinės kultūros reiškinius, visuomet susiduriama su interpretuojamų duomenų stoka. Be abejo, pagrindiniai šių reiškinių pažinimo šaltiniai yra laidojimo papročiai. Tačiau svarbūs ir materialieji vaizdiniai, kuriuose galima aptikti dvasinės kultūros apraiškų. Visų pirma tai kaulo, akmens bei metalo dirbiniai, aptinkami archeologinėje medžiagoje: žvėrių, žmonių stilizuotos figūrėlės, tam tikri ant radinių esantys geometriniai ornamentų motyvai, kuriais prieš kelis šimtus ar net tūkstančius metų žmogus bandė perteikti savo pasaulėžiūrą, ideologiją, savo santykį su jį supančia aplinka.

Trakų istorijos muziejaus archeologijos rinkiniuose saugomos dvi unikalios akmeninės galvos, neturinčios analogų Lietuvos archeologinėje medžiagoje. Jos rastos 1923 m Galvės ežero seklumoje tarp Pilies ir Pirties salų. Pagamintos iš lauko akmens, 11x7 ir 8,9x6,5 cm dydžio. Nors žmonių veido bruožai akmenyje perteikti schemiškai, tačiau galima pastebėti tam tikrą „meistro“ bandymą akmeniui suteikti dvasingumo. Viena iš galvų tarsi plačiai besišypsanti, kita rūškanu - veidu. Nesant lyginamosios medžiagos yra sudėtinga kalbėti apie tai, kokiame chronologiniame laikotarpiu jos priklausytų. Antropomorfinių figūrų, padarytų iš medžio ar akmens, Lietuvoje rasta neolitinėse gyvenvietėse – Šventojoje, Kretuono IC. Taip pat aptikta Latvijoje bei Estijoje. Tačiau jos skiriasi nuo rastų Trakuose.

Bandant paaiškinti šių akmeninių galvų kilmę, jų atsiradimą, ne mažiau svarbi yra ir pati aplinka, kurioje buvo aptiktos šios galvos. Simboliška yra tai, kad jos rastos Galvės ežere, apie kurį žinoma daug legendų. Bylojama, jog kiekvienais metais ežeras reikalaująs aukos – galvos, nes tik tuomet jis užšalęs ar pavasarį nutirpstas. Pirties salos pavadinimas taip pat simboliškas. Šio bei kitų giminingų žodžių (pertuvė, perėnė) etimologija kildinama iš perti, mušti, plakti, pliekti. Tautosakoje galima aptikti ir kitą šio žodžio reikšmę - kaip mirusiųjų deginimo vietą. O kur dar šilimai esančios Valkos, Raudų salos ar legenda bylojanti, jog po pilimi esančioje salėje prie aukuro sėdi paskutinis Lietuvos didysis Krivių Krivaitis, aukojantis pagonių dievams. Visa ši Galvės ežero aplinka akmenyje iškaltas galvas tarsi intuityviai susieja su kadaise čia vykdytomis pagoniškomis apeigomis. Galbūt taip siekta ežerui atiduoti simbolinę auką ir išsaugoti žmogų. O galbūt tai - vandens Viešpačio vaizdiniai, saugoję jame esančią gyvūniją bei aprūpinę maistu ežero aplinkoje gyvenusius žvejus.

Kviečiame apsilankyti „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Trakų pusiasalio pilyje buv. Dominikonų vienuolyno koplyčioje (Kęstučio g. 4) ir apžiūrėti šiuos eksponatus.

Archeologijos skyriaus vedėjas U.Budvydas

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Atvažiavau padaryti dar vieną darbėlį...

„Vorutos“ pokalbis su režisieriumi Antanu NARAŠKEVIČIUMI, kuris atvyko į Trakus, į Karališkąjį teatrą statyti spektaklio pagal Prospero Merime „Šv. Antano gundymas“, ir kuris bus skiriamas Trakų Karališkojo rūmų teatro dešimties metų jubiliejui.

Antanas Naraškevičius Vilniuje pradėjęs žurnalistikos studijas. 1971 m. žiema. Atkelta iš 1 p.

Antanas Naraškevičius:

Atvažiavau pakviestas padaryti dar vieną darbėlį Trakų Karališkajame teatre. Teatrui sukanka dešimt metų nuo jo įkūrimo, kur didžiausią iniciatyvą parodė buvęs Tauragės liaudies teatro aktorius Vytautas Mikalauskas. Jis vaidino tiek liaudies teatre, tiek Grūdų kombinato statytuose spektakliuose, kur jis tuo metu dirbo. V.Mikalauskas ruošiasi statyti klasikos veikalą, Moljero „Šykštuolį“. Aš irgi pasiūliau tokį klasikos veikalėlį P.Merimė vienaveiksmę pjesę „Moteris – tai velnias“ arba „Šv. Antano gundymas“. Pasiūliau dėl to, kad būtų užimtas visas teatro kolektyvas, nes „Šykštuolyje“ jis neužima viso kolektyvo. Todėl aš padirbėsiu su tais, kurie neužimti.

Kiek esi pastatęs spektaklių Trakų Karališkajame rūmų teatre?

Kokius tris: inscenizacija pagal slovėnų rašytojo Bukovčiano apysaką. Ją buvau pradėjęs Tauragėje, bet nespėjau užbaigti. Į Trakus pakliuvau visiškai atsitiktinai. Kada paskambinau V.Mikalauskui, jis tuo metu jau buvo tapęs mero pavaduotoju ir jau nebeturėjo laiko dirbti su teatro kolektyvu. Tuo metu jis buvo pradėjęs statyti A.Landsbergio pjesę „Penki stulpai turgaus aikštėje“. Jis pasiūlė man atvažiuoti ir užbaigti tą pradėtą spektaklį. Aš atvažiavau, perskaičiau tą pjesę, ir ji man pasirodė nepriimtina, nes tai buvo žmogaus, kuris nematė ir nežinojo, koks iš tikrųjų buvo kūrinys. Tai buvo kažkoks fantastiškas bandymas sukurti situaciją, kuri neturi realaus pagrindo, o yra laužta iš piršto. Todėl aš kolektyvui pasiūliau kitą variantą, daryti būtent tą inscenizaciją. Perskaičiau ją, jiems patiko ir pradėjom dirbti. Pavadinimą „Pirkite širdį“ uždėjome savo. Kai V.Mikalauskas tapo mero ir visai neturėjo laiko teatrui, pastačiau dar vieną spektaklį „Rožė ir karūna“ garsaus anglų dramaturgo Čarlzo Persio Nou. Prie jo prijungiau dar vieną prancūzų dramaturgą Gi Abokasio vienaveiksmę pjesę „Antrininkas“. Tai buvo kriminalinė pjeselė su netikėta atomazga. Man ji pasirodė intriguojanti. Reikalas tas, kad tie spektakliai nebuvo eksploatuojami, mažai važinėjom. „Pirkite širdį“ buvo suvaidinta vos penkiolika kartų, „Rožė ir karūna“ net ir tiek nesuvaidinta. Juk spektaklis yra statomas tam, kad žmonės jį žiūrėtų, antraip visų jame dirbusių išeikvotas laikas neatsiperka, jau nekalbant apie materialinę kompensaciją, bet ir moralinės kompensacijos nėra. Trečiasis tai buvo vienkartinis spektaklis, statytas specialiai pirmajam Šiaurės šalių Baltijos teatrų festivaliui „Baltijos skrydis 2000“. Jis neturėjo sceninio varianto, o buvo darytas tikrai festivalio atidarymui ir skirtas vaidinti Trakų pilies kieme. Jam negaminom nei sceninių dekoracijų, nei jokių rekvizitų, nes dekoracija buvo pats pilies kiemas. Man tai buvo pirmas darbas,

kuomet reikėjo statyti spektaklį didžiulėje erdvėje. Tai buvo A.Landsbergio drama „Vėjas gluosniuose“. Mes ją truputėlį keitėm ir pavadinom „Naktis prieš mūši“.

P.Merimė „Šv. Antano gundymas“ būtų pirmas Trakų teatro bandymas padaryti klasikos pastatymą.

Trakų Karališkasis rūmų teatras turi garsų pavadinimą. Kaip vertini Trakų teatro aktorius?

Aš labai mažai esu su jais bendravęs, todėl yra sunku vertinti. Nenorėčiau išsakyti savo nuomonės, dėl kurios nesu tikras. Atsitiktiniai susidūrimai, kada pagyveni savaitę ar mėnesį, neduoda tikro įsitikinimo.

Kokie Trakų teatro ateities planai?

Pirmiausia – dešimtmetis. V.Mikalauskas gyvena Vilniuje. Ar jis dirbs su šituo teatru, dar neaišku. Viskas pakibę nežinomybėje. Pats kolektyvas gyvuos, atsiras kitas vadovas. Mėgėjų teatras yra nesunaikinama jėga. Reikia tiktai žmogaus, kuris imtųsi iniciatyvos. Tarp iniciatorių yra Birutė Kleivickienė, kuri pastatė spektaklį. Jeigu ne jinai, tai kas nors kitas atvažiuos ir imsis tos iniciatyvos. Teatras yra teatras, ir jis gyvuoja jau tūkstančius metų.

Antanai, nuo pat vaikystės buvai gabus viskam – ir knygoms, ir mokslui, ir teatrui. Kada susidomėjai teatru?

Pradėjau Vindeikių septynmetėje mokykloje (Širvintų r. Musninkų sen., – red. pastaba), kai buvau ketvirtoje klasėje. Tai buvo „Adas viską žada“, pati pirmoji pjeselė, kurioje aš vaidinau. Musninkuose spektaklių vadovė buvo lietuvių kalbos mokytoja Palmira Sirvidytė. Tuomet statėm nemažai spektaklių: „Paulinka“, „Trys mylimos“, „Mūsų gerasis“, „Vincas Kudirka“. K.Inčiūros pjesę „Vincas Kudirka“ aš atnešiau mokytojai. Visos statyti negalėjome, nes joje buvo nemažai antirusiškų momentų. Mokytoja pati parinko tris scenas iš didelio šešių veiksmų veikalo. Tai buvo reikšmingas įvykis Musninkų gyvenime. Taip pat statėme Fonvizino „Nesubrendėlį“.

1960 m. baigėi Musninkų vidurinę. Įdomu, kur toliau vingiavo Tavo gyvenimo kelias?

Po mokyklos baigimo teko dirbti įvairiausius darbus: traktoristą, apylinkės sekretoriumi, dirbau kolūkio buhalterijoje. Taip praėjo dveji metai. Paskui įstojau į Vilniaus kultūros ir švietimo technikumą (dabartinė konservatorija). Po baigimo 1965 m. pradėjau dirbti Širvintų kultūros namuose. Pradėjau dirbti balandžio 21 d., o jau reikėjo ruošti programą gegužės šventėms. Per savaitę pastačiau vienaveiksmį spektakliuką, susiradau aktorius, nes dramos aktorių tuo metu dar nebuvo. Vasarą pastačiau Vytauto Rimkevičiaus „Kelią“. Paskui buvo paskelbtas konkursas į Jaunimo teatrą, ir aš nuvažiavau. Mėgėjams buvo leista dalyvauti konkurse. Iš septyniadešimties mėgėjų, atsimenu, įstojom trise. Konkursas buvo paskelbtas kai tik kūrėsi Jaunimo teatras. Jis tada dar neturėjo pavadinimo, jį vadino „Jaunojo žiūrovo teatru“. Jo režisierė buvo paskirta Aurelija Ragauskaitė. Jai patiko mano skaityti kūriniai. Tada skaičiau Justino Marcinkevičiaus „Motiną“. Šis kūrinys buvo ypač populiarius tarp skaitovų. Tačiau aš nustebinau režisierę J.Marcinkevičiaus kūrinį perskaitęs visai netikėtai, visai kitaip, nei jis buvo skaitomas anksčiau. Dar skaičiau ištrauką iš Itshoko Mero romano „Lygiosios trunka akimirka“, Kasrielio monologą. Jis man buvo labai mielas širdžiai. Norėdamas išgauti betarpiškumą, jį repetuodavau, gyvenau tada Širvintose su bendradarbiu Juozu Vasiliausku, kuriam tą monologą imdavau kalbėti taip, lyg su juo kalbėčiausi. Tai dariau tam, kad išgaučiau betarpiškumą ir natūralų, o ne scenišką bendravimą. Tuo papirkau žiuri komisiją. Mane priėmė dirbti. Pradėjom repetuoti „Romeo ir Džiuljetą“, prasidėjo intensyvus aktorinis trenavimas, fechtavimasis, solinio dainavimo pamokos.

Žinau, kad tarnavai sovietų kariuomenėje...

Tais pačiais metais buvau pašauktas į sovietų kariuomenę. Su tuometiniu Jaunimo teatro direktoriumi Didžiariekiu ėjome pas tuometinį respublikos karo komisarą Petronį. Jis užrašė prašyme, kad mane atleistų nuo karinės tarnybos nors metams, rezoliuciją esant galimybei atleisti. Aš tuo metu buvau karinė įskaitoj Ukmergėje. Tada labai stigo kontingento, nebuvo jaunimo. Komisija nusprendė, kad tokios galimybės nėra. Išsiuntė mane į kariuomenę. Bet aš nesigailiu. Galėjau pasirinkti arba aviaciją arba ryšius. Aš pasirinkau aviaciją, patekau į aviacijos specialistų mokyklą Ukmergėje ir Novogradvolynską. Po mokyklos baigimo vėl galėjau rinktis, kur toliau tarnauti: Latvijoje, Sibire, Azijoje. Aš pasirinkau Sibirą. Norėjau pamatyti, kaip žmonės gyvena toli. Netgi prašiau, kad mane pasiųstų į Vietnamą. Tada patekau į Krasnojarsko kraštą Kanskio šaulių radių mokyklą. Išmokau skraidyti. Karininkai su kursantais elgėdavosi kaip lygus su lygiu, o tai buvo didžiulis privalumas. Tarnyba buvo man netgi įdomi. Tarnaudamas laimėjau tokį skaitovų konkursą. Skaičiau labai nepopuliarius autorius, todėl nepraėjau į aukštesnį sąjunginį turą, kuris turėjo įvykti Maskvoje. Skaičiau Voznesensko eilėraščių ir vokiečių V.Borcherto prozas ištrauką „Gegužyje gegužyje gegutė kukavo“.

TRAKŲ KARALIŠKASIS RŪMŲ TEATRAS

07.24 D. 22 VAL.

TRAKŲ PILIES KIEME

NAKTIS
PRIEŠ MŪŠĮ

pagal ALGIRDO LANDSBERGIO dramą „VĖJAS GLUOSNIUOSE“

Vaidina: Kęstutis Vilkauskas, Mantas Ravinskas, Darius Kairaitis, Vitalijus Kleivickas, Linas Balys, Birutė Kleivickienė, Daiva Barkauskaitė, Irena Jocienė, Rimgaudas Šimonis.

Dalyvauja: Elektrėnų ansamblis – vadovė Audronė Jasaitienė
Trakų diksilendas – vadovas Valerijus Filonovas
Trakų šokėjų grupė – vadovė Diana Fedorovič
Dailininkas – Vilijus Vaitelis
Muzika – Darius Nedveckis
Garso operatorius – Tomas Kleinauskas
Šviesa – Vincas Kairaitis
Spec. efektai – Antanas Gedvilas
Režisavo – Antanas Naraškevičius

Teatro afiša

Regis, sugrįžęs į Lietuvą iš tarnybos sovietų kariuomenėje vėl atsidūrė tais laikais labai garsiam jaunimo teatre Vilniuje...

1968 m. grįžau ir pradėjau dirbti Jaunimo teatre. Ragauskaitė jau buvo išėjusi, bet paskui pasidarė neįdomu dirbti, nebuvo vaidmenų. Tada mano kursioakas Ervinas Pėteraitis, tuo metu dirbęs televizijoje, o televizijos direktoriumi tuo metu dirbo tas pats buvęs Jaunimo teatro direktorius Didžiariekis. Ervinas inicijavo mano perėjimą

į televiziją, į filmą. Didžiariekis neprieštaravo ir priėmė. Prasidėjo gyvenimas „ant ratų“: įvairios komandiruotės po Lietuvą. Aš dirbau režisieriaus asistentu. Savo filmų nesukūriau. Dirbau su Kazimiero Musnicko filmais „Muzikantai“, „Naktis prieš Kalėdas“. Dirbau su Rimantu Juodvalkiu, Eugenijum Šalčiu. E.Šalčius užsimojo garsų tuo metu sceninį spektaklį „Kupiškėnų vestuvės“ perkelti į sceną. Tai, mano manymu, buvo nelabai vykęs sumanymas, bet pasirinkimo aš neturėjau, kur siuntė, ten ir važiavau dirbti. Kupiškyje susitikau savo būsimą žmoną, kuri ten dirbo. Su Juodvalkiu kūrėm filmą apie Tauragės miškų ūkį. Tada filmas laimėjo visas sąjungines, pereinamąsias vėliavas. Tauragėje praleidome mėnesį. Tuo metu Tauragės teatro režisierius Juozas Grigas jau buvo išvykęs. Teatras buvo likęs be režisieriaus. Besimokydamas atlikau Tauragės rajone praktiką pas J.Grigą, pažinojau kai kuriuos artistus. Tuometiniam Kultūros skyriaus vedėjui pasiūliau per tą mėnesį, kol būsiu Tauragėje, pastatyti spektaklį. E.Pėteraičio sesuo buvo stipri, dramatinio talento aktorė. Ten aš pastačiau tą spektaklį. Po premjeros juokais buvau pakviestas dirbti. Tuo metu Vilniuje nuomojau mažą butuką, buvo gimusi dukra, sunkios materialinės sąlygos. Tada pasakiau: „Duokit kur gyventi ir atvažiuosiu“. Praėjus keliems mėnesiams sulaukiau

skambučio iš Tauragės. Man pranešė, kad yra gyvenamas plotas ir kvietė atvažiuoti dirbti. Taip atsiradau Tauragėje. Tauragės teatre dirbau septyniolika metų.

Kalbėjosi Juozas VERCINKEVIČIUS P.S. Tas mūsų dviejų draugų pokalbis vyko Trakuose, Naujoji g. 16, mano namuose. Žinoma, visas pokalbis buvo įrašomas į diktofono juostą...

2001 m. balandžio mėn. 1 d.

Kad iš tiesų taptume čempionais

Sveikas varžymasis, kai laikomasi aiškių taisyklių, kai parodomas sumanumas, grupės susitelkimas, fizinė ir psichologinė ištvermė, yra neatskiriama žmogiškosios kultūros dalis. Sportiniai žaidimai padeda leisti laisvalaikį, teikia jaunimui grūdini-mosi, veržlumo, atkaklumo, valios ugdy-mo pavyzdžių. Daug džiaugsmo visiems sukelia pergalės, kurias pasiekia komandos, kovojančios už savo valstybę, garsinančios Lietuvą. Tai, jog čempionatai ir olimpia-dos šiandieniam pasaulyje susiejamos su tautų vardais, o krepšinis ar futbolas – be galo populiarus, verčia ypač atsakingai žvelgti į sporto ir jį supančios renginių in-dustrijos poveikį.

Trijų Karalių iškilmė vakar pasibaigusių šiemetinių Kalėdų švenčių ramybę su-drumstė kaip reta piktų diskusijų ir net žo-dinio smurto banga. Ją nepaisydami nei su-sitaikymo meto tradicijos, nei paprasčiausio padarumo sąmoningai bei tiksliai su-kėlė alkoholio ir žiniasklaidos verslo gru-pė. Dėl pelno, kuris gali sumažėti Seimui įvedus svaigųjų gėrimų reklamos apriboji-mus, jie ryžosi provokuoti socialinę destruk-ciją, kurstyti viešą politikų pjūdamą. Televi-zijos kompanijos ėmėsi į sabotazą panašių veiksmų stabdydamos sporto transliacijas ir

Trakų parapijos klebonas Valdas Girdžiūšas, kardinolas Audrys Juozas Bačkis ir mons. Vytautas P. Rūkas

manipuliuodamos natūraliu žiūrovų pasi-piktinimu. Pagaliau visai Lietuvai be jokių skrupulų į akis meluojama, kad tiesiogiai matyti varžybas trukdo būtent minėti alko-holio reklamos ribojimai, kad be aludarių ir sidro gamintojų „aukų“ krepšinis sužlugs.

Kiekvieną dieną matome, kiek didžiulių pralaimėjimų mūsų tautai, ypač jauna-jai kartai, atneša šimtais procentų išaugęs sidro, kokteilių ir kitų tariamai „nekalto“ gėrimų suvartojimas. Nuolat girdime dau-gybės dorų žmonių, motinų, tėvų, mokyto-

jų prašymus gelbėti bedugnės link pasuku-sius jaunuolius. Todėl negalime nutylėti ci-nizmo viršūnę pasiekusių teiginių, esą al-koholio propaganda yra lemtingas Lietu-vos sporto ramstis. Tokius „argumentus“ tenka atremti labai tiesmukai – būtent dėl agresyvaus alkoholio brukimo visais infor-macijos kanalais, dėl jo „laisvos“ prekybos krepšinio aikštelės nesulaukė šimtų aukš-taūgių, talentingų vaikinių ir merginų. De-ja, jie baigė savo dienas savižudybėmis ar leidžia nualintą beprasmią gyvenimą visuo-menės užribiuose. Jie, o drauge ir mes, ne-tapome pasaulio ar Europos čempionais.

Tiems, kurių rankose visuomenės nuo-monė, politiniai sprendimai, valdžios ga-lia, tenka pradėti metus nuo labai papras-to, tačiau lemtingo pasirinkimo išlaikyti ar atsitraukti prieš agresyvų verslo spaudimą. Tai pasirinkimas tarp melo ir tiesos, tarp pelno čempionų ir laiminčios Lietuvos. Tė-pada Dievas nepalūžti stojusiems prieš šantažo ir gąsdinimų laviną, teatleidžia Jis tiems, kurie nežino, ką daro. Linkėdami vi-siems šalies žmonėms geresnių, ramesnių metų, sportinių ir kitokių pergalų, sveika-tos ir dvasios stiprybės

Arkivyskupas
Sigitas TAMKEVIČIUS, SJ
Kardinolas Audrys Juozas BAČKIS
Vilnius

Brangūs parapijiečiai!

Trakai nuo senų laikų garsėja kaip Lietuvos valdovų miestas, su išpūdingu gamtovaizdžiu, apsuptas tyvuliuojančių ežerų, besipuikuojantis didinga pilimi, grafo Tiškevičiaus rūmais, **Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Vytauto pastatyta bažnyčia (1409 m.)**, kurioje yra pirmas Lietuvoje popiežiaus karūnuotas Dievo Motinos Švč. M. Marijos stebuklingas paveikslas (1718 m.).

Kas metai bažnyčia yra vis gausiau lankoma mūsų šalies ir už-sienio turistų, organizuojami kultūriniai renginiai ir tarptautiniai koncertai, kurie reprezentuoja ne tik bažnyčią, mūsų miestą, bet ir Lietuvos valstybę, tačiau bažnyčios estefinė išvaizda yra apgailėtina.

2009 m. kartu švęsime bažnyčios 600 metų jubiliejų. Tai yra architektūros paminklas, kuris reikalauja daug investicijų. Lietuvos Respublikos Vyriausybė skyrė restauravimo – remonto darbams dalį lėšų atlikti būtinus remonto darbus pagal paminklų apsaugos normų reikalavimus ir jau vyksta restauravimo darbai.

Tačiau ir pati parapijos bendruomenė, visuomenė ir geros valios žmonės yra kviečiami savo aukomis paremti šioje šventovėje vykstančius remonto darbus. Paaukoti galite atėję į bažnyčią; prisidėti prie organizuotai renkamų aukų pagal kaimų, miesto gatvių ir daugiabučių namų sąrašus; pervesti auką į nurodytą parapijos banko sąskaitą.

Mūsų protėviai, nepaisant praūžusių karų ir įvairiausių negandų, išsaugojo mums šį brangų palikimą, o mūsų pareiga palikti jį gražų ateinančioms kartoms. Už Jūsų auką, kilnią ir dosnią širdį nuoširdžiai dėkoju. Telaimina Jus Dievas!

Kun. dek. teol. dr. Valdas GIRDŽIŪŠAS
Trakų parapijos klebonas

Trakų Švč. M. Marijos Apsilankymo parapija
I.K. 191306965
Adresas: Trakai, Sodų g. 8
A/s LT 39 4010 0427 0009 1486
NORD/LB Lietuva
Banko kodas 40100

LIETUVOS NACIONALINIS MUZIEJUS

NAUJASIS ARSENALAS

Arsenalo g. 1

Senosios Lietuvos istorijos ir etninės kultūros ekspozicija. Bažnytinio paveldo muziejaus paroda. Veikia nuo 2006 m. kovo 8 d. Paroda Tremties ženklai 1941-1953

Paroda „1928: naujas etapas Lietuvos kryždirbystėje“ iki kovo 8d.

SENAŠIS ARSENALAS

Arsenalo g. 3

Lietuvos proistorė. Paroda „Lietuvos neolito kultūrų keramikos rekonstrukcija“ iki sausio 7d.

GEDIMINO PILIES BOKŠTAS

Arsenalo g. 5

Ginklai ir pilies ikonografija

SIGNATARŲ NAMAI

Pilies g. 26

Nuolat papildoma Vasario 16-osios Akto Signatarams skirta ekspozicija

KAZIO VARNELIO NAMAI-MUZIEJUS

Didžioji g. 26

K. Varnelio kūrybos ir kolekcijos ekspozicija

Lankymas antradienį – šeštadienį iš anksto susitarus tel. 279 1644. Ryšių su visuome-ne skyrius. Tel. 2629426

Lietuvos Sąjūdžio kreipimasis į Lietuvos žmones

Artėja 20-osios mūsų organizacijos metinės. Tai reikšminga gairė visai valstybei, jos naujausia istorijai.

Lietuvos Sąjūdis, iš pradžių naudojės dar ir reformininkų žodį „persitvarkymas“, „pertvarka“, 1988m. pabaigoje užsibrėžė uždavinį pertvarkyti okupuotą šalį į vėl nepriklausomą demokratine valstybę. Šį įsipareigojimą Sąjūdis, remiamas didelės daugybės geros valios žmonių – sąmoningų Lietuvos piliečių, ištesėjo.

Sąjūdžio nubrėžta kryptis vėl būti laisvoje vakarietiškoje civilizacinėje erdvėje nulėmė Lietuvos vietą ir šių dienų pasaulyje. Atkurdamą save taikioje moralinėje kovoje, Lietuva pelnė visuotinę tautų pagarbą, kurios atšvaitai juntami ir šiandien; šį gerą vardą būtų reikėję itin branginti.

Nelengvose politinėse, ekonominėse ir socialinėse peripetijose mūsų šalis patyrė ir nuostolių. Neįgyvendinti liko Sąjūdžio idealai ir viltys sukurti teisingą, tėvynės meilės, dorovės ir blaivybės pagrindais besiremiančią visuomenę ir valstybę. Kitokie, dažnai nedorovingi, pagrindai arba pagrindų stoka lėmė so-

cialinę atskirtį, vargą, skaudulius, nusi-vylimus ir gyvybių bei gyventojų netek-tis. Todėl Lietuvos Sąjūdis kreipiasi į visus geros valios žmones: kviečiame į so-lidarumo ir artimo meilės talką vardan Lietuvos, kad ji išliktų. Sąjūdis mato esąs reikalingas kaip ir prieš 20 metų, yra pa-siryžęs vėl aktyviai tarnauti visuomenei.

Privalome ir perspėti, kad Sąjūdžio var-du nūnai mėgina kalbėti, jo šūkius skelbti kai kurios dviprasinės jėgos. Asmenys, kadaiše užgrobė Sąjūdžio įsteigtą dienraštį, neturėtų prašyti, kad tai būtų jiems priminama. Dori žmonės, kurie liko ištikimi Sąjūdžio idėjoms, neturėtų būti klaidina-mi žodžiais, neatitinkančiais darbų.

Dirbkime ir melskimės.

Ugdykime savyje ir mūsų mažuosiuose Tėvynės ir artimo meilę, neterškime Lie-tuvos neteisybėmis, neapykantomis, pik-tadarybėmis ir žudančiu girtuokliavimu.

Netrukdykime Lietuvai atgimti, padė-kime jai.

Lietuvos Sąjūdžio Tarybos vardu
Rytas KUPČINSKAS

„ateitis“
prenumerata –
puiki dovana
šv. Kalėdų
proga!

Žurnalas –
jauniems ir
vyresniems,
atradusiems
ir ieškantiems,
gerbiantiems istoriją,
besidžiaugiantiems
šiandiena ir
žvelgiantiems į ateitį!

Kas antrą mėnesį išeinantį žurnalą galima užsiprenumeruoti kiekviename „Lietuvos pašto“ skyriuje. Prenumeratos kaina metams – 24 Lt. Indeksas 5090. Informacija tel. 8-616 34013, zurnalas@ateitis.lt

„VORUTOS“
KULTŪROS PRIEDAS
RYTŲ LIETUVAI

2008 01 12 Nr. 15 (23)

Lietuviškas baras

Dieveniškių „Ryto“ mokykla

Šalčininkų rajono Dieveniškių „Ryto“ mokyklai lapkričio mėnesį sukako penkiolika metų. Nors mokykla dar visai jauna, bet turi kuo pasidžiaugti. Todėl apie viską nuo pradžių...

Šventės kulminacija. Dešinėje šventės vedėjai Arvydas Darginavičius ir Alina Sinickaja

Kalba jau trečius metus mokyklai vadovaujanti Lolita Mikalauskienė
Truputis istorijos...

1942–1945 metais Dieveniškėse minima lietuviška pradžios mokykla, 1946–1952 metais - lietuviška progimnazija. Nuo 1952 metais įkurta trikalbė (lenkų – rusų – lietuvių) mokykla gyvavo net keturiasdešimt metų. Deja, joje nebuvo tinkamų sąlygų ugdyti mokinių pilietiškumą bei puoselėti gimtąją kalbą. Todėl 1992 metais, suvienijus mokytojų, tėvų bei mokinių jėgas, lietuviškos klasės buvo atskirtos – atidaryta Dieveniškių 2-oji vidurinė mokykla, 1995 metais gavusi gražų ir prasmingą *Ryto* vardą. Jos direktore tapo Danutė Andriuškevičiūtė. Būtent ji pradėjo tą nelengvą kelią... Mokykloje pradeda veikti daug būrelių, vis dažniau organizuojami įvairūs renginiai, nuo 2000 metų įvedamas profilinis mokymas, leidžiamas mokyklos laikraštis *Saulėtekis*.

Nuo 2004 metų mokyklai vadovauja Lolita Mikalauskienė. Mes dar sparčiau žengiame į priekį: sutvarkyta mokyklos aplinka, moderniau įrengtas informatikos kabinetas, papildytas inventorių, vis dažniau rašomi įvairūs projektai ir laimimas finansavimas, po kelerių metų pertraukos atnau-

jinama laikraščio leidyba. Mokymosi sąlygos tampa vis patrauklesnės.

Mokyklos bendruomenė

Ryto vidurinę lanko šimtas aštuoniasdešimt vienas mokinių. Juos moko dvidešimt penki mokytojai. Šeši iš jų metodininkai (L. Mikalauskienė, R. Barsulienė, O. Špokienė, V. Cvilik, I. Ardišauskienė, I. Šedienė) bei aštuoni vyresnieji mokytojai. Gerų specialistų netrūksta, todėl neatsitiktinai mokiniai olimpiadose užima aukštas vietas, abiturientai sėkmingai įstoja ir moko Lietuvos aukštosiose mokyklose. Tvarumą mokykloje palaiko techninio personalo darbuotojai. Visa mokyklos bendruomenė sugyvena labai draugiškai.

Mokyklos veikla

Pasibaigus pamokoms mokiniai namo neskuba. Dauguma iš jų lanko pagal savo pomėgius pasirinktą būrelį. O rinktis tikrai yra iš ko – mokykloje jų net dvidešimt aštuoni. Veikia muzikos, dramos, sporto, šokių, dailės, jaunojo žurnalisto, lėlių teatro, kraštotyrininkų, grožio būreliai. Daugiausia mokinių pritraukia dramos studija *Arlekinas* ir muzikos būrelis *Aušrelė*.

Smagu, kad mokykloje didelis dėmesys skiriamas įvairioms šventėms. Švenčiame tiek valstybines, tiek mokyklinės šventes. Savo išradingumu vis labiau nustebina mokinių organizuojamos vienuoliktokų krikštynos, Tarptautinės mokytojo dienos minėjimas, Kalėdinė savaitė, Šauniausio moksleivio rinkimai, Kalėdinis karnavalas, Šv. Valentino diena, sporto šventės, Gegužinės. Tuo rūpinasi pačių mokinių renkama Mokinių taryba.

Apie šventę...

Lapkričio dvidešimt trečiąją mokykla atšventė gražų penkiolikos metų jubiliejų. Ta proga pasveikinti mokyklą bei jos ben-

drumenę atvyko nemažas būrelis svečių: Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Rytų Lietuvos poskyrio vedėjas Alfonsas Kairys, Vilniaus apskrities viršininko administracijos regioninės plėtros departamento Švietimo inspekcijos viršininkė Ramutė Zumgailienė, Šalčininkų r. savivaldybės administracijos Švietimo ir sporto

Prisiminimais dalijasi buvusi Dieveniškių Ryto vidurinės mokyklos direktorė Danutė Andriuškevičiūtė

paminėjo D. Andriuškevičiūtė. Kiekvienas kalbėjęs svečias rado, ko palinkėti vis dar jaunai mokyklai. Dar viena mokyklos rėmėja Leokadija Švenčionienė atvažiavo ne viena, o su gražiu būreliu savanorių, kurie surengė smagų koncertą. Po visų sveikinių, išstartų linkėjimų susirinkusieji galėjo įvertinti mokinių ir mokytojų darbą – jubiliejinį koncertą.

Mokyklos mokiniai uždegė ir ant aukso tviskančio medžio sukabino penkiolika žibintų, simbolizuojančių prasmingą mokytojų, mokinių bei visos bendruomenės veiklą. Šventinės programos metu pasirodė visi mokyklos meniniai kolektyvai: liaudies šokius šoko mažieji šokėjėliai, daina-

Dainuoja tiek pat kiek ir mokykla gyvuojantis ansamblis „Aušrelė“, vadovas muzikos mokytojas Gintaras Staniulis

skyrtaus vedėja Regina Markevič, vyriausiosios specialistės Regina Kazarevskaja ir Julija Adamonienė, buvusi šios mokyklos direktorė Danutė Andriuškevičiūtė, rajono mokyklų direktoriai, ilgametė mokyklos moralinė rėmėja bei globėja Danguolė Sabienė, *Vilnijos* draugijos Kauno skyriaus atstovai, kurie nepaprastai daug prisidėjo prie dabartinio mokyklos vaizdo. Dalindamasi prisiminimais apie pirmuosius mokyklos žingsnius geru žodžiu visus rėmėjus

vo ir patys mažiausi, ir vyresnieji, solistai ir ansamblis, vaidino jaunieji aktoriai. Svečiai gavo jaunųjų žurnalistų parengtą ir išleistą šventinį mokyklos laikraščio numerį. Renginio kulminacija – šventinis tortas dalyviams - ir visų kartu sudainuotas *Ilgiausių metų...*

Alina SINICKAJA
Dieveniškių „Ryto“ vidurinės mokyklos
12 klasės mokinė
Mokytojos Gražinos Komiagienės nuotr.

Vilniaus dienoraštis

(1915.XII. 26 – 1919.XI. 26)

Kun. Pranas BIELIAUSKAS

Tęsinys. Pradžia Nr. 23

Nesisekė giedoti ir „Tavo apgynimo šaukiamės“. Nebuvo Vilniuje nusistovėjusios melodijos. Mergaitės, atvykusios iš įvairių Lietuvos kraštų, visos savitai giedojo. Kuri turėjo stipresnį balsą vadovavo, bet jai kiti trukdė. Prieglaudos vedėjas Andrius Mečiūnas apsiėmė išmokyti, tik jam duok melodiją. Parinkau lengviausią, kad visi ir greitai galėtų išmokti.

(Gaidos su tekstu: „Tavo apgynimo šaukiamės, Šventoji Dievo Gimdytoja. Mūsų maldų neniekink reikaluose mūsų, bet nuo visokių pavojų mus visados gelbėk. Pana garbingoji ir palaimintoji, Ponia mūsų, tarpininke mūsų, užtarytoja mūsų, su savo Sūnumi mus sutaikyk, savo Sūnui paveski, savo Sūnui mus pristatyki“).

Šią melodiją greitai išmoko vaikai, zitiētės, vargonams pritariant mėnesio pabaigoje visai sklandžiai giedota. Ypač buvo mėgiama giedoti keturbalsė „Marijos giesmė“. Buvo dar pasilikusių karo atbėgėlių, turinčių gerus balsus. Šv. Mikalojaus salėje surengta repeticija. Katedroje labai gražiai skambėjo. Į mėnesio pabaigą pradėjo lankytis ir mūsų inteligentai pasiklausyti ir pagiedoti. Bosu gerai traukė A. Vaičiūnas¹, dr. M. Reinys - tenoru. Aš irgi vidury stovėdamas traukiau. J. Naujalis ateidavo pavar-gonuoti, prelatas A. Dambrauskas - pasiklausyti, na, ir pakritikuoti. Vis vien Katedroje buvo malonu melstis ir giedoti. Ar ateis kada laikas, kai lietuviai bus jos šeimininkai? Nežinia.

J. E. kunigas administratorius leido man vadovauti „Išnagradijimo kuopelėmis“. Jau turiu šešias (po 31).

Kunigas V. Jezukevičius, Šv. Mikalojaus bažnyčios klebonas į Tretininkų broliją priėmė dvylika naujų narių, kitas išmetęs. Zitiētės juokiasi: išsirinko dvylika apaštalų.

Buvo vokiečių kvietas į tardymą P. Leonavičius. Jį tardė penkias valandas. Klausinėjo, ko lietuviai nori gauti po karo, kiek iš viso lietuvių yra, kokios yra partijos ir kt. Jis pasakė: „Lietuviai nori po karo turėti nepriklausomybę, iš viso lietuvių yra 4 milijonai ir visos partijos eina išvien“.

Birželio 6 diena. Pirmoje milicijos nuovadoje lietuvaits zitiētės norėjo gauti nemokamai vokiečių išduodamus pasus. Išdaviau draugijos vardu antspauduotus neturto liudijimus. Nuovadoje tų liudijimų, rašytų lietuviškai, nepriėmė. Dar subarė: „Zakajane Litwinki“². A. Stulginskis nuėjo pas Bürgermeisterį³ dėl to skųstis. Šis pasižadėjo tuo reikalu surengti tardymą, kad panašūs dalykai nesikartotų.

Vokiečiai neleidžia didesnėmis grupėmis eiti į Kalvarijas Vilniaus gatvėmis. Po kelis gali eiti. Gal dėl to, kad judėjimo ne-trukdytų.

Sklinda gandai, kad vokiečiai jau nori taikytis su rusais, tik šie pareikalavę sumokėti už karo nuostolius – 45 milijardus rub. už Lietuvą ir Lenkiją. Kiti kalba, kad Vilhelmas⁴ ir Mikalojus tuo reikalu buvo susitikę Mintaujoje⁵. O karas vis eina ir žmonių vargai didėja.

Subariau zitiētės, kad jos gaudamos pašalpą nenori Centro komiteto daržusose darbuotis, nors mokama po vieną markę per dieną.

Vokiečiai įsakė Miesto valdybai ieškoti būdų, kaip panaikinti elgetavimą gatvėse, nes elgetų tiek daug, kad ir praeiti nesmagu.

Vakar Centro komiteto posėdyje kalbėta apie moksleivių atostogas. Nutarta suvalkiečius paleisti namo, nes nežinia, ar Komitetas dėl lėšų stokos galės toliau gimnaziją išlaikyti.

* „Szanowny księżu kapelanie,

Zanim fama stousta przyniesie wiadomość o tem, co się stało z zapisywaniem się

litwinek u św. Jana do tercji, chcę wypowiedzieć tu kilka słów, aby dać ulgę smutkowi swojemu.

Od samego zapisywania tercjanek nowych, korzystając z pozwolenia swego pryncypała, z całą uprzejmością i radością wnosilem do spisu nazwiska cór narodu litewskiego. Żywiłem nadzieję, że w ten sposób i język litewski zyska prawa obywatelstwa u św. Jana. Byłoby to sprawiedliwym radościu czynieniem za ten szwindel polski, gdy przez laty kilku zerwano u św. Jana litewskie nabożeństwo majowe. Dzień, kiedy litewski język ponownie zacząłby brzmieć w murach św. Jana, należałby bezwarunkowo do najszcześniejszych dni mego życia. Wbrew moim nadziejom i czynionym staraniom, stało się jednak inaczej, a stało się dla przyczyn ode mnie zgoła niezależnych. Zapisywać odtąd litwinek osobno nie będziemy.

Dzisiaj o 7 wiecz. miano o tym powiadomić kandydatki. Mimo pewnej zachęty umyślnie nie poszedłem do zakrystji na to zebranie, by nie być obecnym i nie wiedzieć przykrości i wstydu litwinek.

Za to, co się stało, nie chcę wcale ponosić nie tylko winy, ale nawet i cienia jej.

Przyjdą, da Bóg, czasy lepsze kiedyś, i litwini będą się cieszyli pełnią swobody i praw.

Proszę księdza kapelana, aby przy pierwszej swej bytności u św. Zyty wytłumaczyć przed litwinkami, co się zapisały, moje w tej sprawie stanowisko.

Życzę jak najpomyślniejszego rozwoju dla litewskiego tercjarstwa, uściskam serdecznie dłoń księdza.

Stuga Kun. VI. Toločka 14/VI–16 św. Jan Wilno Nr. 2“.

Birželio 14 diena. Prasidėjo Mokslo draugijos⁶ visuotinis narių susirinkimas. Referatas skaitė P. Klimas, J. Bašanavičius⁷, A. Janulaitis⁸ ir M. Biržiška⁹. Į valdybą pateko ir du dešinieji: dr. M. Reinys ir A. Stulginskis.

Birželio 15 diena. Lietuvaits pasiskundė, kad Šv. Jono bažnyčios klebonas kunigas dekanas J. A. Elertas¹⁰ jas nuskriaudė. Anksčiau jis buvo pasižadėjęs Tretininkų broliją organizuoti atskirai nuo lenkių tretininkų ir skirti joms vadovą lietuvių kunigą. Bet vėliau savo pažado neištesėjo ir lietuvaits visiškai pašalino. Tuo reikalu rašomas prašymas ir skundas valdytojui.

Birželio 18 diena. Dar nesuskubom valdytojui įteikti prašymo, o jau jis viską žino. Šiandien man susidūrus su J. E. Valdytoju prie Katedros, jis mane pradėjo pul-ti, kam aš suagitavęs lietuvaits Šv. Jono bažnyčioje užimti „Litewską placówką“¹¹. Tuomet aš jam paaiškinau, kaip buvo, nors ir jis pats viską gerai žinojo. Pasakiau jam, kad lietuvaits tretininkės buvo priimtos į Tretininkų broliją ir anksčiau. Dabar reorganizuojant broliją kun. Elertas paliko jas prie šios bažnyčios ir, joms paprašius, pasižadėjo skirti vadovą lietuvių kunigą. Apie tai klebonas iš sakyklos jau yra pranešęs, jau ir vadovėliai lietuvių kalba išdalinti. Liepė ir žvakes atsinešti. Juk ir pats Ekscelencija paskelbęs, kad tretininkės bus organizuojamos prie Šv. Jono ir Šv. Mikalojaus bažnyčių ir kad joms leista pasirinkti kur nori. Mergaites pavaryti tuo momentu, kai jos ateina po išpažinties, gerai Dievop nu-siteikusios, vien dėl jų „lietuviškumo“, yra negražus poelgis. Lenkės juokiasi ir pirštais bado. Lietuvaits suvilioję, kilniausiu momentu smogia. Vietoj dvasiško peno, duoda joms nuodų.

Valdytojas sako: „Šiandien ten yra lietuvis kunigas, o ryt gali nebūti“. Aš sakau: „Nuo Ekscelencijos tai priklauso“. Valdytojas vėl: „Ne visuomet nuo manęs“.

Supratau, ką jis norėjo pasakyti – „nuo endekų partijos“. Vis vien lietuvaits buvo pašalintos iš Šv. Jono bažnyčios Tretininkų brolijos.

Šv. Mikalojaus salėje Blaivybės draugijos visuotinis susirinkimas. Dėl karo sunkumų veikla nekokia: vienas kitas suruoštas vakarėlis, ir valdybos posėdžių nedaug. Ryto draugijos III skyriaus knygynas su 400 knygų perėjo Blaivybės draugijos nuosavybėn. Šią knygynėlį aš įsteigiau Vakarinių kursų mergaitėms. 200 knygų mano pir-kta, kiti 200 iš žmonių surinkta. Tikimasi, kad šitas knygynėlis prie bažnyčios turės patogiausias sąlygas ir žmonės naudosis.

Centro Komitete buvo svarstoma, kodėl nesiklijuoja Vilniaus miesto tarptautinis vakaras. A. Smetona man priekaištavo, atseit aš neleidęs vaikų į tą vakarą. Pasiaiškinau, kad mano prieglaudos maži vaikai, be to, sunku leisti į tokį vakarą, kuris ruošiamas man priešiškos partijos. Tuo tarpu įbėgo į posėdžio salę dvi poniutės ir pranešė, kad vakaras neįvyks, nes lenkai pirmeiviai skelbimuose neleidžia pirmiausia rašyti lietuviškai. Antraip lietuviai nesutiko. Tai jau antras (pirma rinkliava) bendras tarptautinis vakaras subiro.

Birželio 19 diena. J. Komaravičienė mokytoja lenkų mokykloje ir gieda „Bože, coś Polskę“¹², o lietuvių cukraus prašydama dedasi lietuve ir dar patriote. Veidmainė.

Vilniaus m. milicijos viršininkas Vencalavičius įgaliojo L. Girą¹³, IX nuovados komisarą, pranešti Centro komitetui, jog milicijoje bus didelių permainų. Mat lenkas Jelenskis, Vencalavičiaus pavaduotojas, prikrėtęs daug šunybių: lietuvių visai į tarnybą nepriėmė, netgi buvusius lietuvius (ir žydus) atleido. Be to, reikia pasakyti, kad šio Jelensko tikra pavardė – Čizas. Jį areštavo kaip rusų šnipą. Jau rusų buvo gaudomas, tik pakeitęs pavardę išvengė baudų. Iškelti kandidatai - A. Janulaitis, Rucevičius, K. Daunoras ir pora kitų.

Birželio 20 diena. A. Stulginskis ir V. Landsbergienė¹⁴ dėl tretininkų įteikė J. E. vyskupijos administratoriui tokio turinio raštą:

„Jo Malonybei

Gerbiamajam Vyskupijos valdytojui prelatui K. Michalkevičiui

Jūsų Malonybei!

Mes, žemiau pasirašiusios lietuvaits katalikės, buvusios Trečiosios šv. Pranciškaus vienuolių brolijos narės, kreipiamės į Jūsų Malonybę, kaip į vyriausiąją Vyskupijos Valdytoją, pasiskųsdamos, kokia mus ištiko skriauda įsirašant į Tretininkų kuopelę prie Šv. Jono bažnyčios, ir nuolankiai prašydamos tinkamai pasirūpinti mūsų dvasios reikalais.

Jūsų Malonybės paskelbtuoju iš bažnyčių sakyklų raštu apie naują Trečiosios šv. Pranciškaus vienuolių brolijos narių tvarką Vilniaus vyskupijoj iš naujo įsirašant į jau minėtosios brolijos narius – buvo leista laisvai pasirinkti bažnyčią, prie kurios nori prisirašyti. Mūsų lietuvaičių būrelis pasirinko Šv. Jono bažnyčią. Gerbiamasis Klebonas buvo pažadėjęs sudaryti prie Šv. Jono bažnyčios atskirą lietuvaičių kuopelę, kur viskas bus lietuviškai.

Iš tikrųjų prie Šv. Jono bažnyčios jau buvo pradėta organizuoti tretininkų lietuvaičių kuopelė.

1. Norinčias priklausyti Šv. Pranciškaus brolijai užrašinėta į tam tikras knygas pateikus asmenis liudijimą.

2. Išdalintos lietuviškos knygelės (Bončkovskio - Liturgika, Kazlauskio Šv. istorija ir Katekizmas, Piliakauskio Katekizmas), iš kurių būtų galima pasirengti kvotimams.

3. Sekmadienį, birželio 11 dieną pa-

skelbta iš sakyklos, kad prie Šv. Jono bažnyčios į Šv. Pranciškaus broliją priimamos ir lietuvaits ir kad jų kuopelė bus lietuviška.

4. Buvo paskirta kvotimų diena - birželio 14 d. 6 val. vakaro. Išlaikiusias kvotimus buvo ketinama tą dieną įrašyti į Šv. Pranciškaus broliją.

5. Buvo pasakyta įrašymo dieną, t.y. birželio 14-ąją, atsinešti žvakę, škaplierių, kryželį, juostelę, žodžiu, visa kas reikalinga įstojant Šv. Pranciškaus broliją. Su dide-liu dvasios pakilimu rengėms tai iškilmei - išmokome katekizmą, atlikome išpažintį, priėmėm Šv. Komuniją ir vakare, birželio 14 dieną 6 valaldą susirinkome paskir-toje vietoje (Šv. Jono bažnyčios zakristijoje). Mūsų tuokart galėjo būti apie 60. Daugelis į knygas jau buvo įtrauktos, kitos, turėjo tam tikrus liudijimus, kad šį kartą būtų į broliją įrašytos.

Klebonas atėjęs į zakristiją pranešė, jog prie Šv. Jono bažnyčios atskiros kuopelės nebus ir patarė prisidėti prie lenkių.

Tas klebono poelgis kaip peiliu perdūrė širdį. Jūsų, Maloningasai Ganytojau, Tėviškoji širdis gali suprasti, koks buvo mūsų tuokart nusiminimas ir gailėstis, o kartu ir didžiausia mūsų dvasios reikalams padaryta skriauda. Suprantama, kokį lenkių pa-juokinimą esame priverstos iškentėti.

Tas atsitikimas prie Šv. Jono bažnyčios, kurį galima pavadinti tiesiog lietuvaičių iš-varymu ir Dievo namų, suteikia lenkininkams progą įsitikinti, kad lietuviai iš tikrų-jų turbūt yra pagonys (kaip jie yra pripratę lietuvių pravardžiuoti), jei kunigai nelei-džia jiems lietuviškai Dievą garbinti.

Išdėsčiusios visa tai, kas liečia mūsų dvasios reikalus, nusižeminusios prašome Jūsų Malonybės neapleisti mūsų ir suteikti mums teisę priklausyti prie Šv. Jono bažnyčios kaip atskira lietuvaičių tretininkų kuopelė, kur viskas būtų lietuviškai, kaip kunigo klebono buvo viešai pranešta“. (Parašai)

Šią raštą ir tretininkėms vadovėlį parašė L. Gira.

Įteikusiems kun. K. Michalkevičiui raštą delegatams jis pasakė nieko neturįs prieš lietuvaičių kuopelę prie šv. Jono bažnyčios, tik reikia tartis su klebonu.

Birželio 21 diena. A. Mecūnas, Žilinskaitė ir L. Kanapeckaitė kunigo administratoriaus nurodymu, nuėjusios pas Šv. Jono bažnyčios kleboną kunigą Elertą su-žinoti dėl tretininkų likimo, išgirdo tokius klebono žodžius: „Durniai, aš pasakiau, kad nebus, tai ir nebus, durniai!“

Birželio 22 diena. Šv. Mikalojaus bažnyčioje Keturios evangelijos. Procesija viduje bažnyčios. Lyja. Dalyvauja: kunigai - kanauninkas J. Kukta, V. Jezukevičius, P. Dogelis, J. Stankevičius, Staševskis, dr. M. Reinys, aš ir dar vienas senukas. Vakarienės metu nusprendėme dalyvauti iškilmingoje Dievo Kūno procesijoje per miestą. Kadangi dalyvauja įvairios lenkų organizacijos bei korporacijos, nutarta, kad ir lietuviai dalyvaus atskirai nuo lenkų ir priekyje, kad neprapultume jų minioje. Taip:

1. Pirmiausia nešamas kryžius su dviem vėliavom iš šonų.

2. Penkių lietuvių prieglaudų vaikai po šešis eilėje.

3. Ryto draugijos korporacija: gimnazistės neša vėliavą, paskui berniukai savą vėliavą juostomis prilaikydami.

4. Zitiēcčių vėliava ir atstovės.

5. Blaivybės draugija.

6. Lietuvių komitetas.

7. Šv. Mikalojaus vėliavos, altorėliai ir minia – giesmininkai, giesmininkės.

Reikia pridurti, kad prieglaudų vaikai nešė penkiolika mažų vėliavėlių, penkiolika rožinio paslapčių, ne tautiškų.

Birželio 24 diena. Vakare puošiamaos gatvės, kuriomis eis procesija iki vėlumos (10 valandos vakaro).

Birželio 25 diena. Katedros viduje paruošti suolai porai šimtų žmonių - ponams, ponioms sėdėti. Pamaldas celebruoja vyskupas Valdytojas. Atėjo miesto galva Venslavskis ir apie 30 didikų, kurie tilpo presbiterijoje. Bažnyčioje paruošti suolai liko

Vilniaus dienoraštis

(1915.XII. 26 – 1919.XI. 26)

Kun. Pranas BIELIAUSKAS

tušti. „Pakviestieji neatėjo“. Iš lietuvių dalyvavo A. Stulginskis, dr. A. Vileišis, A. Žmuidzinavičius¹⁵ ir p. Kymantienė.

Kunigo T. Brazio iš įvairių miesto bažnytinį chorą surinkti choristai pagiedojo „Misserero“ mišias. 11.45 val. išėjo procesija. Ėjo netvarkingai, blogai suorganizuota, nes gatvėse prisiėjo po 5 ir 10 minučių stovinėti vietoje.

Magistratas ir ponija (komitetų nariai) ėjo paskui celebrantą¹⁶. Prieky celebranto ėjo kunigai, moterų organizacija, zitiečių lenkių apie 50 narių, toliau kažkokia vyrų organizacija su vėliava, kurios vienoje pusėje Erelis, kitoje Vytis, vyrų kuopa. Vėliavos užrašas: „Równych z równymi, wolnych z wolnymi“¹⁷. Ar nebus tai lenkų unio-nistai – vienijantys Lietuvą su Lenkija. Toliau - lenkų parapijos bažnytinės vėliavos, jų daugybė. Dar toliau lenkiškų prieglaudų vaikai po keturis eilėje. Kiekviena prieglauda nešė lenteles su savo mokyklos ar prieglaudos pavadinimu. Pirmą visų ėjo gana ilga lietuvių rikiuotė. Mūsų vaikai, kaip minėjau, nešė rožinio penkiolika paslapčių šventus paveikslus.

Vokiečiams vis dėlto labiausiai patiko lietuvių procesija: gražūs vaikų giedojimai ir lietuvačių tautiniai kostiumai. Jie fotografavo mūsų procesiją kas dešimt žingsnių. Vakare jau buvo galima gauti nuotraukų. Jų turiu.

Šiandien 6 valandą vakaro Lukiškių aikštėje, prieš teismo rūmus, „cirk“ patalpose Centro komiteto organizuotas lietuvių vakaras. Vaidinama G. Žemkalnio režisuota „Šilagėlė“. Prasidėjo laiku, nors publikos buvo nedaug. Vėliau prisirinko nemažai žmonių. Suvaidinta gerai. Deklamacijos ir Šimkui vadovaujant pritariant orkestrui sugiedota „Lietuviais esame mes gimę“. Bilietai pigūs, kad tik publikos daugiau būtų.

Birželio 26 diena. „Vilnaer Ceitung“¹⁸ ir Dešimtosios armijos vokiečių laikraščiai gražiai aprašo vakarykštę lietuvių procesiją. Tuo tarpu lenkų, atrodo, visai neminėjo. Lenkų prieglaudos vaikai buvo išmokyti giedoti „Serdeczna Matko“,¹⁹ melodija - „Boże, coś Polskę“. Kai kurie lietuviai tvirtino, kad buvo giedota „Boże, coś Polskę“ ir dėl to piktinosi.

Birželio 27 diena. Šiandien Vokietijos Reichstago pirmininkas Der dešimtosios armijos redakcijos patalpose apsilankė Lietuvių liaudies parodoje. Lietuvės moterys-mergaitės pasipuošusios tautiškais drabužiais ir Didžiosios prieglaudos vaikų gražios dainelės padarė jam gerą įspūdį. Apie tai rašo „Vilnaer Ceitung“.

Birželio 28 diena. Pirmąkart šiemet vėliau šviežių braškių.

Prelatas J. Hanusevičius²⁰ lankėsi Antakalnio prieglaudoje. Klausė vaikų poterių ir dainų.

Plačiai kalbama, kad vokiečiai traukia si atgal.

Raudonojo Kryžiaus tarnautojoms leista išvykti Rusijon, jeigu nori.

Birželio 30 diena. Rankdarbių parodos atidarymas.

Oberbürgermeisteris Polis atidarė Rankdarbių parodą. Ją vokiečiai sumanė, kad bedarbiai galėtų kiek užsidirbti, be to, kiekviena tauta parodytų savo liaudies meną. Buvo tikėtasi, kad apsilankę vietos žmonės ir vokiečių kariai pirks tų dirbinių. Lenkai pastatė dvi stakles audiniams ir kilimams austi (Molaitės), arnotus „haftuoti“²¹ ir kt. Žydai pristatė medžio drožybos ir kitų dirbinių. Gudai prinešė muziejinių rinkinių, daugiausia lietuviškų. Ką lietuviai parodys? Centro komitetas apsvairstęs šį dalyką pavedė A. Žmuidzinavičiui sutvarkyti lietuvių skyrių ir jį prižiūrėti.

Atidarymas įvyko 11.30 valandą. Pen-

kios minutės prieš atidarymą visi buvo susirinkę lenkų skyriaus didesnėje salėje. Dalyvavo Dešimtosios armijos vadas H. Eichhornas²², Kaizerio sūnus Oskaras²³, Polis ir apie 150 vokiečių karininkų. Savo kalboje Polis nurodė parodos reikšmę - per jas žmonės susipažįsta, suartėja ir kitiems leidžia susipažinti su savo krašto darbais, be to, ir žmonės gali užsidirbti. Po jo vadas Eichhornas pasakė maždaug tokio pat turinio kalbą; skirtumas man atrodė tik tas, kad Polis pirma paminėjo lietuvių, o Eichhornas - lenkus. Šis gale sušuko Kaizerio garbei „o“, visi triskart sušuko „o, o, o“ (hoh). Žydų orkestras sugrojo vokiečių tautos himną. Paroda atidaryta.

Viena lenkų mergaitė, pasipuošusi „po Krakowsku“^{2,4} pasakiusi kelis žodžius vokiškai, įteikė H. Eichhornui albumėlį. Kitos dvi panašios į lietuvaites. Lenkų skyriuje daug lietuviškumo matosi - juostos, audiniai lietuviškais raštais. Kai kas senoviška. Gudai įteikė vadui gėlių. Jų skyriuje tik senoviniai eksponatai su ryškiu lietuvišku atspalviu.

Turtingiausias darbų - tai žydų skyrius. Skardininkystė, medžio drožyba, senų rūbų lopymas, mezginiai.

Lietuvių skyrius užima penkis kambarius. Čia įžengiant H. Eichhornui septynerių metų lietuvaite mergytė įteikė gėlių puokštę Eichhornienei. O vaikų choras, vadovaujamas J. Naujalio, padainavo keltą liaudies dainelių, kurių tekstas, išverstas į vokiečių kalbą ir išspausdintas lapeliuose, padalintas svečiams. Jiems taip patiko lietuviškos melodijos, kad prašė ir daugiau padainuoti. Padainuota apie dešimt dainelių.

Tuo metu dirbo šešios darbininkės. Viena verpė, kita siūlus suko, trečia kamuoliuką vijo, ketvirta juostą audė. Mūsų skyrius atrodė kiek silpnesnis, bet originalesnis. Visur tik rankų darbas. Čia buvo pardavinėti ir ženklukai, kurių pirma lenkai atsakė pardavinėti.

Liepos 1 diena. Šv. Mikalojaus bažnyčios salėje įvyko Lietuvių gimnazijos vakarėlis. Tai A. Gylio pastangos sušėlpti vaikus. Vaidinta „Dievo karvytė“ ir „Aguona migdytoja“. Po vaidinimo – deklamavimai, dainos ir žaidimai. Buvo atėję „Vilnaer Ceitung“ redaktoriaus, karininkas ir keli kariai. Jiems labiausiai patiko vaikų žaidimai. Sėdėjo iki pat pabaigos.

Liepos 2 diena. Ryto draugija Šv. Mikalojaus bažnyčios salėje surengė paskaitą „Objektyvi doros tiesa“. Tai buvo tarsi atsakymas į P. Klimo paskaitą, pereitais metais skaitytą visuotiniame Mokslo draugijos susirinkime. Aiškiai išdėstęs kai kurių mokslininkų nuomones padarė savo išvadą.

Liepos 6 diena. P. Sabas, lietuvis, pranešė, kad vokiečiai areštavo Vilniaus mmilicijos komisarą, kuris atseit paėmęs 2500 markių, skirtų tarnautojams algas išmokėti. Čechavičių kelyje, vidudienį, plėšikai užpuolė ir atėmė pinigų. Įtariama, kad Čechavičius simuliuoja. Tai jau antras panašus įvykis su lenkais.

Liepos 7 diena. Kunigas P. Dogelis, A. Stulginskis ir aš, apžiūrėję Poplavoose Centro comiteto daržus grįžome Subačiaus gatve. Ties Misionierių bažnyčia sutikome žygiuojančią didelę vokiečių kariuomenę. Jie buvo su žygio apranga - geležiniais „helmais“²⁵, ant pečių kuprinės, sunkūs, geležinėmis vinimis kaustyti batai, šautuvai. Jie vos paėjo iš nuovargio. Saulė negailestingai kepino. Sustoję pasilsėti. Pirmieji, matyt, mažiau prisigėrę dulkių dar mėgino dainuoti, bet tolesnėse eilėse matėsi pargriuvusių ant šaligatvio, sunkiai alsuojančių, su prakaitavusių. Vienas užsidėjęs ant galvos drėgną skudurą vėsinosi. Kitas nugriuvęs

ant savo kuprinės kaip ligonis dairėsi lyg ieškodamas pagalbos. O kojos dreba, keliai tirta – negali jų suvaldyti. Čia vienam gydytojas teikia pagalbą, netoliese kitas balsu šaukiasi pagalbos. Būrelis žmonių apsupė vieną kareivį. Prienu. Kareivėlis nustojo kvėpavęs. Gydytojas jį judina, šaukia, o tas vis nejuda ir tyli. Pakišus panosėn amoniako sukrutėjo. Jam gydytojas aptrynė kaktą, veidą, smilkinius, krūtinę. Kareivis atsipeikėjo. Bokšto gatve leidžiantis nuo kalno draugas draugą skepetaitė vėduoja. Krūtinė kilnojasi kaip dumplės. Ana vėl į mūro sieną pačiais atsirėmęs sėdi nualpęs kareivis. Dar sugeba šiaip taip prakaitą nuo veido pats šluostytis. Jo šautuvas guli „rinštoke“²⁶. Jis žiūri į jį nuleidęs galvą. Paprašytas dvylikametis vaikinukas atsargiai padėjo šautuvą šalia jo. Arkliai neužtraukia vežimų į kalną. Kinko kitus. Kelios Raudonojo Kryžiaus mašinos tik suskumba vežti apalpusius arba jau mirusius į ligonines.

Kalbama, kad atseit rusai ties Kiena²⁷ pralaužė vokiečių frontą. Šie turėjo greitai žygiuoti, kad užkirstų rusams kelią.

Vakare užėjome į lietuvių valgyklą Dominikonų g. 12²⁸. Buvo ruošiamos mokytojų išleistuvės atostogų. Bet mokytojai, supykę ant Centro komiteto ir Mokytojų sąjungos, neatėjo. Užkandę ridiko, braškių ir atsigėrę arbatėlės išsiskirstė į namus.

Liepos 9 diena. Lietuvačių tarnaičių draugijos visuotinis narių susirinkimas. Salė pilna dalyvių. Pašalinių mažai: kun. P. Dogelis ir kelios nepažįstamos inteligentės. Pirmininkauja kun. V. Jezukevičius, sekretoriauja K. Daunoras. Paskelbta, kad veikia pigioji tarnaičių valgykla. Apyvarta 2 tūkst. markių. Pietų išduota 10 tūkst. Įteiktas prašymas Miesto valdybai, kad skirtų patogesnį butą lietuvaityms, kaip skirta lenkams, bet Valdyba prašymo nepriėmė, kadangi jis buvo rašytas lietuvių kalba. 113 neužsimokėjusių nario mokesčio narių pagal statutą pašalinti iš draugijos. Valdyba palikta ta pati: pirmininkas kun. P. Bieliauskis, išdininkas kun. kan. J. Kukta, raštininkas K. Daunoras, kiti iš tarnaičių. Susirinkimo neužbaigęs bėgau į Katedrą.

Katedroje Ekspiacijos pamaldos²⁹. Celebruoja pats kun. K. Michalkevičius su asistentais. Giedama „O Salutaris“, kalbama tris dalis rožinio, litanija, „Tavo apgynimo šaukiamės“, „Šventas Dieve“, „Prieš Tavo akis, Viešpatie“ ir dar dvi maldos. Kam rūpėjo šios pamaldos? Sakoma, kad lenkės poniutės šią mintį pakišo valdytojui. Mat dėl skurdo žmonės pradėjo paleistuvauti. Antra, prašyti Dievo karo baisybes sutrum-pinti. O man lindo mintis, ar ne geriau būtų buvę nepradėti Trijų kryžių statyti, ir tuos pinigus skirti vargšų šalpai. Kryžius suskubime ir vėliau geresniais laikais pastatyti.

„Kurjer Wileński“³⁰ rašo, kad šitie Trijų kryžių kalnai brangūs lenkams tuo, jog čia 1863 metais buvo nužudyti maištininkai. Vadinasi, jiems stato kryžius. Faktas, kad čia lietuviai pagonyms nužudė tris pranciškonus nėra įrodytas. Ignas Danilavičius³¹ spėja, kad seniau čia buvo pastatyti trys kryžiai Magdeburgo teisių suteikimo Vilniui atminimui. Lietuviai čia nedalyvauja. Kun. J. Kukta ir V. Jezukevičius – privatūs asmenys.

Katedroje iš sakyklos paskelbta, kad du sekmadienius visose Vilniaus bažnyčiose bus rinkliava (kam?). Surinkau 95 m. 54 pf. ir 6 rub. 5 kap. Taip pat paskelbta, kad vokiečiai liepos 13 dieną veš iš Vilniaus lenkus atbėgėlius atgal į Lenkiją (laimingos kelionės!). Prieš tai turi išprausti pirty ir gauti gydytojo liudijimą apie sveikatos būklę. Tai paskatino vakare susirinkti į Ekspiacijos pamaldas, nes, atrodo, didelis vargas ir badas jau įkyrėjo. (Šią žinią paskelbė

kun. rektorius J. Ušila³², vyras aukštas ir gana pilnas, be to, žmonės žinojo, kad seminarijos sandėliuose yra keletas ar kelio-liko kumpių ir duonos – netikėjo, kad jam būtų jau įkyrėjęs.)

Kun. dr. M. Reinys pranešė, kad Bonifratrų bažnyčioje 10.30 val. jau nebus lietuviškų pamaldų. Liepta atšaukti. O man valdytojas asmeniškai buvo sakęs, kad pamažu šita bažnytelė liks lietuviams visam laikui.

Liepos 11 diena. Traukiantis rusams iš Vilniaus, o su jais vykstant M. Yčui¹³⁸ į Rusiją, kun. V. Jezukevičius įteikė jam prašymą Tatjanos komitetui dėl pašalpos. Šiandien per vokiečius atėjo atsakymas, kad komiteto reikalams skirta 12000 markių

Liepos 12 diena. Mokytojų sąjungos susirinkimas (15 žmonių). Padainavo, pasi-vaišino uogom ir išsiskyrė į namus.

Liepos 13 diena. Kunigas P. Dogelis suorganizavo vakarinių ir pedagoginių kursų jaunimo Pavasarininkų kuopą. Šiandieną jų pirma išvyka į Belmontą. Vykto tautiniai žaidimai, dainos, fantai, eilių deklamavimas, buvo uogų krepšys, pora svarų saldinių, lenktynės. Greičiausi - kun. M. Reinys ir A. Gylis.

Liepos 15 diena. „Darbo namuose“ didelė paklausa lietuviškų juostų. Pradėta austi juostas visose (5) vaikų prieglaudose, Zitiečių ir Blaivininkų draugijose. Vokiečiai jas labai perka parvežti namo dovanų.

Vakare Dominikonų g. 12 valgykloje kun. P. Dogelis savo lėšomis surengė vakarienę mokytojų kuopelei. Dainos, kalbos, šokiai.

Liepos 19 diena. Antakalnio vaikų prieglaudoje - pramogėlė. Vaišinau mokytojus. Kainavo 25 markes. Namai papuošti gėlėmis, vaikai tautiškai pasipuošę. Vykto krocketas, žaidimai, dainos, eilių deklamavimas. Ir vokiečių karininkai atėjo pasiklausyti.

Areštavo dr. A. Vileišį, atseit dėl paskleistų atsisaukimų prieš vokiečius. Areštuoti ir lenkų kunigai S. Zavadzkiš³³, Studnickis ir kt.

Liepos 20 diena. Jonas Bulhakas³⁴ slapta išleido brošiūrėlę, kurioje aštriai kritikuoja rusų valdžią dėl smukusios Vilniaus kultūros. Išplėsti kalėjimai, kareivinės ir t.t. Taip pat puola ir lenkų nerangumą bei žmones be skonio, kurie gražių Vilniaus apylinkių nemokėjo išnaudoti žmonių labui. Žvėrynas apleistas, žemę parceliuoja; lenkų teatras ne vietoje – blogas priėjimas. Lukiškių aikštę puošia „būda“–cirkas. Botanikos sode garsusis „Šumanas“, Katedros aikštėje Kazės paminklas, Napoleono aikštėje – Muravjovas³⁵.

Knygelė lengvai skaitoma, na ir daug aštrios tiesos pasakyta. Ne be pagrindo miesto galvą M. Venslavskį vadina miesto pusgalviu.

Vakare kun. P. Dogelis minėjo savo praėjusį vardadienį. Suroošė vakarienę mano bute ir pakvietė Vilniaus veikėjus: dr. J. Basanavičių, dr. A. Vileišį su žmona, advokatą Kimantą su žmona, kunigus dr. J. Stankevičių, T. Brazį, V. Jezukevičių, dr. M. Reinį; J. Naujalį, agronomą A. Stulginskį. Juokaudami Basanavičių vadino Moze, Kimantą - Elija. Su kun. Dogeliu padainavome duetu, po to solo. Pasikalbėjome įvairiais reikalais.

Liepos 21 diena. Kunigas kan. J. Kukta Komiteto posėdy pranešė, jog lenkų delegatai važinėjo užsienyje politikos reikalais. Sugrįžę papasakojo tokių naujienų:

Prancūzų Puankarė³⁶ nuomone, Lenkijos vidaus tvarka – tai Rusijos vidaus dalykas. Mat kalbėjo dalyvaujant rusų pasiuntiniui. Italijos Emanuelis³⁷ buvo išvykęs į frontą, neteko delegacijai su juo pasikalbėti. Aplankė Šv. Tėvą. Šis maloniai priėmęs ir suteikęs palaiminimą išlydėjo tolimesnėn kelionėn. Anglijos karalius malonėn priimti ir iš delegatų išgirdęs Puankarės nuomonę dėl Lenkijos likimo pasakė, kad Lenkijos klausimas nėra vien Rusijos vidaus reikalas, tai priklausys ir nuo kitų valstybių. Delegatams užsienyje susidarė įspūdis, kad kariaujančios valstybės mato savo priešą stiprų ir kad visas jas slegia pesimizmas.

Vilniaus kultūrinis gyvenimas 1920–1939 m.

Dr. Juozas ČAPLIKAS, Vilnius

Kova prieš nutautinimą

1920–1939 m. Vilniaus miesto ir krašto lietuviams buvo labai sunkūs. Šis laikotarpis pasižymėjo lietuviškų įstaigų griovimu bei naikinimu, lietuvių trėmimais bei areštais. Tokia buvo okupantų veiklos pradžia ir pabaiga. Jau 1920 m. lenkų administraciniai valdžios organai pareikalavo pakeisti lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijos vardą ir išsikraustyti iš patalpų. 1922 m. lenkai ištrėmė iš Vilniaus 33 veikėjus. Turėjo pasitraukti ir vyskūpas Jurgis Matulaitis-Matulevičius (Mūsų Lietuva, V.1989 m. t. I; p.106-107). Gal niekam nepavyko taip išvalgiai ir glaustai apibūdinti arkivyskupo asmens gyvenimo bei jo veiklos savybių, atskleisti jo reikšmės bažnyčiai, Lietuvai, kaip Seimo pirmininkui. A. Stulginskis: „Mes liūdime šandien asmens, kuris toli buvo pralenkęs kitus ne tik įstabia savo galva, galingu protu, bet ir šventu gyvenimu... Jis buvo ta Evangelijos šviesa, kuri skaisčiai švietė Lietuvai ir visai žmonijai. (G. Gustaitė, Nekrologai pasakoja apie Jurgio Matulaičio asmenybę, Mokslas ir gyvenimas, 2007 m. Nr.5, p 15). Tai buvo labai skaudus smūgis lietuviams, didelė netektis, bet jie nesustabdė lietuviškos veiklos: ištremtųjų vieton stėjo jaunesni. Iš Vilniaus ir toliau buvo vadovaujama visai lenkų okupuoto krašto lietuvių kultūrinei veiklai.

Vilniaus inteligentija nenuleidžia rankų. Jie aktyviai kovoja prieš lenkų vykdomą nutautinimo politiką. Ir čia didžiausią vaidmenį suvaidino Vilniaus kultūros ir švietimo žiburėliai, kuriuos įžiebė inteligentija. Vilniaus mieste sparčiai kuriasi kultūros bei švietimo organizacijos, daugybė draugijų. Nagrinėjamu laikotarpiu Vilniuje ir Vilniaus krašte veikė daugiau kaip 500 visuomeninių, ūkinių, kultūrinių, švietimo bei kitų organizacijų. Plačiau reiškėsi Lietuvių mokslo (LMD) draugija, Lietuvių švietimo draugija „Rytas“, Lietuvių švento Kazimiero draugija jaunimui auklėti ir globoti, Lietuvių mokytojų sąjunga, Lietuvių „Kultūros“ švietimo draugija, Vilniaus lietuvių studentų sąjunga, Lietuvių meno ir literatūros draugija, Vilniaus lietuvių sporto klubas, Lietuvių inteligentų visuomeniškas bičiuliškas „Romuvos“ klubas ir eilė kitų. Beveik visos paminėtos ir nepaminėtos draugijos turėjo savo struktūrinius padalinius Vilniaus krašto valsčių centruose bei kaimo vietovėse. Vilnius tampa labai svarbiu Vilniaus krašto visuomenės ir kultūrinės veiklos koordinuojančiu centru, kovojant prieš vykdomą nutautinimo politiką.

Norėjęs kiek plačiau sustoti prie ilgiausiai Vilniuje veikusių 1907-1940 m. Lietuvių mokslo draugijos. Dar 1905 m. rudėnį lietuvių inteligentų grupė, vadovaujama Jono Basanavičiaus, susirinko Vilniuje aptarti sumanymo įkurti Lietuvių mokslo draugiją – LMD. Tik 1907 m. vasario 15 d. oficialiai įregistruota Vilniaus gubernatoriaus įstaigoje. Šios draugijos pirmininku buvo išrinktas Jonas Basanavičius. Draugijos įstatai užsibrėžė uždavinį tirti humanitarinius, socialinius ir gamtos mokslus. Reikšmingiausia lietuvių tautiniam atgimimui ir kultūrai buvo tai, kad į draugiją pavyko įtraukti daug inteligentų. Lenkijai okupavus Vilniaus kraštą, teko keisti LMD įstatus. Juose buvo nurodyta, kad draugija gali veikti tik Lenkijos respublikoje. LMD nariai, atsidūrę kitose valstybėse, tuo pačiu ir nepriklausomoje Lietuvoje turėjo būti pašalinti. Tokiu būdu 1934 m. visuotiniame draugijos susirinkime dalyvavo tik 41 narys.

Dešimt metų draugijai vadovavo Jonas Basanavičius, o jam mirus – Danielius Alseika, Bronius Untulis, Marcelinas Šikšnys, Antanas Viskantas. Žymiausi socialdemokratai buvo Mykolas ir Vaclovas Biržiškos, Pelikšas Bugailiškis, Andrius Domaševičius, Augustinas Janulaitis, Steponas Kai-

rys, Steponas Matulaitis, Alfonsas Moravskis, Vladas Požela. Sparčiai kuriami draugijos skyriai. LMD priklausė žymūs lietuvių mokslininkai, visuomenės veikėjai, rašytojai, menininkai: J. Basanavičius, K. Būga, J. Jablonskis, A. Janulaitis, P. Rimša, M. Šikšnys, J. Tumas Vaižgantas, A. Zmuidzinavičius, P. Karazija ir kt.

Labai įspūdingi šios draugijos veiklos rezultatai. LMD archyve buvo sukaupta apie 16.300 dainų, t.sk. su melodijom – 768,3749 pasakos, sakmės: padavimai, anekdotai, 32.374 mįslės, patarlės bei priežodžiai, 16.843 vienetai žaidimų. LMD biblioteka, rankraštynu naudojosi ir Kaune gyvenę mokslininkai. (Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. V.1968, t.2, p.366).

Kaip matosi iš dokumentų, tas turtas buvo labai vertingas. Tikslinga pabrėžti, jog LMD atliko labai didelį darbą, išsaugodama ateities kartoms unikalius dokumentus, kuriais ir šandien naudojasi ne tik Lietuvos mokslininkai, bet ir kitų šalių lituanistikos tyrinėtojai. Paminėta, kad 1936 m. draugijos archyvas turėjo per 50 nuolatinių bendradarbių – korespondentų ir 10 vietų tautosakos rinkėjų, archyve buvo 90.000 liaudies dainų tekstų, 12.000 dainų su melodijomis, fonogramų, įrašytos 525 plokštelės, kuriose užfiksuota 3.700 liaudies dainų ir liaudies muzikos instrumentų melodijų, 14.000 pasakų ir įvairių pasakojimų, 40.000 patarlių ir priežodžių, 15.000 mįslių, 25.000 burtų, prietarų bei liaudies medicinos aprašymų, surinkta daug tūkstančių įvairios smulkiosios tautosakos: orų spėjimų, gamtos garsų, apeigų, raudų ir kt. 1936 metų gale archyvas turėjo 232.000 įvairių lietuvių tautosakos vienetų (Lietuviškas baras, 1937 m. Nr.1(13), p.38). kaip matome šie skaičiai skiriasi nuo jau paminėtų enciklopedinių žinių. Tai patikslins tyrinėtojai, bet darbai tikrai labai įspūdingi.

LMD mūsų šaliai keleriopa, - rašo akademikas Vytautas Merkys, - ji tautiniam darbui sutelkė išsklaidytą inteligentiją. Svarbu, kad jos nariai suvaidino svarų vaidmenį atkuriant Lietuvos valstybę. Kone visi Vasario 16 d. nepriklausomybės akto signatarai ir visi trys pirmieji Lietuvos Respublikos prezidentai prieš tai priklausė LMD. Kai Lietuva atgavo Vilnių, šios draugijos turta perėmė Lituanistikos institutas, o iš jo 1941 m. įkurta Mokslių akademija (V. Merkys, Lietuvių mokslo draugijos šimtmetis, Mokslas ir gyvenimas, 2007 m. Nr.3, p.34).

Dar iki Pirmojo pasaulinio karo kasmet į LMD narių susirinkimus atvažiuodavo iš visos Rusijos daug lietuvių inteligentų, kurie per kelias dienas skaitydavo susirinkime paskaitas, referatus ir ta proga bendrai aptardavo visų lietuvių reikalus. Tai buvo nelyginant kasmet šaukiamas lietuvių seimas. Narių skaityti referatai buvo spausdinami tos draugijos organe „Lietuvių tau-toj“ (Lietuviškas baras, 1936 m. Nr.2, p.27).

Vilniuje ėjo tęstinis mokslinių straipsnių rinkinys. Jį leido LMD. Iki 1926 m. jį redagavo Jonas Basanavičius, 1928-1936 m. – redakcinė kolegija. Išleistos 5 knygos. Leidinyje daugiausiai buvo spausdinami susirinkimuose skaityti Lietuvos istorijos, archeologijos, etnografijos, kalbotyros, literatūros istorijos, tautosakos ir kt. Išspausdinta J. Basanavičiaus, M. Biržiškos, K. Būgos, K. Griniaus, M. Gustaičio, J. Yčio, P. Karazijos, B. Untulio, M. Untulio ir kitų autorių darbai. Per 5 metus išleido 115 vadovėlių, kuriais naudojosi visos lietuvių mokyklos (Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija, V., 1968 m., t.2, p.366-367).

Bendru Draugijos žurnalui tapo „Lietuvių tauta“. Tai buvo pirmas mokslinis žurnalas – tęstinis leidinys. Buvo siekiama, kad kasmet išeitų bent po vieną šio žurnalo sąsiuvinį. Paskutinis Draugijos leidinys pasirodė 1937m., bet tuoj pat lenkų kofiskuotas.

LMD mokslininkus filologus ir istorikus laikė tiltu lietuvių kalbai, tautosakai ir istorijai į europinio mokslo kontekstą, per juos mūsų tautosaką pakylėjo kaip sudedamą europinės folkloristikos paveldą. Draugija labai vertino ir kitataučius istorikus, kurie rašė apie Lietuvos valstybės vaidmenį Europoje ir tuo daugiau ar mažiau pripažino lietuvių tautą šios valstybės ir Europos istorijos subjektu, - žurnale rašė V. Merkys, - kai Vilnius priklausė Lenkijai Draugija virto Vilniaus krašto lietuvių kultūrine organizacija. Sudėtingomis politinių Lenkijos ir Lietuvos santykių sąlygomis ji, kaip ir visos lietuvių mokyklos ir draugijos, tapo saviškiu politikos įkaitu. Lenkijos valdžia 1938 m. sausio mėn. 29 d. LMD veiklą sustabdė. Draugijos veiklos atnaujinti senuoju pavadinimu nebeleido todėl 1939 m. buvo įregistruota mokslo mylėtojų draugija (V. Merkys, Lietuvių mokslo draugijos šimtmetis, Mokslas ir gyvenimas, 2007 m. Nr. 3, p. 33-34).

„Ryto“ draugija

Užguiti, beraščiai ir mažaraščiai kaimo žmonės spaudos draudimo metais tiek jį panaikinus, atkakliai siekė išmokyti bent savo vaikus rašto. Reikalai šiuo klausimu pajudėjo sparčiau, kai dar 1913 m. sausio mėn. 13 d. įvyko steigiamasis „Ryto“ draugijos susirinkimas, aptaręs šį gyvybiškai svarbų klausimą. Jo nariais steigėjas buvo Jonas Basanavičius, Antanas Smetona, kun. A. Petrulis, kun. Maliukevičius ir L. Gira. Susirinkimui pirmininkavo J. Basanavičius. Buvo išrinkti 7 valdybos nariai, o pirmininkui – kun. J. Steponavičius. Ši draugija turėjo teisę steigti pradines, taip vadinamas liaudies mokyklas, vakarines ir šventadienio pamokas suaugusiems, mokytojų seminarijas, liaudies universitetus, liaudies knygynus, skaityklas bei kitas švietimo įstaigas, rengti paskaitas ir vakarus.

„Ryto“ draugija suvaidino labai didelį vaidmenį šviečiant Vilniaus krašto vaikus bei jų tėvus. Jau pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui lietuvių švietimu rūpinosi laikinoji lietuvių komiteto švietimo komisija, Lietuvių draugija nukentėjusiems nuo karo šelpti ir „Ryto“ švietimo draugija. Ant pastarosios pečių gulė pagrindinis organizacinis darbas. Vilniaus krašte M. Biržiškos iniciatyva buvo įsteigtas Laikinas Vilniaus lietuvių komitetas, tapęs tarsi švyturiu Vilniaus krašto lietuviams, troškusiems mokslo. Jis vadovavo ir koordinavo visuomeninį politinį ir kultūrinį šio krašto gyvenimą, teikė žmonėms juridinę pagalbą, gynė jų teises, steigė ir globojo lietuviškas mokyklas. Žinoma, pats svarbiausias veiklos baras – švietimas. 1920 m. rugsėjo mėn. „Ryto“ draugija jau buvo įregistruota Lietuvos valstybinėse įstaigose, bet tų pačių metų spalio mėn. 9 d., Vilnių vėl užėmus Lenkijai, gruodžio 28 d. „Rytas“ turėjo būti registruojamas Vidurinės Lietuvos departamente. „Ryto“ santykiai su lenkų administraciniais organais nuolat blogėjo.

Švietimo įstaigų veikla

Lenkijos vyriausybė 1919 m. rugpjūčio mėn. 28 dienos įsaku paskelbė, kad atkuriamas Vilniaus universitetas ir jam suteikiamas Stepono Batoro vardas. Jame veikė 6 fakultetai: humanitarinis, teologijos, teisės ir visuomeninių mokslų, matematikos ir gamtos, medicinos, dailės. Lenkijos valdžia universitete varė šovinistinę, asimiliacinę politiką. Ji visiškai ignoravo Vilniaus krašto gyventojų interesus. Universitete nebuvo nei lietuvių, nei baltarusių kalbų katedrų. 1937/38 m.m. universitete mokėsi 3110 studentų, iš jų lietuvių 2,7 %. 1929-1939 m. veikė lietuvių kalbos lektoriumas, kuriame paskaitas skaitė P. Kraujalis, V. Zančauskas, B. Untulis (Mažoji lietuviškoji enciklopedija. V. 1971 m., t. 3, p. 775).

Sudėtingą kelią praėjo ir Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazija. 1920 m. užėmus lenkams Vilnių pareikalauta pakeisti gimnazijos pavadinimą ir apleisti patalpas. 1921 m. rugpjūčio mėn. 22 pedagogų tarybos posėdyje nutarta vėl gimnaziją pavadinti Vytauto Didžiojo vardu. 1921 m. spalio mėn 1 d. lenkai prievarta iškraustė gimnaziją iš patalpų. Tik to pačio mėn. 15 d. iki gruodžio 1 d. gimnazija buvo prisiglaudusi žydų religinėje gimnazijoje Arklių g. ir dirbo popietinėmis valandomis. Pirmuoju gimnazijos direktoriumi buvo Mykolas Biržiška, o lenkams jį ištrėmus, direktoriumi buvo paskirtas Marcelinas Šikšnys. Iki 1929 m. gimnazija neturėjo valstybinių teisių. Todėl abiturientai neturėjo teisės stoti į Vilniaus universitetą. Vėliau ši teisė buvo suteikta, bet 1937 m. vėl šią teisę panaikino (Lietuvos ypatingas archyvas – toliau LYA, F. 17637, Ap.1, 58, L. 83-84).

1920 m. gimnaziją baigė tik 8 abiturientai, 1932 m. -24, o 1938-39 abiturientai (ten pat, L. 93).

1922 m. Vilniuje gruodžio mėn. 28-29 d. vyko „Ryto“ pradinį mokyklų suvažiavimas – tai buvo lietuviškų mokyklų kūrimo pionieriai. Nebijodami lenkų administracinių organų persekiojimų, jie steigė mokyklas. Šis mokytojų suvažiavimas reikšmingas tuo, kad jis priėmė labai drąsų rezoliuciją, reikalaujančią, kad į lietuvių mokyklų darbą nesikištų policija, kad lenkų valdžia skirtų į mokyklas lietuvius, kad privati lietuvių iniciatyva švietimo srityje nebūtų varžoma, namų ir privatus mokymas nebūtų draudžiamas. Kova už lietuviškas mokyklas Vilniaus ktašte vyko per visą okupacinį laikotarpį. Antai 1924/25 mokslo metais Švenčionių „Rytas“ turėjo daugiau kaip 100 mokyklų, o jau 1928 m. jų teliko tik 25. 1927 m. uždaryta Vilniuje veikusi mokytojų seminarija, net 47 „Ryto“ paradinės mokyklos. Verta dėmesio Lietuvių mokyklų suvažiavimo priimta rezoliucija dėl lietuvių mokyklų būklės. Minėtame dokumente 1928 m. lapkričio 2 d. buvo nurodyta, kad lietuvių mokyklų Rytų Lietuvoje yra maža... Rodūnės parapijoje 16 sodžių reikalauja lietuviškos mokyklos ir lig šiolei nė vienos nėra gavę. Valkininkų valsčius visas lietuviškas, o lietuviškų mokyklų tik 5, Varėnos valsčiuje – nė vienos, nors yra 11 lietuviškų sodžių, visa Švenčionių apskritis teturi tik 40. Valstybės organai lietuviškų mokyklų beveik nusteigia. Vien lietuvių gyvenamose vietose steigia ir laiko lenkiškas mokyklas. Daugelyje vietų, ypač ir parapijų centruose, perėmę lietuviškas mokyklas, greit jas pavertė lenkiškomis šiuo būdu: pirmaisiais metais laikė paveldėtą lietuvių mokytoją. Antrais metais lietuviui mokytojui lenką mokytoją, trečiais – ištūmė lietuvi mokytoją, palikdami vien lenką... Lietuvių gyvenamose vietose greta lietuviškos „Ryto“ mokyklos steigiamas valstybinė lenkiška mokykla. Mokytojam esti dažnai paaiškinama: jei įkursi ir išlaikysi lenkišką mokyklą, turėsi tarnybą, jei ne – būsi atstatytas. Atvykęs tokiom sąlygom, mokytojas daro viską lietuviškai mokyklai likviduoti, o lenkai įtvirtinti dalina veltui knygas, sąsiuvinis, kepures, skundžia lietuvių mokytoją, kad kitais mokslo metais lietuvis mokytojas įvairiais pretekstais būtų atleistas. (LYA. F. 17637, Ap. 1, B. 78, L. 5).

Per visą 1920-1939 m. laikotarpį mokyklos nuolat buvo uždarinėjamos, tai vėl atidaromos. Vien Vilniaus „Ryto“ archyve yra iš 750 vietovių prašymų įsteigti lietuviškas mokyklas. Jų tinklas, nežiūrint vykdomų represijų, augo Valkininkų apylinkėse jų buvo 25, Varėnos valsčiuje – 12, Druskininkų – 4, Marcinkonių valsčiuje – 16. Lenkų valdžia dėjo visas pastangas per įstaigas, mokyklas, bažnyčias sulenkinti šio krašto gyventojus. Į lenkų okupuotą kraštą buvo siunčiami iš Lenkijos valdininkai, mokytojai ir dvasininkai (Tautos praeitis, Čikaga, 1964, t. 2,p 53 ir 58).

Trakai-Eišiškės-Vilnius-Lukiškės

Izidorius ŠIMELIONIS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 23

Mandagiai padėkojęs pasiūlymą priėmiau. O tai buvo užkulisinis manevras neutralizuoti mane, jiems nepalankų ir dar kovingą priešininką.

Tačiau ratas greitai pasisuko kita linkme. Vieną popietę, eidamas sostinės Gedimino prospektu, prie Centrinės vaistinės sutikau išties gerą savo keleriais metais vyresnį bičiulį ir gimnazijos bendramokslį, be to, dar ir kraštiečių iš kaimyninio Sklodonių kaimo, be galo linksmą ir nuoširdų Juozą Aidulį.

– Še tau, kur mes susitikome, – šūktelėjo jis.

– Kaip tu atsiradai? – paklausiau.

– Aš tai aš, bet kaip tu, ištrūkai iš tos prekeiktos Vorkutos?..

Iš tiesų šis susitikimas po beveik 10 metų nesimatymo buvo labai šiltas. Juozas jau buvo girdėjęs apie mūsų sugrįžimą, bet net patikėti nedrįso, kaip iš tos Užpoliarės galėjome sugrįžti.

– Šaunuoliai Šimelioniai ir kiti vilniečiai, – jis dar kartą patvirtino savo nusistebėjimą. O žodelį „šaunuolis“ net labai mėgo skirti savo artimiems draugams, bet ne šiaip pažįstamiems. Gerai nusiteikęs, tęsti pokalbį pasiūlė užsukti į savo darbovietę Sveikatos apsaugos ministerijos rūmuose – į Medicinos darbuotojų profsąjungos respublikinį komitetą, ten jis dirbo atsakinuoju sekretoriumi.

– Tai ką, Juozeli, savo mylimą tautosaką iškeitei į nemėgstamą mediciną? – pa juokavau.

– Niekados, – šypsodamasis atkirto Aidulis.

Ir iš tiesų jis nuo pat paauglystės buvo pasinėręs į plačiuosius tautosakos vandenį, buvo geriausias ir sumaniausias mūsų įžymaus tautosakininko Mato Untulio mokiniys ir talkininkas, pėsčias ar važiuotas aplankė daugybę Rytų Lietuvos kaimų, susitiko su pačiais įdomiausiais žmonėmis, užrašė tūkstančių dainų, pasakų, prietarų ir kitos labai vertingos senos folklorinės medžiagos. O Medicinos darbuotojų profsąjungoje jis atsidūrė tik laikinai, kad išvengtų tremties, galbūt net ir kalėjimo ar kitokių stalinistinių represijų. Čia Juozas pasijuto ramiau lietuvių revoliucionieriaus Kazio Rimšos, kurį laiką buvusio Kremliaus ligoninės ir paties Lenino asmeninio gydytojo tuometinio Lietuvos medicinos darbuotojų profsąjungos pirmininko, globoje. K. Rimša iškeitė savo politines simpatijas marksizmui – leninizmui į darbus gimtojo krašto labui. Juozui čia pat kilo mintis įdarbinti mane į jo įstaigą inspektoriumi.

Tačiau ši Aidulio idėja labai greitai sugriuvo, mums prieš tai užėjus į tame pačiame pastate įsikūrusį Lietuvos Raudonojo kryžiaus draugijos Centro komitetą. Pirmiausiai pravėrėme organizacinio skyriaus kabineto duris. Mus pamatęs taip pat mūsų kraštiečiai iš netolimo Plikų kaimo sutiko taip triukšmingai, kad netrukus čia susirinko ir kitų skyrių tarnautojai. Apsidžiaugę me, kad sutikome tuos, su kuriais daug metų, o su kai kuriais net nuo gimnazijos laikų, nesimate. Iš nemažo vilniečių būrio išsiskyrė mano bendramoksliai gervėtiškiai, šias humaniškas pirmininko pavaduotojas Stasys Trepšys ir dviem metais už mane jaunesnė, taip pat jau gydytoja aukštaūgė gražuolė Marytė Kazokaitė-Ločerienė. Žiūriu ir savo akimis netikiu: man spaudžia ranką Vilnijos poetas ir šiaip labai aktyvus lietuvininkas iš šalia Dūkšto esančio didelio Kaniūkų sodžiaus – Jonas Čekys (vėliau ilgą laiką vadovavęs grožinės literatūros leidyklai „Vaga“). Greitai atpažino mane ir buhalteris Nobertas Bukelis, pabėgęs iš Švenčionielių į Vilnių, nepakentęs sribų persekiojimo. Ir dar vienas mano pažįstamo ir bendražygio iš Zarasų krašto Suvickio kai-

mo, agronomo Juozo Macijausko giminaitis A. Stankevičius. Žodžiu, gražus būrys savų vilniečių. Visi jie pageidavo, kad ir aš įsitraukčiau į šią savų žmonių kompaniją ir tuoj pat tuo reikalu užeičiau pas patį organizacijos vadovą Viktorą Brigmaną.

– Laba diena, – įėjęs pasveikinau būsimąjį šefą.

– Labas, labas, – paskubomis apžvelgęs mane atsakė viršininkas.

– Tai ką pasakys draugas?..

Nedelsdamas glaustai ir drąsiai išdėsčiau, ko atėjau ir koks esu. Nenutylėjau nei savo praeities „nuodėmių“, ir dar paminėjau konfliktą su Trakų partijos lyderiu, ir kitais rusakalbiais pareigūnais. Apie tai atvirai pasakodamas vienu metu net sutrikau, kam man reikėjo tai atvirauti, nepažįstant žmogaus. Ir malonu, kad aš, kaip vėliau pa-tyriau, pasielgiau teisingai ir kaip tik tą mano charakterio bruožą ypač teigiamai įvertino ir būsimasis vadovas.

Na ir kas, ir aš sėdėjau prie Južovo, – nutraukęs mano išpažintį kalbėjo V. Brigmanas, – tiesa neilgai, paskui paleido. Ir kaip matote, dirbu ir gyvenu, pas mus taip ir buvo ir dabar yra. Man svarbiausia, kad tu gerai dirbtum. Išgirdęs tokius žodžius, pajutau pagarbą šiam žmogui ir kartu kilo dar didesnis noras įsikurti toje įstaigoje.

– Gerai, aš tave priimsiu į darbą inspektoriumi pas J. Čekį, tik patikrinsime, ką tu gali...

– Ačiū, draugas pirmininke, – atsakiau susijaudinęs.

Aš buvau bešieinąs, kai jis, prisiminęs mano vardą, patarė kitiems nerodyti savo lageriuko ir kitų dokumentų ir apie tai nepasakoti kam nereikia.

– Zidorai, – atsistojęs ištiesė man ranką, – laikykis. O dėl Eišiškių, nebijok – tęsė jis. – prieš keletą metų ten vietiniai banditai dieną apšaudė mano automobilį pačiame miestelyje. Bet likau gyvas, gyvenu. Jie nemėgsta mūsų, tik nežinia už ką...

Po dviejų savaičių iškritus pirmajam sniegui sutartą dieną atvažiavau į darbą. Visi buvome gerai nusiteikę, o ypač mano artimiausias bičiulis Bronius Sabukas. Kalboms nebuvo galo kabinete, o vėliau gana jaukioje užkandinėje Jogailos gatvėje. Išgėrus po šimtą gramų, vėl atsivėrė senos kraujuojančios žaidzos. Bronius buvo labiausiai pasipiktinęs „akovcu“ žiaurumais tėviškėje ir visame krašte. 1944 m. pabaigoje tik už tai, kad buvo patriotas, banditai nušovė penkių vaikų tėvą Antaną Arnasatį. 1945 m. sausį jau nuo enkavėdisto kulkos krito kitas 20-metis Vaclovas Arnastajus. Kiek vėliau netoli namų ir vyras pačiame žydėjime Leonas Žegždrinis. Nelaimė užgulė ir netolimą kaimyno Stasio Gruzdzio šeimą. Dar 1943 m. vasarą akovcai išdaužė šio pažangaus ūkininko patrioto namų langus, žiauriai sumušė patį šeimnininką. Ir vėliau Gruzdzius persekiojo nelaimės. 1946 m. pradžioje enkavėdistai suėmė būsimąjį mediką, Gruzdzių atžalą, Stasį už prilausymą LLA pagrindinei organizacijai. Laimei, iš areštinės Vilniuje jam pavyko pabėgti. Sugrįžęs į tėviškę kurį laiką slapstėsi pas gimines ir pažįstamus, bet neilgai. Po kiek laiko čekistai susekė Stasį ir vėl šis drąsus jaunuolis pateko į Lukiškes. O karinis tribunolas nuteisė jį dešimčiai metų lagerio. Bausmę atliko Krasnojarsko krašte. Žlugus stalinizmui, Stasys grįžo į namus ir į Vilnių, prašė mūsų pagalbos. Malonu, kad mums su J. Jurša pavyko jaunąjį kraštiečių grąžinti į Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą. Baigęs mokslus, jis grįžo arčiau tėviškės ir visą gyvenimą iki dabar dirba Eišiškių ligoninėje.

Kruvinų aukų būta ir kituose kaimuose. Sužvėrėję „akovcai“ dar ne vienerius metus siautėjo ir kituose aplinkiniuose kai-

muose. 1945 m. gegužės pabaigoje šie išsigimėliai sušaudė dar ir pusę amžiaus neįpusėjusius Juciūnų kaimo ūkininkus Motiejų Gruzdį, jo sūnų Joną, o kitą naktį – Antaną Vilbicką, keturių vaikų tėvą, ir Juozą Pukalį.

Pokalbis su be galo jautriu ir senu pažįstamu Bronium užtruko: abu buvome priblokšti šiomis piktadarybėmis. Grįždami į savo darbovietę, sutarėme daugiau rūpintis savo tėviškėmis, kad šiomis sunkiomis sąlygomis palengvėtų jų dalia.

Nevykęs atentatas

Mūsų miela bendradarbė gyd. M. Kazokaitė-Ločerienė pakvietė mane į kolegos Stasio Trepšio tą vakarą įvyksiantį pobuvį jo rytdienos gimtadienio proga. Savo pavaduotojos pasveikinti ir nuotaikingai praleisti laiko susirinko beveik visi darbuotojai. Linksmoje vakaronėje nedalyvavo tik Bronovska ir kažkur išvykęs pirmininkas. Visų nuotaika buvo puiki, netrūko nei gėrimų, nei užkandžių, nei linksimų dainų bei nuotaikingų pokštų. Žodžiu, ne tik solenizantei, bet ir mums visiems buvo labai gera. Apgailestavau, kad man pirmajam tenka išvažiuoti į namus, bet taip pasielgiau, kad kito traukinio į Lentvarį nebuvo.

Kitos dienos rytą atvažiavęs į darbą pamačiau, kad įstaigoje net valytojos nėra. Kažkaip keista pasirodė. Tik vėliau koridoriuje sutikau inspektorę Vandą Perminaitę, kuri, dairydamasi, kad niekas svetimas nepamatytų, o tuo labiau kad neišgirstų, papasakojo apie praėjusios nakties pobūvio finalą. O buvo taip. Baigiantis iš tiesų gražioms S. Trepšio vaisėms, mūsų vairuotojas Bronius Godliauskas pasisiūlė visus dalyvius išvežioti į namus. Ir štai vėžant paskutinius svečius prie LKP CK pastato Gedimino gatvėje įvyko kad ir nedidelis, bet skaudus eismo įvykis. B. Godliauskas, patyręs vairuotojas, važiuodamas gal kiek per dideliu greičiu, savo trofėjinu „viliuku“, nesmarkiai partrenkę einančius ne per pėsčiųjų perėją žymų tuometinės komunistų partijos veikėją M. Šumauską ir jo ištikimą bendražygę M. Chodosaitę. Tuoj pat įvykio vietoje atsirado moterėlė, kuri prisistatė, esą kelių inspekcijos budinčioji pareigūnė. M. Chodosaitėi ir M. Šumauskui medicinos pagalbos neprireikė, jie nesunkiai atsikėlė, nuėjo į naktinį darbą, bet Godliauską su Trepšiu ir kitais vyrais milicininkai nuvezė tiesiai į saugumą ir uždarė į areštingą. Už valandėlės S. Trepšys, J. Mikučionis, B. Godliauskas buvo apkaltinti pagal baudžiamąjį RTFSR 59–6 straipsnį įvykdžius politinį banditizmą, ir uždaryti į kalėjimą. Ir ne bet kada, o Vasario 16-osios Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo šventės dieną. Keli tardytojai, naudodami kryžminę vadinamąją ugnį, labiausiai tardė S. Trepšį ir B. Godliauską, kad šie prisipažintų kėsinęsi nužudyti anuos revoliucinio judėjimo dalyvius. Jiems kažkodėl ypač norėjosi su dr. Trepšiu, jau pirmaisiais pokario metais apkaltintu organizavus atentatą net prieš patį A. Sniečkę. Kaip vėliau man pasakojo pats Stasys, tai buvo baisus kaltinimas tuo metu dar studijuojančiam būsimam medikui. Įmestas į karcerį, mano bičiulis patyrė baisiausią čekistų smurtą ir įvairių kankinimo būdų, tačiau ištverė. Bet vos dvi dienos ir naktys paliko savo žymių visam gyvenimui, jo plaukai tapo balti kaip popierius.

Surinkęs šiek tiek daugiau duomenų apie naktinį pobuvį iš kitų mūsų bendradarbių, išvykusių į savo namus ankstesniai R. Godliausko reisais, paskambinau į savo pirmininko namus. Ragelyje išgirdau suneimusį jo balsą. Šefas sakė darąs viską, kad nemalonus baigtųsi laimingai, vilties yra ir pageidavo, kad aš laukčiau jo skubiai atvažiuojančio.

Ir iš tiesų po gero pusvalandžio pirmininkas jau savo kabinete ir nuramino mane, kad šią bylą pavyks nutraukti, taip jam pažadėjo senas pažįstamas sostinės milicijos valdybos viršininkas N. Šostackis, tik vis dar priešinosi saugumo vadai. Apie vidurdienį visi apirimome sužinoję, kad prokuratūra sušvelnino kaltinimą ir galbūt įkalintieji asmenys netrukus turėtų išeiti į laisvę. Tačiau mūsų nuotaiką sudrumstė su gorkomo rekomendacija užėjęs rusų tautybės pagyvenęs vairuotojas, frontininkas, panorėjęs įsidarbinti vietoj suimto Godliausko vairuoti kelių inspekcijos kieme besišlįsinti mūsų „viliuką“. Tokia paslauga V. Brigmaną labai papildino ir jis pareikalavo tučtuojau paliktų mūsų patalpas.

Antrankiai valstybiniame dramos teatre

Beveik prieš metus man vykstant iš Trakų į Eišiškes, Valkininkuose, įsižiebė meilė gražuolei Jadvygai, su kuria dar labiau suartėjome po įvykių Eišiškėse, kai tų pačių metų rudenį teko įsikurti tuose pačiuose brolio ir sesers namuose Lentvaryje po vienu stogu. Artėjo sužieduotuvės ir vedybos. Tam buvome apsisprendę.

Ir kai jau viskas buvo sutarta, „sustyguota“, kai ateitis jau buvo numatyta, mus abu pribloškė didžiausias išbandymas.

1948 m. rugsėjo 20 d. savo 30-ojo gimtadienio išvakarėse pakviečiau sužadėtinę į Vilniaus valstybinį dramos teatrą, pažiūrėti Juozo Baltušio spektaklio „Gieda gaideliai“ premjeros. Abu buvome šventiškai nusiteikę, nes ketinome išvysti pirmąją šio rašytojo pjesę kaimo tematika. Pirmas dalis paliko gerą įspūdį, bet tai buvo viskas, ką galėjome pamatyti tą vakarą teatre.

Nusileidus uždangai, įsižiebus šviesoms, prasidėjus pertraukai, kažkas palietė mano petį. Atsigrėžiu, šalia manęs pažįstami veidai: Trakų apskrities komjaunimo antrasis sekretorius Vaclovas Babraitis ir jo artimas kolega, bandęs kelis kartus studijuotu teisę Vilniaus universitete, ultrapatriotas Benediktas Pinelis iš Kavarsko.

– Turime reikaliuką, – kreipėsi V. Babraitis.

– Kokį? – paklausiau.

– Gal į tarnybinį kambarį užėikime, – numykė B. Pinelis. Nenuėjauš nieko blogo, psikėlęs iš vietų su Jadzyte išėjau į fojė. Priešais matau stovinčius du milicininkus, o čia pat ir tarnybinis kambarys. Mums priartinus, V. Babraitis liepė Jadvygai palauktio už durų. Įėjęs į vidų, pamačiau už stalo sėdintį nepažįstamą vyriškį. Kaip vėliau paaiškėjo, buvo tai augalotas, apskrita-veidis KGB agentas.

– Jūs areštuotas, – piktu žvilgsniu per-vėręs, prabilo V. Babraitis.

– Už ką, kur orderis ar prokuroro sankcija?..

– Tai ne mūsų reikalas, – bandė paaiškinti B. Pinelis, pakvietęs milicininkus įeiti į vidų. Pirmasis, matyt, aukštesnis pareigūnas uždėjo man antrankius, nors kitas kažkodėl tam nepritarė. Supratau, kad piktoji Klepikovo, Melničenko ir Pierovo komanda vėl pasigavo mane, kolaborantams padedant ne Lentvaryje, ne įstaigoje, kurioje dirbau atvirai, nesislapstydamas, o sumanė man naują skausmingą dramą valstybės teatre, ir dar spektaklio metu lydėjo mane žemyn, J. Basanavičiaus gatve trys milicininkai, vienas priekyje ir du už nugaros, greta jų žengė Babraitis su Pineliu. Nuėjus apie šimtą metrų šovė mintis staigiai dingti neapšviestame kieme. Bet paskutinę akimirką susilaikiau, prisiminęs, kad niekam niekur, jokio nusikaltimo ir jokio blogio nepadariau, kad reiktų bėgti.

Į tuometinį J. Stalino rajone milicijos skyrių Liudo Giros gatvėje (vėliau Vilniaus g.) įstūmė beveik visa mane lydėjusių kagėbistų komanda. Apytamsiam budėtojo kambaryje staiga pamačiau ir mielą Jadzytės veidą, jos liudiesio kupinas didelės ir nuostabiai gražias akis.

Tęsinys kitame numeryje

Gyvenimo takas: nuo paauglio iki progresyvaus Vilnijos lietuvio mokytojo

Habil. dr. Prof. Algirdas AŽUBALIS, Generolo J. Žemaičio Lietuvos karo akademija

Neseniai pasirodė atsiminimų knyga: **Česlovas Šaduikis, Mano gyvenimo takas**, Utena: UAB „Utenos spaustuvė“, 2007, 194 p. Atsiminimus 1969 – 1978 m. parašė pradinių klasių mokytojas Česlovas Šaduikis (1906 05 12 Vilniuje – 1978 04 06 Rūdiškėse), išleido molėtiškė dukra žurnalistė Nijolė Antanavičienė ir anūkas vilnietis Lietuvos istorijos instituto mokslinis bendradarbis dr. Darius Antanavičius. Tai puikus tėvo ir senelio atminimo, pažymint jo 100-ąsias gimimo metines, įamžinimas.

Skaitant šią knygą, prieš mūsų akis iškyla XX a. pradžios Vilnius, Č. Šaduikio tėvai, atvykę nuo Giedraičių ir Inturkės, čia įsikabinę į darbininkišką gyvenimą ir „kaip visi“ pradžioje priversti bei pripratę kalbėti „poniška“ kalba. Pateikiama žinių apie jų abiejų giminę, tuometinio kaimo patriarchalinius santykius. Atskleidžiami sunkumai, kuriuos teko patirti I-jo pasaulinio karo metu Česlovui su mama ir broliukais, kai tėvas buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, o Vilniuje kuo toliau, tuo labiau trūko maisto. Kartu parodomas iš kaimo kilusios mamos išradingumas: bulvių, daržovių užsiaugindavo kieme, Česlovą išmokė parsigabenti kuro iš Nemenčinės miškų, iš ten – grybų, uogų atsargos. Įdomus ir tas faktas, kad už į karą pašauktą tėvą motinai ir vaikams pašalpą mokėjo ne tik caro valdžia, už kurią jis buvo priverstas kariauti, bet ir priešų – Vokietijos valdžia. Parodomas ir to meto žmonių tamsumas, nevalyumas, dėl kurio plito ligos: gripas, šiltinė ir skynė nuo nepilnaverčio maisto nusilpusius žmones. Aptariamas paties Česlovo mokymasis: iš pradžių padedant tėvams, po to kaimynams, beveik iki 15 m. nelankęs mokyklos, jis gerai išmoko skaityti ir rašyti lenkiškai, pajuto potraukį istorinei, mokslo populiarinimo literatūrai, po-

ezijai, muzikai, Paberžėje beveik porą metų mokėsi pas vargonininką ir jau neblogai jam talkindavo. Betarpiško liudininko akimis matytos ir labai tikroviškai aprašytos kovos dėl Vilniaus. Parodomas ir tuometinio „lenkiškumo“ silpnumas. Kai Paberžę kuriam laikui buvo užėmusi Lietuvos kariuomenė, „Vieną sekmadienio pavakarę vargonininko salonėlyje buvo surengti šokiai, susirinko štabo karininkai ir puskarininkiai. Buvo pakviestos abi zakristijono dukterys, mūsų panelė Liodzė ir dar viena ar dvi choristės. Buvo daug dainuojama ir šokama. Dainuota lietuviškai, rusiškai ir lenkiškai. Abi Kazakevičiūtės atėjo į vakarą apsirengusios lietuvių tautiniais drabužiais, pasipuošusios dideliais gintaro karoliais ir margais kaspinais prie korseto (kikliko) ir plaukų. Panelė Liodzė aiškiai pavydėjo jaunesnėms varžovėms ir mokančioms kalbėti lietuviškai“ (p. 108). O panelės Kazakevičiūtės ir buvo aplenkėjusio zakristijono dukros... Deja, jos ir visa Paberžė, ir Vilniaus kraštas buvo lenkinami dar 20 metų. O Česlovas su tėvais apsigyveno Lietuvai likusiuose Čivyluose ir būdamas 15 m. buvo priimtas į lietuviškos Daubariškių pradžios mokyklos III skyrių. Iš pradžių sunkiai sekėsi išmokyti lietuvių kalbos gramatiką ir rašybą, o skaityti lietuviškai išmoko per kelias dienas, nes turėjo puikius skaitymo lenkiškai įgūdžius. Sekėsi ir aritmetikos veiksmams, o „Spręsti sąlyginius uždavinius buvo kiek sunkiau, bet jei Juozukas (suolo kaimynas, – A. A.) man išversdavo uždavinio sąlygą, lengvai išsprendavau. Tik tinkamai suformuluoti klausimų dažnai nemokėjau, tad mano sąsiuvinis ištiesai raudonuodavo“ (p. 127). Taip pirmosios mokytojos Zofijos Giedrytės, Giedraičių klebono dukterėčios, 1920 m. baigusios Vilniuje lietuvių mokytojų kursų,

dėka per trumpą laiką Česlovas tapo lietuviu, nes pokalbiai, žaidimai, vaidinimai, ekskursijos su bendramoksliais, pamokos padarė savo: „Lietuvių kalba kaskart man sekėsi vis geriau. Tiesa, atlikdamas gramatikos pratimus darydavau dar daug klaidų (šlubavo galūnių rašybą). Bet kaskart lengviau suprasdavau skaitomą tekstą ir jau lietuviškai atsakydavau į mokytojos klausimus per istorijos, geografijos, literatūrinių skaitinių pamokas. <...> Prisimenu, jog mokytoja, kalbėdama apie <...> uniją ir jos padarinius lietuvių tautai, neišken-tusi pridūrė, jog ir aš esu atsidūręs kryžkelėje, ir dar daug tokių Lietuvoje.

Pradėjau galvoti, kur mano vieta: ar su lietuvių, ar su lenkų tauta. Vis dėlto po poros metų svyravimo visa mano pasaulėžiūra galutinai ir negrįžtamai pakrypo į lietuvių tautos pusę“ (p. 132).

Karo ir pokario sunkumai paguldė į kapus visus tris Česlovo broliukus. Ir gal būtų tik dėl to tėvai ryžosi jau pusbernio ir ber-no duonos ragavusį devyniolikmetį Česlovą, išlaikiusį egzaminus į trečią Širvintų progimnazijos klasę, leisti į mokslus. Moraliai ir materialiai padedamas mokytojų V. Žilinskaitės, J. Sužiedėlio (vėliau – žinomo istoriko), K. Buvelskienės, lituanistų K. Karoso ir J. Eidukevičiaus pastebėtas ir skatinamas, kaip pradedantis literatas, Č. Šaduikis sėkmingai baigė progimnaziją. Čia prisiminimų knyga ir nutrūksta.

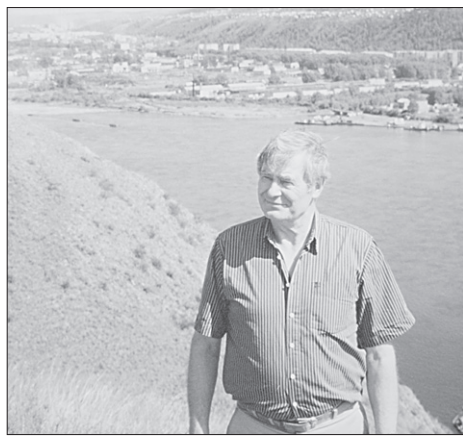
Tolesnis jo gyvenimo kelias aprašytas knygos pratarmėje jo dukters N. Antanavičienės ir mano knygoje (Iš Lietuvos matematinio švietimo praeities. Kaunas: Šviesa, 1993, II leid. 1997; Matematika lietuviškoje mokykloje (XIX a. pr. – 1940 m.). Vilnius: Žiburys, 1997), remiantis jos ir Juozo Lebionkos laiškais. Po progimnazijos baigimo, 1932 m. Č. Šaduikis baigė Simono Daukanto mokytojų seminariją Kau-

ne ir iki 1950 m. mokytojavo Širvintų rajono Markučių, Vileikiškių, Musninkų, Vilčiūnų, Antanošos mokyklose. 1950 m. iš darbo atleistas kaip „netinkantis tarybinei mokyklai“. Laimei, tuo metu švietimo ministro pavaduotoju dirbo mokslo draugas Širvintų progimnazijoje Sofronijus Lopajevs. Jis ir padėjo įsidarbinti Eišiškių rajone. Vėliau dirbo buv. Vievio rajono Ausieniškių, Trakų raj. Vilūniškių, Senųjų Trakų, Strakiškių mokyklose.

Jaunystėje Č. Šaduikis rašė eilėraščius, nemaža jų paskelbė Nepriklausomos Lietuvos periodinėje spaudoje bei rinkinyje „Mūsų Vilniaus poezija“ (1932). Vėliau atsidėjo istorijai, kraštotyrai. „Nuo mokslo metų pradžios iki pabaigos visą laiką atiduodavo mokiniams, o sulaukęs vasaros atostogų skubėdavo į Vilnių, – rašo pratarmėje jo dukra. – Čia jį traukė Valstybinis istorinis archyvas, Vilniaus universiteto, Lietuvos mokslų akademijos bibliotekų archyvai. Lotynų, graikų, lenkų, prancūzų, rusų kalbų savarankiškai pramokęs paprastas kaimo mokytojas rinko istorinius faktus, įvykius, susijusius su jo gyvenamosiomis vietomis <...>. Apdorojęs surinktą medžiagą, siųsdavo leidinių redakcijoms, kurios domėjosi kraštotyra, istorine atmintimi <...>. Gyvendamas kaimo vietovėje, toli nuo mokslo centrų, su savamokslio atkaklumu gilinosi ir lygino istorijos, kalbotyros mokslų sąsajas, pradėjo savarankiškai mokytis arabų kalbų, susirašinėjo su kalbos ir literatūros tyrinėtojais mokslininkais J. Kruopu, R. Mironu, J. Lebedžiu, V. Mažiuliu, istorikais J. Jurginiu, R. Batūra, A. Tautavičiumi ir kt.“ (p. 5). 1935 m. „Tautos mokykloje“ paskelbė straipsnį apie paprastųjų trupmenų mokymą pradžios mokykloje ir taip įėjo į matematikos didaktikos kūrėjų Lietuvos mokykloje gretas.

Gyventi buvo sunku, o numirti – lengva

Antanas SEIKALIS, Stasio LOZORAČIO premijos laureatas

Prie Jenisiejaus

Atkelta iš 1 p.

lės. Sutartą dieną nekantriai laukėme Antano žmonos. Kai prie sandėlių pasirodė panaši į Antano žmoną moteris, parodėme jai sutartą ženklą. Moteris atsakė tuo pačiu. Ji nusirengė ir tarsi maudydamosi priplaukė arčiau prie mūsų lango. Tai buvo paskutinis Antano pasimatymas su žmona. Antanas žuvo lageryje, jį kirviu nukirto lietuvis, o mirties nuosprendį jam paruošė čia, mūsų kameroje. Nors buvome atsargūs, bet Antano ryšys su kalėjimo sargu neliko nepastebėtas. Visuose kalinių etapuose iš Vilniaus persiuntimo kalėjimo buvo paskleista žinia apie Antaną Rimkų - išdaviką ir kad jį reikia likviduoti. Budelis atsirado. Taip žuvo vienas iš mūsų šešeto.

Jau paruoštą mane išvežti į Maskvos *Krasnaja Presnia* kalėjimą vis dėlto pasodino į karcerį. Tiesą sakant, tame karceryje

sėdėti negalėjau, nes grindys buvo užlietos vandeniu. Vanduo į karcerį patekdavo iš Neries. Karcerio kameros buvo įdomios tuo, kad jose nebuvo vienos aklinos sienos. Pro virbus galėjai žiūrėti į rūsio koridorių ir kitas tokias pat celes, kaip amerikietiškuose kino filmuose. Tokių karcerių niekur kitur neteko matyti.

Kai mus vežė surakintus į geležinkelio stotį, lietuvis sargybinis negarsiai pasakė: „Nenusiminkit, vyrai, greitai sugrįšit...“ Mes nenusiminėm, bet sugrįžome negreitai ir ne visi. Lageriuose gyventi buvo sunku, o numirti lengva. Iš nelaisvės paleisti ir nelaisvę sugrįžome tik dviese. Nemokėdami sovietinės lietuvių šnekos taisyklių, dažnai nustebindavome aplinkinius žmones. Kalbėjome taip, kaip buvome įpratę kalbėti kalėjimuose ir lageriuose – neveidmainiaudami.

Dabar mus vadina politiniais kaliniais. Tada mūsų taip nevadino. Mes buvome banditai, nacionalistai, fašistai... Baudė pagal Sovietų Rusijos baudžiamąjį kodeksą, dažnai už akių, tarsi mes būtume buvę rusai. Sovietijoje išvis nebuvo politinių kalinių, o tik liaudies priešai ir valstybiniai nusikaltėliai. Aš savęs nelaikau buvusiu politiniu kaliniu. Lageriuose taip pat nesu sutikęs lietuvių politinių kalinių. Tiesą sakant, mačiau vieną neva politinį, komjaunimo sekretorių, kuris organizavo komjaunuolius ne pagal Stalino, o pagal Lenino „mokslą“. Lageriuose kalėjo paimti ir nelaisvę Laisvės kovotojai, partizanų ryšininkai, tremtiniai, daug jaunimo už nepaklusnumą okupantams. Jokios politinės veiklos aneksuotoje

Lietuvos valstybėje nebuvo ir negalėjo būti. Mums kažkas primetė šį neteisingą pavadinimą, ir mes su tuo pavadinimu susitaikėme, didžiai klaidindami užsieniečius ir savo vaikus. Tokia mano ir ne vien mano nuomonė. Vadintis disidentais taip pat netinka. Disidentas – tai žmogus kitaip manantis. Argi mes kitaip manėme? Jie kitaip manė, o ne mes.

Sarane, netoli buvusio lagerio, karagোনিকais užaugęs dunkso pakrypęs kryžius su lietuvišku užrašu – **Tegu kiekvieną kovos**

brolių pažadins giesmės ir šauksmai – mes norime keltis.

Vilniuje, T. Kosciuškos gatvėje, ten, iš kur buvo išvežta tūkstančiai moterų ir vyrų, iki šiolei nėra paminklo negrįžusiems pagerbti.

Antanas SEIKALIS

P. S. Kalba pasakita sausio 5 d. Vilniaus karininkų ramovėje Stasio Lazoračio premijos įteikima proga

Buvusieji Sluškų rūmai Vilniuje, Antakalnyje

Knygos

Knyga apie Didžiosios Kovos apygardos partizanus

Algimantas SADAUSKAS

Tik ką pasirodė ilgai laukta knyga apie Didžiosios Kovos apygardos (DKA) partizanus, kurioje daug vietos skirta įvykiams mūsų rajono teritorijoje. Pasakojama apie žmones ir jų likimus tais sunkiais pokario metais, kai kovotojai už laisvę priešinosi dešimtį kartų skaitlingesnėms ir geriau ginkluotoms okupanto pajėgoms. Knyga taip ir pavadinta – **Didžiosios Kovos apygardos partizanai** (leidėjas Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos DKA, 714 p., 2007 m.). Istorikų teigimu, tai viena geriausių knygų apie pokario rezistenciją Aukštaitijos regione iš visų kada nors pasiekusių skaitytoją tokio pobūdžio knygų.

Apygarda apėmė net 28 valsčių ar jo dalių teritorijas. Pietinėje dalyje – Aukštadvario, Jiezno, Onušio vlsč. šiaurinės dalys, Trakų, Rūdiškių vlsč. vakarinės dalys. Dabartinių Trakų, Kaišiadorių, Širvintų, dalies Ukmergės, Jonavos, Anykščių, Molėtų ir Kauno rajonų, Elektrėnų savivaldybės vietovių partizanai, susibūrę į DKA, deja, nepaliko partizaninio archyvo. Knygų apie DKA išleista mažiausiai, lyginant su kitomis Lietuvos sritimis, ypač apie Trakų r. priklausančias vietas. Dalis dokumentų pateko į saugumo rankas, infiltravus į apygardos vadovybę savo agentus, kita dalis negrąžinami prarasta, kai šis patriotinis judėjimas buvo sunaikintas. Tad dauguma publikacijų apie šių žmonių pasipriešinimą remiasi partizanų, jų rėmėjų ar liudytojų prisiminimais bei Ypatingojo archyvo medžia-

ga. Visus pradžiuogino1995 m. pasirodžiusi pirmoji „kregždė“ – Stanislovo Abromavičiaus knyga „Žalio Velnio takais“. 1999 m. šis autorius išleido dvigubai didesnės apimties leidinį „Didžioji Kova“, papildytą atsiminimais, dokumentais, rasta

visais Lietuvos Ypatingojo archyvo bylose. 1999 m. Kęstučio Kasparo išleista monografija „Lietuvos karas“ apie pasipriešinimą Lietuvoje 1944–1946 m. laikotarpiu. Darbe apžvelgtos visos Lietuvos aktualijos, daug medžiagos spausdinama ir apie DKA. Pasirodė ir Romo Kauniečio užrašyti „Aukštaitijos partizanų prisiminimų“ tomai (1996–2007), nors paskutinis vertinamas nevienareikšmiai.

Apie DKA A rinktinės 6-ojo bataliono partizanus knygoje „O kodėl gi?“ rašė buvęs partizanas Antanas Obelevičius, o Viktoras Alekna rašė („Ūžė žalia giria“) apie Širvintų r. krašto kovotojus, taip pat Vincas Lozoraitis („Kaišiadoriečių kančių keliai 1940-1953“), Kazys Strazdas („Ukmergės krašto laisvės kovų keliais“), o apie Giedraičių, Balninkų, Molėtų partizanus rašė Jovitas Jankauskas ir Vytautas Simonavičius.

Ši knyga, atrodo, bus pati reikšmingiausia mūsų krašto kovotojų atminimo įamžinime. Jos autoriai – trys jau žinomi žmonės: rašytojas Stanislovas Abromavičius, istorikas Kęstutis Kasparas ir paveldosaugininkė Rūta Trimonienė. Kiekvienas jų pasirinko sau mielą ir labiausiai suprantamą temą.

Rašytojas S. Abromavičius užrašė žmo-

nių atsiminimus, istorinius faktus, pokario peripetijas, remdamasis daugiausiai liudininkų atsiminimais ir papildydamas juos Ypatingajame archyve išlikusiais dokumentais. Knygoje rasite pasakojimus apie kelių šimtų šeimų likimus. Kad medžiaga taptų įdomesnė, geriau ir greičiau surandama, pasakojimai suskirstyti pagal tuometinių valsčių teritorijas (o jų buvo net 28). Be to, knyga prasideda svarbiausių DKA įvykių kronika, tai galima atsekti norimo laikotarpio pagrindinius partizanų mūšius ir kitus įvykius. Publikuojama DKA vadovybės sudėtis (nuo apygardos iki batalionų vadų), o apie 37 iš jų – atskiri pasakojimai ir biografiniai duomenys. Įdomūs, naujai tyrimais paremti, yra dviejų didžiausių KGB agentų J.A. Markulio-Erelio ir V. Pečiūros-Griežto gyvenimų ir veiklų aprašymai, tačiau juose ne tik smerkiama jų veikla, bet nutapyti jų „žmogiškieji“ veidai, likimai po didžiųjų išdavysčių ir reakcija į išdavysčių įvertinimą.

Visa tai, anot S. Abromavičiaus, turi patarnauti tiems (visų pirma mokytojams ir moksleiviams), kurie nori žinoti ne tik Lietuvos, bet ir savo ar tėvų gimtųjų vietų, mokyklų istorijas.

Istorikas K. Kasparas sudarė analogo Lietuvoje neturintį DKA partizanų, ryšininkų, rėmėjų vardyną, kuriame yra iki 4000 pavardžių su trumpais tų žmonių biografiniais duomenimis. Kaip knygoje rašo K. Kasparas, jo darbas nėra istorinis ar tei-

sinis vertinimas, o pirmiausia tai objektyvios istorinės tikrovės atspindys, apibendrintas faktinis šaltinis tolimesniems tyrimėjimams. Jame įtraukti ne tik kovose žuvę, kalinti ir šiandien vienokį ar kitokį (laisvės kovų dalyvio, kario savanorio) teisinį statusą turintys asmenys, bet ir užsiregistravę partizanai, dalis epizodinių ryšininkų bei svarbesnių rėmėjų, savo veikla patenkančių į „pogrindinės organizacijos nario“ ar „laisvės kovų dalyvio“ sąvokos apibrėžimą.

Istoriko vertinimas ne visada sutampa su šiuolaikiniu politiniu bei teisiniu valstybinių institucijų įvertinimu, kuris dažnai skelbiamas neįsiklausius į eksperto išvadą, vadovaujantis vien formaliuoju priklausomybės požymiu. Istorikas remiasi visu kompleksu šaltinių, naudojami analizės ir sintezės metodais, lyginamuoju metodu sveria vieno ar kito asmens indėlį ar jo reikšmę istorinio proceso eigoje. Istorikas yra seklys, kaltintojas, gynėjas, teisėjas ir verdikto kritikas vienu metu.“

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centro Atminimų programos skyriaus vyr. projektų specialistė R. Trimonienė išsamiai apžvelgė DKA atmintinas vietas ir jų atminimo įamžinimą. Šių žmonių darbas davė puikius vaisius.

Knygos pristatymas planuojamas ir mūsų rajono žmonėms. Ją platina atkurtos DKA vadas Augustinas Švenčionis (tel. 8-680-45941).

Alfonsas Morkūnas-Plien

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Sausio 27-ąją sukako 100 metų, kai Žemaitkiemio vlsč. Juodžiūnų k. gimė vienas iš pokario partizaninio judėjimo Didžiosios Kovos apygardoje (Trakų, Ukmergės, Kauno apskrityse) organizatorių Alfonsas Morkūnas (1908 – 1949). 1945 12 01 – 1948 08 14 Didžiosios Kovos apygardos (DKA) B rinktinės vadas, 1948 08 14 – 1949 12 30 DKA vadas. Tai jos sumanumo dėka organizuotą apygardos partizaninį judėjimą Ukmergės apskrityje pavyko išlaikyti iki 1950 m.

Būtinioje tarnyboje, kurią atliko Lietuvos kariuomenėje, Alfonsas tapo vyr. Puskarininkiu. Buvo geras raitelis, sportininkas, todėl 1931 m., pasibaigus tarnybai, liko tarnauti liktiniu iki pat sovietinės okupacijos. 1935 m. vedė Onutę Kazlauskaitę, vienas po kito gimė jiems Elvida ir Teisutis. 1941 metais šeima grįžo į tėviškę. Alfonsas birželio mėn. 23–24 dienomis vykdė štabo nurodymus gimtose apylinkėse, gelbėdamas gyventojus nuo besitraukiančių rusų savivalės ir plėšikavimo. Nuo 1944 m. birželio mėn. Lyduokių mstl. ir Juknaičių k. su Kaziu Ališausku vadovavo savišaus būriui (apie 20 vyrų), gynė žmones nuo raudonųjų partizanų.

Kaip ir daugelis jaunų žmonių, Alfonsas Morkūnas nuėjo į P. Plechavičiaus rinktinę, o ją išformavus, ne tik Žemaitkiemio, Šešuolių, bet ir Balninkų, Kurklių, Kavarsko valsčiuose suorganizavo partizanus į Balninkiečių Laisvės rinktinę. Jis buvo vieno iš J. Šibailos rinktinės padalinio vadu ir jau 1945 m. pradžioje vadovavo kuopai. Sakoma, kad Plieną buvo neapsakomai drąsus ir net dienomis suorganizuodavo susitikimus su kaimų bei miestelių gyventojais, agituodavo prieš sovietinę santvarką.

Jau 1945 m. sausio mėn. svarstoma galimybė rajono partizanams prisijungti prie DKA, kurie veikė Širvintų, Kaišiadorių, Trakų apskr. vietovėse. Tuo tikslu į Ukmergę buvo atvykusi štabo ryšininkė Aldona Paulavičiūtė – Indyra. Prasidėjo derybos dėl susijungimo. Spalio mėn. į Balninkus atvyksta DKA apygardos štabo viršininkas Aleksas Zapkus – Piliakalnis, kuris čia išbūna kelis mėnesius. 1945 10 01 įsakymu

apygardos vadas Žalias Velnias įkuria B rinktinę, jos vadu paskirdamas Alfonsą Morkūną – Plieną, o štabo viršininku J. Šibailą – Dieduką. Tuo metu B rinktinėje buvo 3 batalionai, prie kurių vėliau prisidėjo dar du: 4-asis batalionas veikė Jonavos ir Veprių valsčiuose, 5-asis – Taujėnų ir Kavarsko vlsč. B rinktinė kovojo Ukmergės apskrityje ir veikė savarankiškai. Žinomi atvejai, kai apygardos štabas persikeldavo į B rinktinės teritoriją, tačiau daugiausia A rinktinėje. Gal todėl juos ne taip skaudžiai palietė KGB suorganizuota operacija. Rinktinės vyrai, o tai yra jau A. Morkūno nuopelnas, nesiuntė į „štabą“ partizanų sąrašų ir nevykdavo į jo organizuotus susitikimus. Iš pradžių jie priešinosi Žalio Velnio nusišalinimui nuo vadovavimo apygardai, o J. Lukšai išaiškinus išdavystę, ir visai ryšius nutraukė. Jau 1947 metais Lietuvos partizanai DKA pripažino tik B rinktinę.

1946 07 16 apygardos vadu tapęs KGB agentas Griežtas, pareikalavo pateikti centrui partizanų, ryšininkų, jų rėmėjų pavardes, slapyvardžius, adresus, ginklų saugojimo vietas. Plieną suprato, kad tokie įsakymai gali būti pražūtingi partizaniniam judėjimui ir atsisakė juos vykdyti. Netolima ateitis parodė, kad jo sumanumas ir partizaninės kovos vedimo žinojimas išgelbės DKA B rinktinę nuo šios baisios išdavystės, kurios metu bus sunaikinta ne tik A rinktinė, bet ir visi DKA štabo nariai. Po kurio laiko sužinos, kad į KGB pinkles pakliuvo ir pats Žalias Velnias.

1948 m. gegužę rinktinei buvo suteiktos apygardos teisės, o 1948 m. rugpjūčio mėn. Rytų Lietuvos (Kalnų) srities parti-

zanų vado Antano Slučkos – Šarūno įsakymu Alfonsas Morkūnas – Plieną buvo paskirtas DKA vadu, jam suteiktas partizanų kapitono laipsnis.

Jau 1948 m. liepos mėn. buvo sudaryta smogikų būrys ir specialiosios 2–3 žmonių grupelės Plienui ir jo aplinkai sunaikinti. Tada buvo manoma, kad Plieno aplinkoje dar buvo 86 kovotojai.

1949 m. saugumo sumetimais Plieną dažnai keitė štabo buvimo vietas. Metų pabaigoje jie buvo bunkeryje Juodkiškių k. ūkininko Vagonio sodyboje. Jau gruodyje MGB agentas „Veter“ („Vėjas“) juos susekė. Jis nustatė pagal tai, kad B. Tratulis per dažnai daržinėje lankosi. Gruodžio 30 dienos rytą MGB kariuomenė glaudžiu žiedu apsupo pastatus. Klojime po arklių gardų jie aptiko apygardos štabo bunkerį. Po įvykusio susišaudymo iš bunkerio buvo iškelti penkių žuvusių laisvės kovotojų kūnai. Tą lemtingą dieną žuvo DKA vadas Alfonsas Morkūnas – Plieną, jo pavaduotojas Vladas Ališauskas – Puškinas, kuopos vadas Bronius Medelskas – Krienas, Juozas Grigas – Geniukas ir Bronius Dūda – Narutis. V. Ališauską bei P. Grigą nušovė daržinėje, o buvę bunkeryje Plieną, kuopos vadas Bronius Medelskas – Krienas (g. 1927 m.) ir būrio vadas Bronius Dūda – Narutis (g. 1912 m.) susisprogdino. Žuvusiųjų kūnus nuvežė vežimais į Ukmergę. Spėjama, kad Plieno palaikai buvo įmesti į kanalizacijos šulinį prie „Vienybės“ gamyklos. Tik Atgimimo metais jie buvo surasti ir perlaidoti į Dukstynos (Ukmergė) kapines.

Su Alfonsu Morkūnu partizanauti išėjo ir du jo broliai. Karolis Morkūnas žuvo 1948 02 10 savo tėviškėje Juodžiūnų k. Po

šios netekties užgeso ir Veronikos Morkūnienės širdis... Stasys Morkūnas – Tarzanas dar iki 1955 m. kovojo su ginklu, o iki 1965 m. slapstėsi, kol buvo išduotas. 15 metų kalėjo Sibiro lageriuose, buvo tremtyje. Į Lietuvą sugrįžo tik 1980 m., gyveno Kaune.

1997 11 29 Alfonsui Morkūnui – Plienui suteiktas Kario savanorio statusas (po mirties). 1998 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu jam suteiktas Vyčio kryžiaus I laipsnio ordinas (po mirties) – dabartinis atitikmuo yra Vyčio kryžiaus ordino Didysis kryžius.

„Voruta“ parduodama

•K110	Vilnius, Geležinkelio 16
•K145	Vilnius, Konstitucijos 12
•K190	Vilnius, Gedimino 7
•K200	Vilnius, Gedimino 13
•K26	Vilnius, Sodų 22
•K44	Vilnius, J.Lelevelio 2
•K45	Vilnius, Gedimino 19
•K48	Vilnius, Gedimino 2
•K5	Vilnius, Sodų 22
•K6	Vilnius, Gedimino 44
•K7	Vilnius, Gedimino 31
•K78	Trakai, Vytauto 90
•K8	Vilnius, Gynėjų 1
•K85	Trakai, Vytauto 37
•K9	Grigiškės Kovo 11-osios 25a
•K91	Vilnius, Geležinkelio 4
•K369	Klaipėda, Taikos pr.101
•K236	Kaunas, Laisvės al./
•	Ožėškienės g.

GERVĖČIŲ KRAŠTO LIETUVIAI – JIE MOKĖSI LIETUVIŲ KALBOS

Valentas ŠIAUDINIS, Vilnius

Tęsinys. Pradžią Nr. 13

Dabartiniu metu dirba Vilniaus banke. K u c k a i t ė Janina ,g 943m. 1962m. baigė Marijampolio vidurinę internatinę mokyklą. 1967m. – Vilniaus pedagoginiame institute matematiką.

K u c k a i t ė (Lietuvninkienė) Nijolė, g. 1941m. Baigė Mikalojaus Konstantino Čiurlionio meno mokyklą Vilniuje. Baleto šokėja. Per 20 metų šoko Vilniaus operos ir baleto teatro scenoje.

K u c k a Algimantas, g. 1944m. 1963m. baigė Marijampolio internatinę mokyklą. 1968m. – Kauno politechnikos institutą. Gyvena Bezdonyse. Dirba Vilniuje.

K u c k a Izidorius, g.1927m. 1950m. baigė vidurinę mokyklą Vilniuje. 1964m. – Vilniaus universitete geografiją. Gyvena ir dirba Vilniuje.

K u c k a Leonas, g. 1945m. 1964m. baigė Marijampolio vidurinę internatinę mokyklą. Dirbo Lietuvos televizijoje. Mirė apie 1995m.

K u c k a Vytenis, g. 1944m. 1963m. baigė Marijampolio vid. internatinę mokyklą.1968m. – Kauno politechnikos institutą. Gyvena Bezdonyse, dirba Vilniuje.

K u c k a Vladas, g. 1906m. Lietuviškai skaityti ir rašyti išmoko savarankiškai. Pasitobulino po Pirmojo pasaulinio karo vakarinuose kursuose, kuriuose mokė Genė Žižmaraitė. Pusbrolis išmokė tekinti. Vladas pradėjo drožti meniškas kultuves, šaukštus, ratelius, rėmus ir t.t. 1935m. birželio 5 – 25 dienomis dalyvavo Lietuvių liaudies meno dirbinių parodoje Vilniuje. Apdovanotas I laipsnio „Pagyrimo lapu“. Vladas buvo ne tik geras drožėjas, bet ir aktyvus visuomenininkas, šv. Kazimiero draugijos Knystuškių skyriaus pirmininkas. Šešis mėnesius kalėjo Lukiškių kalėjime už lietuviybę. Mirė 1994m. Vilniuje. Jo žmona, Eleonora Kuckienė (buvusi Jurevičiūtė iš N. Daugėlišio) buvo puiki mezgėja, audėja, siuvinėtoja.

L u k š a i t ė Irena, g. 1942m. 1960m. baigė Marijampolio vidurinę internatinę mokyklą. Gyvena Bezdonyse, dirba Vilniuje.

Š ė m y t ė (Biržiškienė), g. 1879m. Vilniuje (tėveliai iš Knystuškių). 1898m. baigė Vilniaus gimnaziją. 1906 – 1907 studijavo gamtos mokslus Aukštuosiuose Piotro Lasholfo kursuose Sankt Peterburge. Grįžusi į Vilnių, vienerius metus redagavo žurnalą „Skardą“. 1907m. išteko už Mykolo Biržiškos(vėliau tapusio Kauno ir Vilniaus universitetų rektoriumi). 1915 – 1922m. mokytojavo Vilniaus lietuvių gimnazijoje ir pedagoginiuose kursuose. 1919 – 1922m. buvo Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto narė, o 1921 – 1922m. – vicepirmininkė. 1922 persikėlė į Kauną. 1921m. išleido „Gramatika ruskogo jazyka dlia litovcev“. 1944m. emigravo į Vakarus. 1955m. mirė JAV.

Miciūnai

Po Valakų reformos 29 –ios miciumiškų šeimos gavo po valaką dirbamos, 1,3 margo pievos ir 0,7 margo miško (1 margas – 0,71 ha). Po karo su švedais kilusio maro kaime liko tik trys šeimos. Visos kitos išmirė. Vilniaus vyskupas iš mažiau maro nusiaubtų vyskupijos vietovių atkeldino kelias šeimas į tuščias sodybas – jų tarpe ir amatininką Ravaitį. Prasidėjo Ravaičių giminės istorija Miciumų kaime¹⁰⁶.

G l a u d e l i s Jonas, g. 1919m. 1938m. baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją Vilniuje. Tarnavo lenkų kariuomenėje. 1939m. įstojo į Vilniaus universitetą, studijavo fiziką. 1940 perstojo į teisę. 1940 vasarą išstojo iš universiteto. Žuvo pokariu.

G u l b i n a v i č i ū t ė (Vaičiulienė) Angelė, g. 1950m. 1968m. baigė Gervėčių

rusų- baltarusių vid. mokyklą. 1973m. – Vilniaus pedagoginiame institute matematiką. 1973 – 1976m. mokytojavo Kėdainiuose. Kelerius metus dirbo Kauno Salomėjos Nėries vid. mokyklos direktoriaus pavaduotoja. Grįžo į tėviškę. Apsigyveno Gervėčiuose. Nuo 1994m. Rimdžiūnų lietuvių vid. mokykloje dėsto matematiką ir Gervėčių baltarusių vid. mokykloje veda lietuvių kalbos fakultatyvą.

G u l b i n a v i č i ū t ė Julija , g. 1983m. 2002m. baigė Vilniaus vidurinę mokyklą „Lietuvių namai“, o 2006m. Vilniaus universitete – lituanistiką ir kroatų kalbą (bakalauro laipsniu, dabar studijuoja magistrantūroje).

J a n k e v i č i ū t ė Genė, g. 1932m. 1939m. išvyko mokytis į Vilnių. 1951m. baigė Vilniaus II mergaičių vid. mokyklą, o 1956m. – Vilniaus universitete biologiją. Buvo paskirta moksline bendradarbe į Mokslų akademijos Botanikos institutą. 1963m. apsigynė disertaciją gamtos mokslų kandidato (dabar daktaro) laipsniui gauti. Dabar pensininkė.

J a n k e v i č i ū s Lionginas, g. 1954m. 1975m. Vilniaus pedagoginiame institute baigė matematiką.

M i l e i š i s Alfonsas ,g. 1922m. Mokėsi Miciūnų „Ryto“ mokykloje, o ją uždarius – Gervėčių lenkiškoje. Nuo 1938m. – Vilniaus Vytauto Didžiojo (I-oje berniukų) gimnazijoje. 1944m. ją baigė ir pradėjo šokti dainų ir šokių ansamblyje „L I E T U V A“. 1947m. įstojo į Lietuvos žemės ūkio akademiją Kaune, kurią baigė 1952m. (pirmąją melioratorių laidą) ir buvo paskirtas į Lietuvos mokslų akademijos Melioracijos institutą , o nuo 1956m.iki pensijos dirbo Respublikiniame vandens ūkio projektavimo institute (nuo 1959m. – vyriausioju projektų inžinieriumi)¹⁰⁷.

1947 – 1955m.- įvairių Kauno aukštųjų mokyklų ansamblių ir Respublikinio darbo rezervų dainų ir šokių ansamblio šokių vadovas – choreografas. 1948 – 1955m. Kauno dainų ir šokių šventės – vyriausiasis šokių vadovas. Mirė 2006m. Palaidotas Kaune.

M i l e i š i s Kęstas, g. 1929m. Baigęs 6 klases Vilniaus I berniukų gimnazijoje, perėjo į suaugusiųjų gimnaziją. Ją baigęs, trejus metus tarnavo kariuomenėje. Grįžusi į Lietuvą priglaudė brolis Kaune. Kęstas išdarbino Žiezdrių sanatorinėje miško mokykloje, kuri buvo įsikūrusi Lapėnų dvare. Kai Kauno marios užliejo Lapėnų dvarą, vienerius metus dirbo Kauno pagalbinėje mokykloje ir studijavo rusų kalbą ir lietuvių Šiaulių pedagoginiame institute, kurį baigė 1958m. Dirbo Kauno 13 vid. mokykloje mokytoju. Vėliau – Petrašiūnų suaugusiųjų vid. mokyklos direktoriaus pavaduotoju. Paskutinė darbovietė – Kauno IV vakarinė pamaininė mokykla. Mirė 1976m.

M i l e i š i s Vaclovas, g. 1879m. 1889m. baigė Gervėčių rusišką mokyklą. Nuo 1894m. mokėsi Trakų apskrities mokykloje. Iš Trakų į Gervėčius atveždavo lietuviškų maldaknygių ir išdalindavo jas nemo kamai žmonėms. 1897m. gabeno lietuvišką spaudą iš Prūsų. Lietuviškai skaityti ir rašyti išmoko savarankiškai. Septynerius metus gyveno Rusijoje, porą metų studijavo Maskvos universitete. 1908m. grįžo į tėviškę. Daraktoriavo. 1916m. Miliūnuose įkūrė lietuvišką mokyklą ir pats joje mokytojavo. Nuo 1917m. mokė vaikus Gervėčiuose (45 mokiniai). 1919 – 1920m.m. dirbo Galčiūnų mokykloje (78 mokiniai).

M i l e i š y t ė (Subačienė) Anastazija, g. 1917m. 1936m. baigė Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją. Trejetą metų studijavo Vilniaus universitete agronomiją. 1940 – 1942m. baigė agronomijos mokslus Dot-

nuvos ŽŪA. 1943 – 1947m. dirbo ŽŪA selekcininke. 1947 – 1980m. Buivydiškių žemės ūkio technikumė dėstė augalininkystę. Apdovanota 14 įvairiausių raštų, pradedant technikumė vadovybės, baigiant vyriausybiniiais. Aktyvi Gervėčių klubo choro dalyvė. Mirė 2000m. Vilniuje.

R a v a i t i s Boleslovas, g. 1926m. 1939m. įstojo į Vilniaus Suduikio pradinės mokyklos 6- tą skyrių. Jį baigęs, mokslą tęsė Vytauto Didžiojo gimnazijoje. Po šešių klasių trejus metus tarnavo sovietinėje kariuomenėje. 1951m. grįžo į tėviškę.Domėjosi savo giminės ir kaimo istorija, užrašė tėvo Vlado, senelio Petro atsiminimus , savo pastebėjimus.

R a v a i t y t ė (Lapelienė) Genovaitė, g. 1931m. 1948m. baigė Vilniaus II-osios mergaičių gimnazijos 4 klases ir 1951m. – Vilniaus prekybos technikumą. 10 baigusių technikumą jaunuolių ministerija pasiuntė mokytis į Leningrado prekybos institutą.Jų tarpe ir Genovaitė. Diplomų į rankas nedavė. Studentams mokėjo 150 Rb stipendiją. Baigusi institutą, dvejus metus dirbo Šiaulių prekybos tinkle. Vėliau, iki pensijos, Druskininkuose.

R a v a i t y t ė Vanda, g. 1924m. 1939m. įstojo į Vinius 2-ąją mergaičių gimnaziją, kurią baigė 1946m. Po to -Vilniaus universitete biologiją. Dirbo universiteto Botanikos katedroje, „Vilniaus vandenyse“- laboratorijos vedėja. Mirė 2003m.,palaidota Gervėčiuose.

S k e r l a Mečislovas baigė Gervėčių rusų - baltarusių vid. mokyklą ir Lietuvos ŽŪA Kaune. Agronomas. Dabar Gervėčių žemės ūkio bendrovės pirmininko pavaduotojas.

S t e p o n a v i č i ū s Jonas, g.1933m. 1953m.baigė Vilniaus I berniukų vidurinę mokyklą. Mokytojavo Biržų krašte. Mokėsi neakivaizdžiai. Jaunas mirė.

Arkivyskupas S t e p o n a v i č i ū s Julijonas, g. 1911m.Pradžios mokyklą baigė Gervėčiuose. Į Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją jį paruošė Gervėčių klebonas Ambrozijus Jakavonis. 1930m. Julijonas baigė gimnaziją ir rudenį įstojo į Vilniaus kunigų seminariją. 1936m. baigė seminariją. Primicijos vyko 1936m. liepos 5d. Gervėčiuose.

Kunigavo Rodūnėje (Lydos apskr.), buvo Gardino bernardinų mergaičių mokyklos kapelionas. Nuo 1939m. rudens klebonavo Palūšėje, vėliau N. Daugėliškyje, Adutiškyje. Kunigaudamas Adutiškyje, buvo ir Švenčionių dekanato dekanas. 1955m. Popiežius jį nominavo Antarado vyskupu ir paskyrė Panevėžio vyskupijos vyskupu angžiliaru.

1955m. rugsėjo 11d. konsekruojamas vyskupu, persikelia į Vilnių. 1958m. tapo Panevėžio ir Vilniaus vyskupijų administratorium. 1961m. Religijų reikalų tarybos įgaliotinis jį ištrėmė į Žagarę. Į Vilnių grąžintas 1988m.

1989m. Popiežius pakelia jį arkivyskupu ir paskiria Vilniaus arkivyskupijos ordinaru. Mirė 1991m. Palaidotas Vilniaus arkikatedros kriptoje.

S t e p o n a v i č i ū s Stanislovas (vyskupo brolis), g. 1923m. 1942m. baigė Vilniaus I berniukų gimnaziją. 1942 – 1944m. mokytojavo Gervėčių krašte. 1944 – 1946m. – Seredžiuje. 1951m. baigė Lietuvos veterinarijos akademiją. Nuo 1970m – Kaišiadorių eksperimentinio ūkio vyr. veterinaras. Mirė 2005m.

S t e p o n a v i č i ū t ė Teresė ,g. 1963m. 1985m. baigė Vilniaus universitete finans ir kreditą.

Milcėjai

C h m i e l i a u s k a i t ė Elma ,g. 1983m. 2002m. baigė Rimdžiūnų lietuvių vid. mokyklą. 2006m. – Vilniaus pedagoginiame

universitete lietuvių kalbą ir literatūrą (bakalauro laipsniu, dabar studijuoja magistrantūroje).

P e t r i k a i t ė Lionė ,g. 1952m. 1971m. baigė Marijampolio vid. internatinę mokyklą. 1976m. – Vilniaus pedagoginiame institute matematiką. Dvejus metus dirbo Paškonų aštuonmetėje, Šalčininkų rajone, vėliau Vilniuje.

P e t r i k a i t ė Liuda, g. 1942m. 1961m. baigė Marijampolio vid. internatinę mokyklą, o 1967m. – Vilniaus universitete mediciną. Dirba Vilniuje.

P e t r i k a i t ė Marytė baigė vid. mokyklą .2002m. – Vilniaus GTU verslo vadybą.

P e t r i k a s Viktoras baigė Gervėčių baltarusių vid. mokyklą, o Vilniaus GTU – miestų statybą.

Mockos

B a z y t ė Valentina (iš Galicijos vienkiamio), g. 1944m. 1961m. baigė Gervėčių rusų vidurinę mokyklą. 1967m. – Vilniaus universitete mediciną. Ilgą laiką dirbo Vilniaus Karoliniškių poliklinikoje. Akių ligų gydytoja. Dabar dirba privačioje klinikoje „Sėlių pasaulis“.

B a z y s Vytautas (iš Galicijos vienkiamio), g. 1949m. 1966m. baigė Gervėčių rusų vidurinę mokyklą. 1972m. – Vilniaus inžinerinį statybos institutą. Inžinierius mechanikas. Dirba Kaišiadorių melioracijoje.

B u b l e v i č i ū t ė Jadvyga, g. 1951m. Mokėsi Valkininkų vid. mokykloje.1968m. baigė Vilniaus I internatinę mokyklą. 1973m. – Vilniaus universitete bibliotekiniųkystę. Dirba AB„ Lietuvos energija.“

B u c k i e n ė Marija, g. 1901m. Pirmojo pasaulinio karo ir pirmaisiais pokario metais pamokydavo jaunus žmones lietuviškai skaityti. Lenkų okupacijos metais buvo viena iš lietuvių susibūrimų organizatorių. Gervėčių vikaras kun. Jonas Gylys ją pavadino didžiąja lietuvių mokytoja švietėja. Ji buvo kraštiečių mylima ir gerbiama. Mirė 1976m.

D r ė m a Vladas, g. 1910m. Rygoje (tėvas iš Mockų Slabatos vienkiamio, motina iš Gervėčių). 1914m. su šeima grįžo į Slabatos vienkiamį. 1915m. tėvas paimtas į kariuomenę. Penkerius metus išbuvo nelaisvėje Vokietijoje. Kadangi 1913m. mirė motina, o 1916m. ir pamotė, Vladas apsigyveno pas dėdę (tėvo brolį). 1921m. pradėjo lankyti Galčiūnų pradinę mokyklą. 1922m. buvo priimtas į Vilniaus šv. Mikalojaus vaikų prieglaudą. 1930m. baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją, o 1936m. – Vilniaus universiteto dailės skyrių. 1931 – 1940m. dėstė piešimą Vilniaus gimnazijoje. 1940 paskirtas Švietimo komisariato inspektoriumi.1946-1950 ir 1957-1970 dirbo Dailės institute.Išleido keletą knygų. Sukūrė grafikos ir tapybos kūrinių. Mirė 1995m.Vilniuje.

K i š k e l y t ė Verutė, g. 1942m. 1961m. baigė Marijampolio vidurinę internatinę mokyklą. 1966m. – Lietuvos veterinarijos akademiją. Dirbo Utenos mėsos kombinatė. Dabar gyvena Vilniuje.

L. M..... ,g. 1947m. Mokėsi Daugėlišio, Valkininkų vidurinėse mokyklose. 1965m. baigė Utenos vid. mokyklą. 1970m. – Vilniaus universitete pramonės ekonomiką.

Pastaba. Autoriui vardas ir pavardė žinomi.

M a r c i n k e v i č i ū t ė Emilė, g. 1919m. 1938m. baigė Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją. Vienerius metus studijavo komercijos mokslus Varšuvoje, bet Ant-rasis pasaulinis karas sutrukdė baigti. Gyveno ir dirbo Vilniuje.

M a r c i n k e v i č i ū t ė Marytė, g.

Tęsinys kitame numeryje

Kas trukdo spręsti lietuvių kilmės problemas?

Rimantas MATULIS, Vilnius

Lietuvių kalbos instituto leidykla 2006 m. išleido Zigmo Zinkevičiaus knygutę „Lituanistikos mokslas ir pseudomokslas“, kurioje kritikuojami „pseudomokslininkai“ Rimantas Matulis, Nijolė Vyšniauskienė, Gintaras Valiukevičius, Juozas Jokubauskas, Jurius Lipovka, Jūratė Statkutė-Rosales, Vytautas Rimša, Panciška Regina Liubertaitė ir kiti straipsnių autoriai, bandantys spręsti lietuvių tautos kilmės problemas. Pabandysiu padiskutuoti su lietuvių kalbos žinovu Zigmu Zinkevičiumi, nes manau, kad daugelis jo šioje knygelėje paskelbtų minčių kalba apie pačias svarbiausias mūsų tautos kilmės problemas, kurias būtina nedelsiant išsiaiškinti, bent jau pabandyti tai atlikti. Tik ginčiuose gimsta tiesa!

Visų pirma turiu pripažinti, kad jeigu visi čia išvardinti „pseudomokslininkai“ būtų gerai išstudijavę lyginamąją ir bendrąją kalbotyrą, tai būtų išvengta daugelio klaidų ir prie kai kurių išvadų galima būtų prieiti trumpesniu keliu. Bet, kaip matysime, lyginamoji kalbotyra sprendžiant mūsų klausimą gali prisidėti tik iš dalies. Ką lyginamoji kalbotyra galėtų pasakyti, kodėl getai pirmojo tūkst. pr. Kristų pirmoje pusėje, kaip rašo Herodotas, persivadino trakais, ir kodėl tie trakai II a. pr. Kr., kaip rašo romėnai, persivadino dakais? Neužtenka vien surasti antikos laikais šių visų trijų etnosų įkurtas valstybes Balkanuose ir nubraukti jų tūkstantmetę istoriją, karus, klajones ir nesidomėti pradine jų kilme. Pats Z. Zinkevičius rašo, kad daugelis antikos laikais minimų tautų beveik nepaliko rašto paminklų, taigi apie jų kilmę, maišymąsi, vardų keitimą galime spręsti iš seniausių rašytinių šaltinių mums žinomomis kalbomis. Todėl labai svarbu, kad greita lyginamosios kalbotyros kalbininkai dar mokėtų kuo daugiau kalbų ir dar daug ko. Tobulumui ribų nėra!

Dėstomąją straipsnio dalį pradėsiu nuo Z. Zinkevičiaus paskelbto mano ir kitų autorių kai kurių (kaip aš manau) atradimų paneigimo. Beje, visoje knygutėje tėra beveik vien tik paneigimai, todėl mažai peno diskusijai. Teko bandyti paneigti paneigimus. Būtų įdomiau, jeigu Z. Zinkevičius būtų bandęs pateikti įvairių sunkiai sprendžiamų klausimų sprendimų variantus.

Viena iš svarbiausių savo teorijų laikau atgaivintą dar XVIII – XIX a. paplitusią lietuvių kilmės iš gerulių teoriją (Ksaveras Bohušas, 1746–1820, J. Danilowicz, „Skarbiec diplomatow“, Vilnius, 1860, p. 24). Z. Zinkevičius piktinasi, kad aš „germanų“ gentį herulius sulietuvinau į gerulius. Bet gi mes turime tiek pavardžių Gerulis ir Gerulaitis, Gerulių pilikalnius Alytaus ir Prienų rajonuose, Girulių gyvenvietę prie Palangos, o jokių Herulių ar Herulaičių Lietuvoje aptikti neteko. Taip pat autorius kritikuoja, kad aš gotus paverčiau baltais. Bet gotų (gudų) baltišką kilmę puikiai įrodo Jūratė Statkutė-Rosales ką tik pasirodžiusioje knygoje „Didžiosios apgavystės“ (Vilnius, 2007). Žinoma, turiu pripažinti, kad gotai ir geruliai, ties Vysla susidūrę su germanais, jautė jų didelę įtaką. Ypač tai galime pamatyti jų skurdžiuose rašto paminkluose. Dalyje baltų genčių germanų kalbos turėjo būti prasismelkusios į aukštuomenę, panašiai, kaip bendros respublikos laikais lenkų arba tarp rytinių baltų rytų slavų kalbos. Taigi gerulių ir gotų germaniškumas yra labai problemiškas. Teisingai rašo J. Statkutė-Rosales, kad iki šiol Ispanijoje paliktų germaniškų pėdsakų niekas ir su žiburiu negali surasti, o baltišką ji aptinka labai daug. Be abejonės, gotai (gudai), kaip skelbia romėnų šaltiniai, yra kilę iš getų (pasikeitė balsė, o priebalsės d ir t kaitaliojamos visur – kaip lietuvių dainose: viener dymas, kitur – tymas (balnelis)). Tuo tarpu gerulių, herulių, erulių tautos pavadinimo pirmųjų raidžių variantas yra paplitęs visoje rytų ir pietų Europoje: Galšėnai, Holšany, Alšėnai; Genrikas, Henrikas, Enriko; golos, holos, alasas, graikų deivė Hera lietuviškai turi būti tariama „gera“, žodis „herojus“ kitose kalbose tariamas

„gerojus“, Kretos sostinė Heraklionas dažniausiai sutrumpinamas į Iraklioną, nekreipiant dėmesio į pirmojo balsio pasikeitimą ir t. t. ir t. t. Pradžioje būna g, h, arba visai be priebalsio.

Šių eilučių autoriui jau nusibodo rašyti apie tai, kad aisčiai reiškia „rytiečius“, gyvenančius rytinėje Baltijos jūros pakrantėje. Iki pat dvidešimtojo amžiaus tai nebuvo paslaptis. Tik kuriantis Lietuvos valstybei prieš šimtą metų kai kam kilo noras šį geografinį pavadinimą išvesti iš baltų kalbų. Taip aiškus terminas tapo neaiškiu. Ar žodžio „aisčiai“ pradžią tarsime aist-, kaip tarė romėnai, ar east (ist), kaip taria anglai, ar ost (vokiškai Baltijos jūra vadinama Ost See), ar Est (taip iki šiol tebevadinama Estija), vis tiek šis žodis reikš „rytus“. Reikia turėti šiek tiek humoro jausmo. O norėdami visiškai pagrįsti šią mintį, prisiminkime, kad rytų saksų pavadinimas buvo rašomas lygiai taip, kaip aisčiai: Aest Saxones (plg. Tacito Aestiorum gentes) (žr. R. Matulis, „Dar apie aisčius“, „Lietuvos aidas“, 2006 02 06). Beje, niekada nesiūliau, kaip klaidingai rašo Z. Zinkevičius, aisčių terminą vartoti vietoj įsigalėjusio baltų pavadinimo, nes taip pat, kaip ir Z. Zinkevičius, aisčiais laikau tik vakarinius baltus, prie jų priskirdamas ir mums negiminingus, Baltijos rytinėje pakrantėje gyvenusius, estus. Kaip matome, ir girių gyventojai „giruliai“ (geruliai), ir Baltijos rytų pakrantėje gyvenę aisčiai yra geografiniai pavadinimai, kurie greičiausiai apėmė ne vieną etnosą. Juo labiau, kad tais senais laikais įvairūs etnosai įsiterpdavo į gretimas teritorijas, kurių apgyvendinimas gana greitai keisdavosi. Ypač prie to prisidėdavo žiaurūs tarpgentiniai karai.

Dabar apie Jogailą, Jogalą, Jogėlą ir Jogilą. Tokius teko aptikti Jogailos vardo variantus. Tačiau Z. Zinkevičiaus nuomone, tokie balsių pasikeitimai neįmanomi. Turiu pridurti, kad aptikau analogiškas pavardes Daugailą, Daugėlą ir Daugalą, kurios visos trys tikrai reiškia tą pačią pavardę.

Knygos autoriui perėjus prie atskirų baltų genčių vardų etimologijos ir savo paneigimams iš konteksto išimant labiausiai diskutuotinas ir geografiškai toliausiai nutolusias teritorijas, negaliu sutikti su daugeliu Z. Zinkevičiaus paneigimų. Visų pirma dėl pajūryje gyvenusių genčių. Iki šiol visame pietiniame ir rytiniame Baltijos jūros pakraštyje gyvenantys žmonės pagal upių tėkmę vadinami žemumų žmonėmis. Šį faktą geriausiai patvirtina Lietuvos gyventojų pagal Nemuno tėkmę paskirstymas į aukštaičius ir žemaičius. Svarbu pastebėti, kad žemaičiai nebuvo taip pavadinti pagal Nevėžio ar kitos upės gilesnį įdubą, bet būtent pagal Nemuno, tekančio į jūrą, tėkmę. Ir prieš šimtmetį Nemuno delta buvo vadinama Lankos sritimi (vok. k. Niederung – „žemumos sritis“).

Jau Povilas Pakarklis prieš pusę šimtmečio rašė, kad Sembos (Sambijos) srities prie Karaliaučiaus pavadinimas yra susijęs su žodžiu „žemė“ (prūsų tarmėse vietoj ž visur tariama s). Žodžiai „žemė“ ir „žemas“, aišku, yra tos pačios kilmės. Taigi P. Pakarklio „žemė“ Semba mažai skiriasi nuo mano „žema, prie jūros esanti žemė“. Toliau, norėčiau tvirtinti, kad Dauguvos ir Lielupės žemupiuose buvusi žemė Semigalia lietuviškai turi būti tariama Žemgala, t. y. žemai esanti žemė, bet ne Žiemgala (į šiaurę, žiemius nuo Lietuvos esanti žemė), kaip nutarė mūsų kalbininkai prieš šimtą metų. Žemgalą, ne Žiemgalą, patvirtina rytinėje Latvijoje prie Dauguvos esanti žemė Aukštžemė. Todėl Latvijos Aukštžemė ir Žemgalą mes visiškai galime sulyginti su mūsų Aukštaitija ir Žemaitija. Suomiai aiškina, kad jų kalboje kai kurie žemi augalai vadinami panašiai kaip mūsų samanos (prie pačios žemės augančios). Todėl visai gali būti, kad ir Suomijos pavadinimas yra kilęs iš „žemai esančios žemės“. Tą patį galime pasakyti ir apie Suomijos šiaurėje prie Ledinuotojo vandenyno gyvenančius samius. Kaip jau teko ne kartą rašyti, balsių ir net dvibalsių kaita dažnai būna visiškai nenuspėjama. Gal būtų todėl daugelyje Artimųjų Rytų kalbų balsiai iš viso nerašomi.

Dabar apie Samogitiją. Z. Zinkevičius nesiginčija, kad žodžio pradžia Sam- reiškia „žemas“. Biečia išsiaiškinti, ar čia germanų kalbų įtakoje į Samaitiją yra įsiterpusi „parazitinė“ priebalsė g, ar Samogitija yra „žemoji Gitija, Getija“. Mano įsitikinimu, teisingas yra antrasis variantas. Čia dar noriu priminti, kad Philippo Austriaco 1584 m. žemėlapyje (VU bibliotekose retuose spaudiniuose M1507) ant Sembos pusiasalio užrašyta Suda Samaide, t. y. „Žemaičių Sūduva“ (daug sūduvių į Sembą perkėlė kryžiuočiai). Jau išvalgusis Simonas Daukantas savo „Būde...“ (Raštai, 1976, p. 420) rašė: „<...> vadino lietuvius <...> getais, masagetais ir samagetais, pagal tą, medėse ar jūros pašaliuose, gyveno“. Štai ir viskas pasakyta. Nėra ką pridurti! Ir Ptolemėjus II a. savo žemėlapyje į šiaurę nuo Vyslos pažymėjo atskirą gentį gitones, kurios žemiau prie jūros gyvenusi dalis greičiausiai ir vadinosi samogitais. Gal būtų čia tiktų ir Vytauto Didžiojo antspaude Aleksandro Račkaus perskaityti žodžiai: Dominicus Hicensis, t. y. „Gitų valdovas“?

Tiek apie Z. Zinkevičiaus nepripažįstamas žemai prie jūros gyvenusių sembų, samogitų (žemųjų gitų, getų), žemgalių ir kt. genčių pavadinimų etimologijas.

Knygos „Lituanistikos mokslas ir pseudomokslas“ autorius piktinasi, kad aš jotvingius vadinu getais. Tačiau kodėl jų dalį (sūduvius) Vytautas didysis vadino getais, nepaiškina. Šį Vytauto dokumento tekstą savo knygoje „Didžiosios apgavystės“ iš to paties K. Būgos pateikia J. Statkutė-Rosales: „Pretera licet terra Sudorum sive Getarum que mediat inter terram Lythuaniam et Prussiam“ („Taip pat užleidžia žemę sūduvių ar getų, kuri randasi tarp Lietuvos ir Prūsijos“) (Prochaska. Codex Epistolaris Vitoldi, p. 468. Būga K. Raštai, t. III, p. 155). Turbūt Vytautas Didysis nežinojo kaip jo žemės vadinasi!? Tai štai išminčių ekvilibristika. Būtų buvę daug geriau, jeigu K. Būga, užuot šaipęsis iš Basanavičiaus, būtų įsiskaitęs į jo raštus ir nepametęs getų Lietuvos pašonėje, o tiksliau – pačioje Lietuvoje!

Neatsisakau ir to, kad lietuvių ir latvių vardai yra tos pačios kilmės. Anot Z. Zinkevičiaus, mūsų abi tautos negalėjo būti kilusios iš pirminio varianto „letai“. Čia pat jis rašo, kad šaknis let- yra paliudyta tik Latvijos pavadinime ir pamiršta, kad Mindaugas Lietuvą vadino Lethovia curia nostra. O kalbant apie Lietuvos vardo kilmę tikrai dar reikės daug rašalo sugadinti. Patikimiausia laikau savo teoriją, kad Lietuvos vardas yra tos pačios kilmės, kaip ir graikų dievo Apolono motinos deivės Letos vardas. Mat senovės graikai ne kartą rašė, kad šių dievų kultą į Graikiją atnešė hiperborėjai, t. y. gyvenę „už šiaurės vėjų“. Kaip dabar aiškėja, tai daugiausia turėjo būti baltų, arba jiems giminingų tautų, apgyvendinta teritorija.

Lygiai taip neatsisakau ir geografinių vardų kilmės teorijų: lenkų pavadinimas yra kilęs iš „lankų gyventojų“, priešpastatant juos girių gyventojams giruliams. Tai įrodo net ir dabartinė stepių - miško riba. Ukrainoje vyrauja stepės (į pietus nuo Kijevo), o į šiaurę nuo šios ribos driekiasi miškų zona, kurios gyventojais mes jau esame ne mažiau, kaip tris tūkstančius metų (čia galima būtų skelbti keturių tūkstančių metų terminą, bet negalime garantuoti, kad atvykę indoeuropiečiai – gyvulių augintojai, pilikalnių tvirtintojai, laivinių kovos kirvių ir virvelinės keramikos nešėjai per tūkstantį metų asimiliavo prieš juos gyvenusius medžiotojus – žvejus). Pagal visą mišką – stepės ribą pietų pusėje gyveno gentys, turėjusios „prie miško gyvenusių“ pavadinimus: Prūsijos – Lenkijos pasienyje pamedėnai, Baltarusijoje Poliesės gyventojai, Ptolemėjaus tiesiog lietuviškai vadinti pagiritais, apie Kijevą polianai, kurie, kaip ir „lankiai“ (poliakiai) reikė laukų gyventojus. Prie jų pridursime dar lugijs (nuo slavų žodžio lug – „laukas“). Jeigu buvo pagiritai ir pamedėnai, tai į šiaurę nuo jų, aišku, gyveno girių gyventojai giruliai.

Ir vokiečiai (latviškai vacieši) reiškia „vakariečius“, kaip ir aisčiai – rytiečius.

Nesiplečiant į smulkesnes galimų variantų paieškas, kurių labiausiai nemėgsta Z. Zinkevičius, galiu pasakyti, kad ieškoti būtina, nes dabartinis oficialusis mokslas apie mūsų tautos kilmę yra įstrigęs visiškoje stagnacijoje. Taigi visos paieškos yra sveikintinos. Nesąmonė, kad bandymo išsiaiškinti savo tautos kilmę siekis yra savo tautos išaukstinimas. Šis teigimas yra toks primityvus, kad net nesinori dėl to burnos aušinti.

Tik norisi trumpai paminėti kitus Z. Zinkevičiaus įvardintus „pseudomokslininkus“. Tenka stebėtis N. Vyšniauskienės išvalgomis, kurios toli pralenkia jos darbų kritiką. Galime spėti, kad galai, kaip ir galindai bei galatai, turėjo reikšti toliausiai gyvenusius (tik lieka išsiaiškinti, ar jie negalėjo būti susiję su žodžiu „galia“, kurį vietovardžiuose ir etnonimuose galima aptikti apščiai). N. Vyšniauskienės spėjamos Lotaringijos vardo sąsajos su lietuvių vardu tikrai gali būti realios. Tą patį galima pasakyti net ir apie karaliaus Liudviko vardą. Visų jos išvalgų čia neišvardinsime, bet kad jos duoda peno tyrinėtojams, tikrai neapsiriksime. Tiesa išaiškės tik tyrinėjant, o ne vien paneiginėjant.

G. Valiukevičius taip pat turi gilių išvalgų, bet ir daug neprimtinų teorijų. Man rodos, jis mūsų kalboje per daug randa bendrumų su mums negiminingais vengrais, ir kai kur šiuo klausimu su Z. Zinkevičiaus pareikšta kritika galima sutikti.

Apie Juozą Jokubauską sunku kalbėti, nes jo išvados tikrai globalinės: siekia ne šimtus, bet šimtus tūkstančių (!) metų. Yra daugelis etimologijų, kurios remiasi tik garsų panašumu. Čia taip pat su Z. Zinkevičiaus pareikšta kritika galima sutikti. Tačiau vis dėlto daugelis jo pateiktų vietovardžių ir vandenvardžių visoje Eurazijoje, kuriuose jis mato lietuvių kalbos atitikmenis, verti dėmesio, o kai kurie ir priimtini. Tik metų skaičius kartais nerealus.

Iš J. Lipovkos skelbiamų temų man labiausiai nepriimtini jo milžiniškų piešinių, susidarančių iš geografinio kraštovaizdžio ar vandens telkinių bei upių linijų pasaulio žemėlapyje bei ištų istorijų įskaitymai „Mindaugo moneto-se“ (atvirkščias miniatiūrinis pasaulėvaizdis).

Man taip pat, kaip ir Z. Zinkevičiui, teko pažinoti V. Rimšą, kuriam, dirbdamas Kultūros fonde, bandžiau padėti išspausdinti vieną iš paskutinių jo knygų. Deja, prie Kultūros fondo buvusi leidykla per klaidą kartu su seifu pardavė ir jo knygos rankraštį, o pirkėjas, matyt pamanęs, kad tai šiukšlės, išmetė į šiukšlyną. Nors tiesiogiai ir nesu kaltas, nes ši leidykla nebuvo Kultūros fondo padalinys, bet manyje išliko tam tikra nuoskauda. Tačiau man visą laiką kėlė įtarimą mūsų oficialiojo mokslo nepritarimas V. Rimšos trakologijos ir kitoms studijoms. Ar toks paieškų varžymas negalėjo prisidėti prie V. Rimšos būsenos pablogėjimo? Jis visą laiką labai pergyveno dėl to, kad jam varžoma laisvai tirti trakų ir baltų tautų giminystės problemas. Jis ištisai, kaip ir J. Basanavičius, rinkdavo baltų ir trakų kalbines bendrybes bei stengdavosi savo atradimus paskelbti mokslinėje spaudoje ir atsimušdavo kaip į sieną. Dėl jo nepraktiškumo V. Rimšos nemokėtos skolos už butą kartais siekdavo keturženklį skaičių. Jis mirė neaiškiomis aplinkybėmis.

Baigdamas dar noriu pastebėti, kad laikui bėgant mano nuomonė daugeliu kalbotyros ir istorijos klausimų keitėsi ir aš pritariu kai kurioms Z. Zinkevičiaus pareikštoms pastaboms. Kažkada rašiau, kad Butygala galėjo reikšti „bet tik galia“ (t. y. „menką galia“). Šiuo metu esu daugiau linkęs manyti, kad šis vietovardis gali būti susijęs su Butygala, kur balsė u pakito į e, o šaknis but- mūsų asmenvardžiams ir vietovardžiams yra būdinga. Tačiau, kita tarus, Z. Zinkevičius man yra pripašęs ir tokių teorijų, kurių aš niekada nesu skelbęs. Matyt jis per klaidą jas paėmė iš kitų „pseudomokslininkų“. Sakym, niekada nesu skelbęs, kad Pandėlis kilęs iš Pano ir graikų atvykėlio Delo. Ne visas tokias pripašytas klaidas iš karto galiu atsekti, tačiau tokių netikslumų Z. Zinkevičiaus knygoje yra daug.

Taigi nebijokime drąsų hipotezių. Ieškokim, o mokslas turės arba tas hipotezes patvirtinti, arba atmesti.

Nidos fotoplenero darbų aidai Birštone

Gruodžio pradžioje, Birštono kultūros centre buvo atidaryta respublikinė neįgaliųjų fotomenininkų Nidos plenero dalyvių autorinė-ataskaitinė fotoparoda. Jos tema „Sustabdytos įdomios akimirkos“, dalyvavo apie 20 autorių-fotomėgėjų iš LID Vilniaus, Kauno, Jurbarko, Tauragės, Kelmės, Marijampolės, Šakių, Trakų r., Elektrėnų bei Birštono savivaldybių draugijų skyrių. Trakų r. atstovavo Vytautas Žemaitis ir Elektrėnų sav. Nina Kalita ir Onutė Medzinskaitė.

Po vykusio Zvyplių dvare (Šakių r. 2006 m.), tai buvo jau antrasis respublikinio pobūdžio pleneras. Jų ištakos prasidėjo apie 2000 m. Šakiuose rengtais neįgaliųjų fotomenininkų konkursais – parodomis. Pagrindinė iniciatorė buvo LID Šakių skyriaus pirmininkė Danutė Aukštikalnienė, kurios šviesų atminimą tylos minute pagerbėme Nidoje. Parodų vertinimo komisijos vadovu buvo Lietuvos fotomenininkų sąjungos (LFS) narys – Algimantas Žižiūnas. Į jį pakviesti aktyviausi neįgalūs fotomėgėjai, jau reiškę savo kūrybines mintis parodose, kiti pamilę meną – pirmą kartą į rankas paėmę fotoaparatus, bandė savo jėgas naujame fotografijos žanre.

Kaip ir plenero atidaryme Nidoje, taip ir autorinės parodos pristatyme Birštone, iš Vilniaus atvyko LID programų koordinatore Raimonda Lebelionytė-Alseikienė. Įvertinti fotografijų meniškumo ir pasveikinti autorių atėjo Birštono meras Antanas Zenkevičius, vicemerė Marytė Gudonytė, miesto kultūros centro fotostudijos „Varpas“ vadovas Povilas Vederis, Birštono miesto seniūnas, plenero vadovas marijampolietis fotomenininkas Almas Matulaitis, LID Birštono skyriaus pirmininkė Julija Senavaitienė ir plenero dalyvis birštonietis fotomenininkas Vytautas Klimavičius, kurie daug padėjo rengiant šią parodą.

Pristatydama žiūrovams parodą, Birštono kultūrinių renginių organizatorė Roma Šentelienė pažymėjo, jog neįgalūs žmonės, žvelgdami per fotoobjektivą, akyse ir širdyse, kiekviename žingsnyje atranda meno perliukų, pažadinę žiūrovų dėmesį gerą ir grožį. O dauguma autorių nuotraukų išties turi išliekamosios meninės vertės.

Apžiūrėję parodoje savo padidintus darbus, autoriai jais pasidžiaugė. Kai kurie, parodoje dalyvavę pirmą kartą, stebėjosi, jog mažų fotoaparatais gali padaryti nuostabių dalykų. Tad ne vienam paširdžiuose suvirpo kūrybinė džiaugsmo ugnelė, pagalvojus, kad šiuos darbus reikia tęsti toliau ir tobulėti.

Kiekvienas autorius savitai įamžino patikusius vaizdus, atskiras detales, tik jam būdingu aspektu. Vieni puolėme fotografuoti jūrą, marias, dangų, žiburius, žuvėdras, gėles, kiti žvelgė toliau nuo sa-

vės, nuosavę užmirždami pateikti žiūrovams savo naujų bičiulių, kolegų, portretų, įdomesnių veiksmų, atributikos. Tad plenero, kaip ir parodoje, dominavo Kuršių Nerijos peizažai arba atskiros jo detalės. Puikių nakties nuotraukų pateikė Andrius Lizunenka ir A. Matulaitis, Vieninteliam birštoniečiui Vytautui Klimavičiui pasisekė sukurti Klaipėdos šventėje sutiktą įdomų mulatės portretą.

Taigi gausi 37 darbų paroda pasakoja apie plenero akimirkas, išvykoje užfiksuotus motyvus, sklandančių žuvėdrų žaismą, rudens gėrybių – grybų metą Nidoje ir kitus pastebėjimus.

Visą savaitę, rudeniškai pritilusioje Nidoje išsibarstę lyg „paparacai“ vaikščiojome, klaidžiojome, fotografavome, ieškojome „savojo kadro“, nebedami nei lietaus, nei šėlstančios jūros bangų mūšos, škvalo, gyvenome savotišką televizijos laidų realybės šou. Tad viską pateikėme birštoniečių žiūrovų „teismui“. O pakviestas (tuomet Nidoje buvo prasidėjęs Lietuvos fotomenininkų sąjungos pleneras) pirmininkas maestro Antanas Sutkus teigiamai įvertino mūsų darbus ir net keletą pakvietė stoti į respublikinę fotomenininkų sąjungą.

Tiek plenero, tiek parodos metu pasirodė, kad tarp fotografų yra kitų žanrų menininkų, poetų, dainininkų, šokėjų vežimėliuose, tautodailininkų. Tad ir Birštono parodos metu fotografės iš Alytaus, Marijampolės ir kitur kvietė burtis į neįgaliųjų menininkų kūrybines organizacijas, susivienijimus, puoselėti meną tarp mūsų, neatsilikti nuo profesionalių sveikuolių. Plenerai dave nauda kuriantiems fotografams, susiradom savo tarpe bendraminčių, o parodos metu jau kai kam kalba sukosi prie LID steigti fotomenininkų klubą. Plenero dalyviams Neringos savivaldybė buvo surengusi išvyką po Kuršių Neriją, šalia budėjo Alytaus mikroautobusiukas, turėjęs puikias gyvenimo sąlygas Neringos miesto socialinės rehabilitacijos kultūros centre (direktorė Liucija Olšauskienė), LID surengė ir aprūpino kelionę į plenerą ir parodą, o jos metu kauniečiai ir birštoniečiai surengė dalyviams koncertą (tuomet Birštone buvo pažymėta Pasaulinė neįgaliųjų diena). Už tai dėkojame, Jums, mielieji.

Kaip ir Zvyplių plenero, taip ir Nidoje, pasigedome profesionalių paskaitų, rimtų pokalbių apie meninę fotografiją, fotoaparatūrą, susitikimų su tenykščiais menininkais ir spaudos atstovais. Gal būt dėl finansinių problemų. Nors Lietuva yra krepšininkų, futbolininkų kraštas, tačiau pasaulinėse parodose ji turi ir geriausių fotomenininkų. Apmaldau, kad mes ir neįgalieji per spaudą negalime bendrauti, parodyti savo meninių nuotraukų bendraminčiams, dirbame lyg pogrindyje. O mūsų nuotra-

kos nueina į stalčius. Tuo tarpu spaudoje reklamuojama degtinė, alus išigaleję, menkaverčiai bulvariniai anekdotai ir pan.

Verta padėkoti ir tiems, kurie ne tik fotografavo plenero, bet ir mokė pradedančiuosius, vėliau iki išnaktų dirbome prie kompiuterių, negailėjome poilsio valandų. Tai Andrius Lizunenka ir Rita Vaičekauskaitė (Tauragė), A. Matulaitis (Marijampolė), V. Klimavičius (Birštonas), A. Matulaitis ir Zita Antanavičienė (Marijampolė), kūrėme plenero vinjetę, buvome savo darbų kritikai ir

savikritikai. O marijampolietis A. Matulaitis netgi sukūrė plenero videofilmą, kurį parodos metu pateikėme plačiai auditorijai.

Pasak LID koordinatore Raimondos Lebelionytės-Alseikienės, paroda iš Birštono kečiaus į Jurbarką, Kelmę bei kitas respublikos kultūrinių centrų parodų sales, kur žiūrovai pamatys ir susipažins su neįgaliųjų menininkų darbais, stebinančiais kūrybine įvairove.

Vytautas ŽEMAITIS,
Senieji Trakai
Autoriaus nuotr.

Kairėje: marijampolietė Zita Antanavičienė ir LID koordinatore Raimonda Lebelionytė-Alseikienė ir plenero vadovas Almantas Matulaitis pasidžiaugė vykusia paroda

Fotomenininkų darbais susidomėjo LID tarybos narys, Elektrėnų skyriaus pirmininkas Zigmantas Jančiauskis

Parodą mielai aptarė ir autoriai, ir žiūrovai

Nidos fotoplenero ir ataskaitinės parodos bendraautorių komanda Birštone

Voruta Visos prekių ženklų teisės saugomos 9 771392 067018	Prenumeratos indeksas 0135	Redakcinė kolegija: Dr. Arūnas Bubnys, Dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė – Vaivadienė, dr. Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, dr. Kęstutis Petrulis, G. Paviržis, dr. Antanas Tyla, akad. prof. habil. dr. Zigmantas Zinkevičius © „Voruta“, 2008. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Devyniolikieji leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktorė Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kas antrą šeštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos“ leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./ faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, mob. (8 605) 19 302. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. redaktorius@voruta.lt Spausdino AB „Spauda“, Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius. Tiražas 1000 egz.	Ieva Jankutė, Lietuva Tadas Stomma, JAV Marija Remienė, JAV Bronius Saplys, Kanada Spaudos radijo ir televizijos remimo fondas Vilniaus krašto lietuvių sąjunga išeivijoje Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66 El. paštas: voruta@voruta.lt Interneto svetainė: http://www.voruta.lt Redakcija: Aleksandras Adamkavičius, Martynas Buivys, Vbydaugas Miliauskas, Vita Tadačarovskienė, Albina Trečiokienė, Gražina Zaleckytė, Birutė Žemaitaitytė, Juozas Vercinkevičius
---	-----------------------------------	--	---